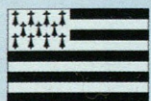

dituen ustez, bigarren seihilekoan hasiko da ekonomia suspertzen

ARGIA

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

BRETAİNIA
bretoiera

WESTHOEK
flandriera

ALSAZIA
alemana

Eremu Urriko Hizkuntzak Irakaskuntzan

HEZKUNTZA GUTXITUAK

OKZITANIA
okzitaniera

PAR EUSKAL HERRIA
euskara

IPAR KATALUNIA
katalana

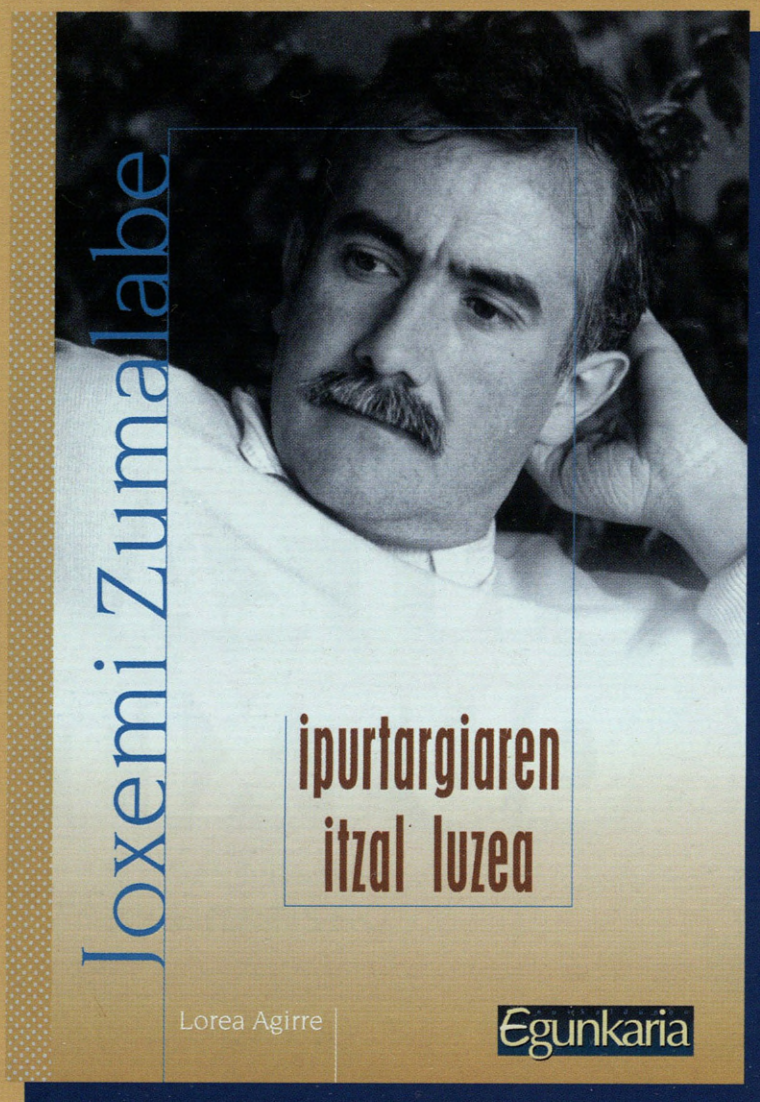

KORSIKA
korsikera

Iñaki Garmendia "Laja": "Soinujole onenak ere, jendearekin tratuan ez badaki, bide motza du"

Ipurtargiaren itzal luzea liburua
urtarrilaren 12an doan EGUNKARIArekin

Joxemi Zumalabek euskal prentsaren eta, oro har,
euskalgintzaren eta herrigintzaren
alde egindako lana biltzen duen liburua.

Diseinua: antza S.A.L.

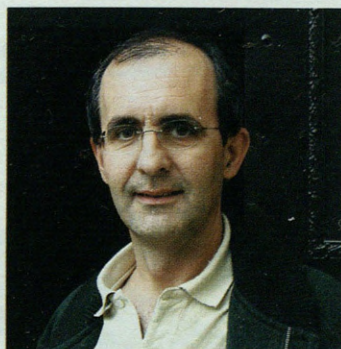

ALBERTO ELOSEGI

■ **Beñat Gimenez: "Frantziako egitura politikoa eutsiezina eta jasangaitza da"** 9

■ **Profesional kualifikatuak ezin sorterrian atxiki** 12

JOSEBA OLAIDE

■ **Imanol Zurutuza: "Kontatzen dudan istorio tristea inori interesatuko ote zaio?"** 38

ALBERTO ELOSEGI

■ **Kokein: "Tontakeria da kanta batek beste taldeen antzik ez duela esatea"** 41

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. <i>Asisko Urmeneta</i>	4
Oihartzunak	5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarrizketa: Beñat Gimenez.	
Mikel Asurmendi	9

MUNDUA

Profesional kualifikatuak ezin sorterrian atxiki.	
Pello Zubiria	12

EKONOMIA

Erakundeak enpresak baino baikorrago.	
Daniel Udaiaitz	14

EUSKARA

Zaraitzu buluxrik bere uskara bage.	
Lore Agirrezabal	18

GIZARTEA

Egalitérik ez eskolan.	
Josu Albero	20
Elkarrizketa: Iñaki Garmendia "Laja".	
Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre	29

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	36
Elkarrizketa: Imanol Zurutuza.	
Pilar Iparragirre	38
Elkarrizketa: Kokein. Jon Gurrutxaga	41
Orain Dela 30 Urte. Pilar Iparragirre	44

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	46
Agenda	49
Bizia	50
Ihesi	51
Denbora-pasak	55

IRITZIAK

Politika: Arantza Urkaregi	9
Kultura: Iñaki Larrañaga	35
Azkena: Jose Ignazio Ansorena	58

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

kutxa
zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

FRANTSESEN PUTINKERIA:

ESTATUA GASA
GALTZEN ARI DA

Jabetza: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta.
 Zuzendaria: Xabier Letona.
 Zuzendaritzaren Albokoa: Pello Zubiria.
 Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua.
 Produkzioa: Berdaitz Goia.
 Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi.
 Sustapena: Kike Amonarriz.
 Argitalpenak: Bego Zuza.
 Harpidetzak: Edurne Urruzmendi.
 Bezeroen harrera: Olatz Korta.
 Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Soraluze.
 Administrazioa: Marijo Aiartza, Mari Karmen Loiarde.
 Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita.

64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00.

Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Gazteluko Plaza 44, 3.eskuina. 31001 Iruñea.

Tel.: 948 22 22 85.

POSTA ELEKTRONIKOA:

Erredakzioa: kazeta@argia.com

Komertziala: komertzial@argia.com

INTERNETEN:

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.

INFORMATIKA: A.S.P. Koop. Elk.

Urtebeteko harpidetza:

Hego Euskal Herria110 euro

Ipar Euskal Herrian133 euro

Espainia110 euro

Beste atzerriak140 euro

Airez219 euro

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Ametzagaiña Taldeko partaidea da

■ Nik Kowsar, Irango "The Iran News" egunkarian

- Bi dorreak...
 - Kartelean: Irak.

■ Carlucho, Mexikoko "El Economista" egunkarian

- Banderan: Espainia

Hiruko Txikian

AIMAR, ABEL

Olaizola, Barriola. Gasteizen elkar-
 rren aurka jokatu finalean etebe
 airagailu, Euzkitze pilota hauta-
 tzaileei buruz ari zela "normala bai baita
 nordenak ordaintzen dionaren alde egi-
 tea" bota zion Tolosari gu guztiok entzu-
 le. Bost bat baginen entzun genuenak,
 gorrik ez tartean. Entzungorra egiten zue-
 nik ere alerik ez. Hala ere, izarrak olio,
 herdoildutako esaldia erraxki pasatu zen
 kirrinkarik egin gabe gure belarrietan.
 Barrura. Ba ez jauna, nik printzipioz
 ordaintzaileari bere arrazoia kenduko ez
 diodan bezala, inork printzipioz ematerik
 ez dut onartzen. Nagusiak ez du beti berez
 arrazoirik. Soldatapekoak ere ez noski.

Baina morrontzarik izatekotan, soldatape-
 koarena izaten da, ez nagusiarena. Eta
 kasu honetan badirudi pilotak hautatu
 dituenak, Asegarcek agindutakoari men
 egin diola pilotari baten, Abelen kaltetan.
 Eta hori horrela bada, ez da onartu behar.
 Bestalde, ETBk Asperekin eta ez Asegar-
 cerekin dituela harreman komertzialak
 esan beharko da, gu guztiok jakin deza-
 gun Euzkitzek eta Tolosak ere nagusiak
 badituztela, printzipio berberaz defendatu
 behar dituztenak, pilota hautatzailearen
 antzera. Eritasun berari, sendagai bera.
 Eta morrontzak berez nagusi izatea, bide-
 gabekeria da.

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

T E R M O

TXANPONA

EUSKAL HERRIA
TALAIATIK

Tribuna sozioekonomiko honetatik Euskal Herri osoko datu estatistikoen gabezia salatu izan dugu. Gure errealitate ekonomiko eta sozialaren distortsioa nabarmendu dugu, politikoaz gainera, ikuspuntu estatistikotik estatistika frantsesen eta espainolen barne ageri baikinen, gehienez ere, EAEko hiru herrialdeetara, Nafarroara, edota Iparraldera mugatzen baitziren. Testuinguru horretan, behin eta berriz gure herriko zazpi lurraldeak kontutan hartuta egindako estatistika nazional batzuen beharra aldarrikatu dugu. Bada orain da, pozteko unea; izan ere, ahalegin handia egin da norabide horretan. Udalbiltza izan da azken aste hauetan "Euskal Herria Datuen Atalaitik" argitaratu duena, lehen aldiz balio handiko datuak jasotzen dituen 200dik gora orrialdeko liburua, ez bakarrik ekonomiko eta sozialak, Euskal Herri osoari buruzkoak baizik. Analista ekonomikoaren lanari dagokionez, gure zorionik beroena eta estatistika horiek hobetuz, zabalduz eta eguneratuz joan daitezen dugun irrika adierazi nahi diegu.

◆ DANIEL UDALAITZ

IBARRETXEREN PLANA ETA
MAIATZEKO HAUTESKUNDEAK

EZ da zalantzarik 2003ko aurreikuspen politikoetan Juan Jose Ibarretxe lehendakariak bultzatutako proposamena eta maiatzeko udal eta foru hauteskundeak izango direla puntu garrantzitsuenetakoak. Eta lotuta daude biak, hauteskundeetan gertatzen denak modu gogorrean baldintzatuko duelako proposamenaren bilakaera. Ez hori bakarrik, jakina, proposamenaren une gorena erreferenduma da eta jadanik Xabier Arzalluzek esan du ETaren jarduera armatuak jarraitzen badu, erreferenduma atzeratu beharko dela, Ibarretxek erreferenduma bake giroan egin nahi duelako.

BATASUNAREN AURKAKO
EPAIKETAREN HASIERA

■ Batasunaren manifestazio bat Bilbon.

HASTEAREN da Batasuna ilegalizatu ala ez erabakiko duen epaiketa eta oraingoz behintzat Batasuna legez kanpo geratzeko aukera da gehien nabarmentzen dena. Azken urteetan izan dira ezuztekoak Espainiako epaitegietan eta ezin da ezer baztertu, baina euskal klase politikoan eta iritziz publikoan oso sustraitua dago Alderdien Legea Batasuna legez kanpo uzteko egin zela eta, beraz, epaiketatik ere hori ondorioztatuko dela. Ikusi beharko da zein abiadurarekin bilakatzen den epaiketa, baina apirilera-

ko-edo epaiketa kalean izan daitekeela aurreikusten da.

EUSKARAZ IKASTEN DUTENEN
PUNTUAKETA HOBEAGOA

NAFARROAN euskaraz ikasten duten ikasleek puntuaketa hobea lortzen dute beren ikasketetan, hori da Victoria Lumbreras iruindarrak egin duen tesi dokortalean ateratzen den ondorioetako bat. Euskaraz ikasi daitekeen hezkuntza maila guztietan ematen den fenomeno da, eta Lumbrerasen iritziz hezkuntza arrazoiez gain "seguruenik pentsatu beharko litzateke, halaber, familia eta soziologia arrazoiengan". Lumbrerasen Deustuko Unibertsitatean lortu zuen Psikologia Lizentziatura eta bertan egin zuen Hezkuntza berezituaren masterra. NUPe-

B A H E A

• Ramon Zallo EHUKo katedradunak Ibarretxeren proposamenari buruz: "Sozialista Abertzaleek erakutsi beharko dute badakitela egiazko zilegitasun eta gehiengoak behar direla aldaketak egiteko, eta aukerak noizean behin bakarrik izaten direla. Nolanahi ere, ETA gorabehera, badirudi beharrezkoa dela Eusko Jaurlaritzak Sozialista Abertzaleekiko harremanak normalizatzea, baita akordiorik lortzen saiatu gabe ere, proposamena aurkeztu zenean egin bide zen bezala".

ETROA

ko bi irakasle izan ditu lanaren zuzendaritzan eta EHUKo Alfredo Goñi katedraduna buru zuen epaimahaiak onartu dio lana *cum laudem* kalifikazioarekin.

ANACLETO ORTUETAREN FIGURA BERRESKURATU NAHIAN

NABARRALDE elkarteak eta Pamiela argitaletxeak "Navarra. Estado Político de Vasconia" liburua plazaratu dute. Bertan, Anacleto Ortueta bilbotarrak XX. mendeko 30eko hamarkadan idatzitakoen lana biltzen da. Ortueta 1877an jaio zen Bilbon, EAJko kidea izan zen, *Euzkadiko* gerentea eta geroago ANVko sortzaileetako. Ortueta Arturo Kanpionen jarraitzailea izan zen eta Nafarroako Erresumak Euskal Herriaren gauzatze politiko-instituzionalean

MENDEKUA ETA ZIGORRA

Alderdi Popularrak aurrera atera duen Espainiako Kode Penalaren erreformarekin, etakideek edota euskal auziarekin zerikusirik dutelako Espainiako epaitegiek zigortuko dituzten herritarrek 40 urtera arteko kartzela zigorra jasoko dute. Erreformatik, teoriarik, beste erabateko delituak ere ukitzen ditu, baina errealitatean etakideei zuzendua dago. PP eta PSE-EEk ezik, euskal gizarteko gainerako alderdi politiko gehienak neurriaren aurka agertu dira, nagusiki erreforma zigor gisa planteatzen delako, bergizarteratzearen aurkakoa delako eta ezer konpontzera baino, egoeraren korapilatzea ekarriko duelako. Bistan da orain arteko neurri errepresiboek ez dutela arazoa konpondu.

izan beharreko garrantzia azpimarratu zuen, eta horregatik zabaldu nahi dituzte bere ideiak liburu argitara eman dutenek. Tomas Urzainki historialariak aurkezpenean esan zuenez, "Ortueta-rentzat Nafarroa da euskaldunen Estatua eta egungo probintziak konkistatzaileek eragindako zatiketaren fruitu dira".

FUEL-OLIOA EPAITEGIETAN

EGON daitezkeen erantzukizun penalak argitu nahian, Landetako hondartzetara heldutako Prestigeren lehen fuel-olio orbanen laginak epaileen eskuetan jarri dira. Erantzukizun penaletan oso urruti ezingo dela joan pentsatzen da, baina erantzukizun zibiletan agian izan liteke kalte ordainik eta kaltetutako desberdinak prestatzen ari dira.

MIKEL SAIZ

■ Enriqueta Benito.

IZPIAK

Enriqueta Benito Eusko Legebiltzarreko Talde Popularreko kidea eta PPren arteko harremana ez da txukunena, aurrekontuen aferra dela eta Benitok Jaime Mayor Orejaren dimisioa eskatu ondoren. Carlos Iturza-Gaizten esanetan, "Proiektua, siglak, talde bat, horri guztiarekiko leialtasuna baloratzen dugu edozeren gainetik, eta Benito andereak leialtasuna zer den ez bada-ki, berak ikusiko du".

Jaime Ignacio del Burgo berriz nabarmendu da bere estilo gogor eta gupidagabea eta Kode Penalaren erreforma dela eta egon den eztabaida laburrean, ETako presoak "kartzelan usteldu beharko luketela" esan du.

Josu Bergara egungo Bizkaiko diputatu nagusia eta **Jose Luis Bilbao** izango dira azkenean EAJn barne hauteskunde bidez hautatu beharko dute Bizkaiko hurrengo diputatu nagusi-gaia.

■ Josu Bergara.

- Begoña Lasagabaster EAKo diputatua Xabier Arzalluzi erantzunez (EA beste alderdi batekin hauteskunderi buruz hitz egiten ari zela esan zuen): "Hitz egin alderdi guztiekin hitz egiten dugu eta gainera gehiago hitz egitea ere gustatuko litzazuke, hori delako logikoena, positiboena eta arrazoizkoena. EAJkoek badakite ez gabiltzala hauteskundeetarako akordio bila beste inorekin, hori oso garbi adierazi diegulako".
- Miguel Castells abokatua: "Kartzelako nire bisitaldietan ez da garairik izan torturaren aztarnak zituzten pertsonak ikusi gabe".

Gatazka konpontzeko bidean: Euskal Herriaren Eskubideen Karta

Askotan entzun dugu Euskal Herrian ez direla eskubideak errespetatzen. Eta gehienetan ere, batzuek azpimarratzen dute “ezin dutela askatasunean ibili”, beste batzuek “gure herriari bere buruaren jabe izateko” eskubidea ukatzen zaiola nabarmentzen duten bitartean. Guztiok eskubideetatik hitz eginen dugu, baina norberak eskubide-multzo bat jartzen du beste multzo baten gainean.

Pasa den urriaren 12an, Udaltzako “Euskal Herriaren Demokrazia eta Bakerantzko bidean” izeneko agiria plazaratu zuen. Bertan, Euskal Herriak eskubideen markoa definitzeko prozesua abiatzearen beharra agertzen zen. Euskal gizartearen aniztasunarekiko errespetuan oinarritutako marko berria, Euskal Herriko herritar guztien eta bakoitzaren eskubide guztiak bermatu beharko dituen.

Berma hori lortzea ez da egun bateko kontua izango, ezta adierazpen hutsetan oinarrituriko ekimena. Aitzitik, Udaltzaren agirian azaltzen denez, marko horren eraikuntzak etengabeko akordio eta adostasun politikoaren sortze-prozesu dinamiko eskatzen du, horretarako urrats bakoitzak hurrengo elikatuz eta gehiengo politiko nahikoaz eraikitako prozesu soziala ehunduz pausoz pauso.

ESKUBIDEEN Karta: Eskubideen marko hori zehazteko bidean, Udaltzako Euskal Herriaren Karta aurkeztu du azaroaren 23an egindako Asanblada Orokorrean. Proposamen irekia da, gizarte-eragile guztiek parte har dezaten eta Euskal Herriko herritar guztien eta bakoitzaren eskubideak aldarrikatu eta babesteko asmoz egina.

Kartan agerikoa da Euskal Herrian bizi diren herritar guztiak direla eskubide-subjektu, inolako diskriminaziorik gabe. Eskubide kolektiboen subjektuak, beraiei baitagokie beren izaera politikoaz, barne nahiz kanpo harremanaz edota antolakuntzaz erabakitzea, euren soilik dagokie beren ordezkaritza demokratikoaren artikulazio era eta ereduak zein lurralde ezberdinen arteko egituraketa zehaztea... Eta giza eskubide eta oinarritzako askatasun guztiez (bizitza eta gorputz osotasun

eskubideaz, ideien adierazpen-askatasunaz, bereizkeriarik gabeko berdintasunaz...) erabat eta egiazki gozatzeko eskubideen subjektuak.

Biolentzia-mota guztiak ezabatzeko, eskubide guztiak errespetatu behar direla argi eta garbi plazaratzen da Kartan. Biolentzia guztiak, emakumeok jasaten dugun genero-biolentzia barne. Herri bezala ditugun eskubideak eta gizabanakoen eskubideak. Euskara, hezkuntza, kulturari lotutakoez gain, gurea bezalako gizarte modernoan sorraraziko fenomeno

berriei erantzuteko beharrezkoak diren eskubideak (gizon eta emakumeen arteko aukera-berdintasuna, etorkinen eskubideak...).

Eskubide guztiak, bere osotasunean hartuta, sailkapenik gabe. Azken finean, bizitza-eskubidea ala autodeterminazio-eskubidearen arteko lehena zein den bezalako galderak sortarazten digun gorpil zorotik atera behar gara. Nire ustez, Euskal Herriaren Eskubideen Kartak aukera hori ematen digu. Horrexegatik, gatazka konpontzeko oso tresna baliagarria da.

PROPOSAMEN “ikusgaitza”? Hala ere, hain onargarria izan daitekeen proposamen honek ez du oihartzun handirik izan komunikabide gehienetan: ez *El Correo*, *Diario Vasco* edo *El País* egunkarietan, baina ezta ere EITBn. Batzuek Udaltzari legitiimitaterik ematen ez diotelako, beste batzuek bere proposamenari eusten besterik egin nahi ez dutelako... Euskal Herriaren Eskubideen Karta ikusezina dela ematen du.

Edo hobeto esanda, batzuek ikusi nahi ez duten proposamena dugu.

Udaltzako hautetsiok Kartan jasotako eskubideen defentsan aritzeko konpromisoa hartua dugu eta ez dugu amore emango. Karta gizarteratzeari ekingo diogu datozen hilabeteetan, “Euskal Herriko herritar guztien eta bakoitzaren eskubide guztiak” lortzearen aldeko gehiengo soziala sendotzeko asmoz. Eskubide guztiak, mugarik gabe, baldintzarik gabe, gauzatzearen alde lanean jarriak gara. Eta ziur nago, egun batean, proposamen hau ikusi nahi ez dutenak, bizi dugun gatazka konpontzeko Eskubideen Kartak duen baliagarritasunaz jabetuko direla ●

Arantza Urkaregi

Bilboko Sozialista Abertzaleak
taldeko zinegotzia

***“Hain onargarria izan
daitekeen proposamen honek
ez du oihartzun handirik izan
komunikabide gehienetan:
ez *El Correo*, *Diario Vasco* edo
El País egunkarietan, baina
ezta ere EITBn”***

Jean-Pierre Raffarin lehen ministroaren Frantziako Estatuaren deszentralizazioari buruzko politika izan dugu hizpide Beñat Gimenezekin. Departamenduko kontseilari nagusi hau euskal departamenduaren sorreraren aldekoa eta Batera plataformaren sostengatzailea da.

“FRANTZIAKO EGITURA POLITIKOA EUTSIEZINA ETA JASANGAITZA DA”

Frantziako Estatua UMP alderdi eskuindar berriak gobernatua da, Jean-Pierre Raffarin buru izaki. Lehen ministroaren kargua hartu ondoren deszentralizazio politika bat garatuko zuela iragarri zuen Raffarinnek. Beñat Gimenezek hurbiletik segitu du gaia. Gobernu honengatik espero duenaz galde-tu diogu abiapuntu gisa: “*Menturaz sobera espero dut deszentralizazioaren desmar-txatik, gai nagusia eta premiazkoa baita Frantziako politikan. Hain da garrantzi-tua ezen lehen ministroak berehala agertu behar izan baitu bere egitasmoa publikoki. Izan ere, Europa eraikitzen ari den garai honetan Frantziako egitura politikoak eta bere erakunde administratiboak zaharkituak daude, dena Parisen erabakitzen da, erregio eta departamenduetako gobernuetan ez da funtsezko deus erabakitzen. Frantziako egitura administratiboa eutsiezina eta jasangaitza bilakatu da*”.

■ “Saliesen eta Bordeleko bilkuretan Aznarren itzala sentituen eta desilusionatu-rik etorri nintzen”

■ Biarnoko Saliesen izandako lehen bilkuran euskal ordezkari gisa egon zinen. Etsituak itzuli zineten.

Bai, baina bederen Raffarini Euskal Herriko lurraldearekiko kidetasun azkar bat dugula helarazi genion, sentimendu hori bizirik atxikitzen dugula. Euskaldunok Hitzarmen Berezia erdietsi dugu, eta orain, ekimen honen bidez, Ipar Euskal Herriaren erakundetzea eta egituratzea falta zaizkigula adierazi genion.

Azken urteotan Baionako suprefetak

eskuduntza bereziak hartu ditu, baina oraindik ere oinarritzko eta funtsezko erabakiak Pauen, Bordelen eta Parisen hartzen dira. Erabakiak, tamalez, ez dira Hitzarmen Berezia ardura zuzena dutenek hartuak izaten. Oraindik badago zer hobetua beraz. Hitzarmen Berezia babestuko lukeen ezagutza administratiboa erdiestea, konparazio. Bestela, Ipar Euskal Herria karta-postaletan baino ez da agertuko eta errealtate administratiboa eta ekonomikoa ez da eraikiko.

■ Bordelen burutu zen bigarren bilkuran euskal departamenduaren alde mintzatu zinen. Zergatik zu zeu?

Hautetsien Biltzarren lehendakariordea naiz, honen lehendakaria Urruñako auzapeza eta UMPeke Daniel Poulou izaki. Bilkuraren aurretik bulegoaren bilkura egin genuen, lehendakaria den aldetik Poulouri berari zegokion eskaera egitea, are gehiago orain diputatua delarik. Baina, Poulou Alliot-Marieren ordezkari diputatua da, Estatuko Defentsa ministro berria eta departamenduaren aurkakoa. Poulouk nahiago izan zuen ni mintzatzea.

■ Horrek funtsean alderdiek agintzen dutela erakusten du.

Gure politikaren gauzak dira, nik ulergarria atzematen dut. Egia da, Biltzarren lehendakaria bezala eta euskal departamenduaren aldeko hautetsi gisa bazuen bere burua agertzea, baina... Bera diputatu berria izanagatik-edo, ez zuen bere burua diputatu gisa agertu nahi izan, bere burua egoera zailean ikusi zuen nonbait...

■ Aipatu bilera hauek gauzatu bitar-

■ “Hitzarmen Berezia babestuko lukeen ezagutza administratiboa erdietsi behar dugu. Bestela, Ipar Euskal Herria karta-postaletan baino ez da agertuko”.

ALBERTO ELOSEGI

■ “Hegoaldeko gatazkak hemengo politikoengan eragina du, Aznarrek zerbait esaten badu terrorismoaz, hemengo kargu politikoek uste dute guri dagokigula erantzutea, gure arazoa dela”.

tean, Jose Maria Aznarrek Raffarinekin izaniko bilera eta bere iritzia agertu ziren prentsan. Espainiako Gobernuak gai honetan presionatzen omen du. Zer deritzozu?

Begi bistakoa da presio hori. Bilkura horietan Aznarren itzala sentitu nuen, zentzu honetan biziki desilusionaturik etorri nintzen. Erabat sinistuta nago Espainiako Gobernu honek eragiten eta presionatzen diola Frantziako Gobernuari. Frantzian terroristen gordelekuak dauden neurrian, polizien betebeharrei dagokienean esku-hartzea arrazoizkoa ikusten dut, alabaina, Aznarrek ez luke euskal arazoa baliatu behar bere interes politikoen mesederako. Izan ere, Hegoaldeko gatazkak hemengo politikoengan eragina du, Aznarrek zerbait esaten badu terrorismoaz, hemengo kargu politikoek uste dute guri dagokigula erantzutea, gure arazoa dela. Eta ez du zergatik horrela izan behar. Hemengo gizartearen gehiengoak kultura propio bat garatu nahi du, eta neurri eta molde berezi batez Hegoaldeko gizartearekin garatu ere. Hegoaldean nahiz Iparraldean gehiengoa molde demokratikoan espresatzen ari da, eta horregatik ez Frantziako ez Espainiako gobernuak ez lukete fenomeno terrorista erabili behar beren interes politikoen mesedetan. Biek biolentziaren fenomenoak estakuru gisa erabiltzen dute gure aldarrikapenak eragozteko.

■ Frantses gobernuaren jarrera ikusita “Batera” plataforma sortu da berriki. Otsailaren 1erako manifestazio bat iragarria da. Zer-nolako erantzuna espero daiteke gizartearen aldetik?

Erantzun sendoa nik uste. Izan ere, deszentralizazioari buruzko eztabaidak ez du erantzun baikorrik ekarri. Bordelen bost ministro izan ziren eta munta gutxiko gaiak baino ez zieten erantzun, garrantzizko gaiak buruzko galderei erantzutea uko egin zioten ministro hauek.

Batera plataformaren bidez segituko dugu lanean hemendik aitzina, Parisiko Gobernuari buru egingen diogu gure herria-

rentzako nahiak eta helburuak kontuan hartuz. Frantzian legeak berdintasuna aldarrikatzen du, baina orain arte berdinkeria baino ez du ekarri. Aurrerantzean, deszentralizazio prozesuaren bidez, baliteke Bretainiarentzat edo beste eskualdeentzat neurri onak ekartzea, hobe horrela balitz, baina nihaurek nahi dudana da hemengo herritarrek nahi dutena kontuan hartzea, hots, Batera plataformak eskatzen dituen lau aldarrikapenak edo puntuak betetzea.

Paris, funtsean, mutu geratu da gure arazoen aitzinean. Konparazione, gure unibertsitatea ez da batere ongi, ikerketa saila ez da behar bezala garatu. Ikasleek ezin dituzte beren ikasketak hemen hasi eta bukatu. Paue, Bordele edota Parisera joan behar dute, gazteak ez daude pozik. Laborantza Ganberaren aferan berdin. Euskal laborantzak berezko garapena behar du, eta ez Biarnoko laborantzaren garapen berdina. Ordea, haiek, gehiengoa direlako, beren nekazal politika bat inposatzen dute.

■ “UMPko gobernu berriak Euskal Herriarentzat garatu nahi duen politika arras indargea da”

■ Euskararen koofizialtasuna eta euskal departamendua dira beste bi eskaerak. Ez zara baikor agertzen, antza.

Ez. Nire irudiko Frantziako gobernu berriak gure eskaera hauen aurrean gibelera egiteko asmoa dauka. Azken urteetan zabaldu diren itxaropenak zapuztu nahi ditu, UMPk Euskal Herriarentzat garatu nahi duen politika arras indargea da. Baliteke deszentralizazio politika hori Frantziako beste eskualdeentzat nahikoa izatea, baina Euskal Herriarentzat ez da nahikoa izango.

■ Ezkorra zara. Badu zer ikustekorik Hegoaldeko egoerak?

Neurri batean bai. Espainiako Gobernuak, ez dut dudarik egiten, terrorismoaren aurkako borroka tinko eraman behar du, baina, oro har, uste dut borroka hori Hegoaldeko euskal nazionalisten aldarrikapenen aurka zuzendua dela, eta ondorioz, Iparraldean ukitzen gaituela.

3 + 4 = 7 DELAKOAREN ASMATZAILEA

Noblia familia ezagunaren alaba batekin ezkondua. Aita zuberotarraren eta ama gaskoiaren semea. Sendagilea. Angeluarra. Herriko Etxean hogeita zazpi urte daramatza hautetsi gisa. UDFko zuzendaritzaren kidea. Kontseilari nagusia Pauen. Enbatako kidea izan zen, “Euskal ikasleak” gazte erakundeko kidea. 3 + 4 = 7 leloaren sortzailea. Euskal departamenduaren aldeko hautetsien elkartekoa eta Batera plataformari atxikia.

■ Enbatako kide ohia, kristau-demokrata eta euskaltzalea

“Angelun zenbaitek gaskoia aldarrikatu du euskara ezabatzeko”

Michel Labeguerie politiko mitikoaren ingurukoa, eta Darraidou, Badiola, Etxegarai eta Aniozbehere politikoen ildokoa zara. Zergatik ez zarete iritsi euskal alderdi kristau-demokrata bat gauzatzera Iparraldean?

Frantziako Estatuaren zentralista delako, horretan datza bere indarra. Historikoki, zentralismo honek molde berezi batez eragin izan du tokian tokiko alderdi politikoak antolatzerakoan. Ipar Euskal Herria mailan politika bat bultzatzeko Parisi lotu beharra daukazu, Frantziako alderdi politiko bati lotu gabe ez duzu deus egiterik. Labeguerieri horrela gertatu zitzaion eta bere ingurukoak espresio politiko marginala izatea pasa ginen. Egun errazagoa da hemengo politikari atxikitzea, euskararen alde lan egitea, kasu, baina orduan ez zen ongi ikusia, herritar gehienek gure politika atzerakoitzat jotzen zuten.

■ **Angeluko hautetsia zara, Angelun euskal eta gaskoi kulturen arteko gorabeherak agertu dira azken urteetan.**

UDFko Robert Villenave auzapezarekin udalbatza anitza osatu dugu Angelun. Gure udaletxea euskal jatorria eta ondareak berreskuratzeko politika sendo bat burutzen ari da azken

urteetan. Angeluren jatorrian euskaldunak eta gaskoiak gaude. Nire amak gaskoia egiten zuen eta ni mintzatzeko gauza naiz, baina inor gutxi interesatua da gaskoiarekin. Aldiz, euskal kontzientzia sendotuz joan den heinean, zenbaitek gaskoia babestearen aitzakian euskararen aurka jo dute, funtsean gaskoiaren aldeko itxurakeria besterik ez da izan, euskalduntasunaren aurkako ekimen bat. Gaskoia euskara ezabatzeko aldarrikatu dute.

■ **Angelu, herria izatetik hiria izatera pasa da azken hamarkadetan. Baiona eta Miarritze hiri historikoen artean, zein da bere tokia MAM delakoan?**

Zaila da agertzea Angeluren nortasuna, azken 30 urteetan izugarri hazi da, urtero 1000 bizilagun irabaziz joan da, eta ez da angeluarrek bilatu dugun zerbait izan. Angeluk ez du Baionak eta Miarritzek duten hirigune historikoen gisakorik izan, herritarrak ez dira hiri handietako ohituran bizi izan. Beraz, Angeluri zaila zaio hiri hauen antzeko nortasun sendo bat izatea. Alta, ni kontent naiz jende asko Angelura bizitzera etorri delako, herritar bakoitzak bere nortasuna atxikitzeko lekua aurkitu duelakoan nago, eta zentzu honetan Herriko Etxea berebiziko lana burutzen ari da euskal sustraiak biziarazteko ●

■ Zein da Ibarretxeren planari buruzko zure iritzia?

Testuinguru erabat zail batean egina da, eta horregatik meritu handia du. Bide bat proposatzen du, alta, bide biziki zaila du bi muturreko sektoreek zapuztu nahi dutelako. Haatik, ez du zentzurik esatea maximalistek diotena, hau da, planak ez dituela Euskal Herriko herrialde guztiak kontuan hartzen, ezta, bestalde, minimalistek diotena, hau da, plan hau Espainiako batasunaren aurka doala, nazionalista espainolak direnak, gainera. Frantzian ere, tamalez, halako asko daude. Nire ustez, planak lantzea merezi du, eta azkenean herritarrek hitza hartu dezaten plana onartzeko edo deuseztatzeko.

■ **Ipar Euskal Herria etorri, Raffarinnek erreferenduma egitearen aukera aipatu du. Zer deritzozu Iparraldeko afera erreferendum baten bidez trenkatzeari?**

Erreferenduma tresna bat da, eta erabiltzen den arabera ongi edo gaizki burutu daiteke. Erreferendum bat proposatuko balitz, demagun “Euskal erakunde espezi-

■ **“Erreferendum bat proposatuko balitz, demagun ‘Euskal erakunde espezifiko baten alde al zaude?’ galdera pausatuz, ni ez nintzateke oso baikorra izango”.**

fiko baten alde al zaude?” galdera pausatuz, ez nintzateke oso baikorra izango. Ez dut uste populazioaren gehiengoak aldeko boza emango lukeenik. Gure gizartearen gehiengoa ez da hemengo problematikari atxikia. Iraganean erreferendumak ezagutu ditugu eta esperientziaz hauxe erran diezazuket: erreferenduma ez bada gizarte mai-

lan ongi lantzen, uste eta espero dutzun kontrako emaitza lor dezakegu. Finean, “bai” edo “ez” baten artean deliberatzen baita. Ez badugu estatua eta honen administrazioa gure alde, Iparraldean behintzat, zaila izanen dugu. Horregatik ni ez naiz batere motibatua.

■ **Iparraldeko politikoen artean zure alderdiko Alain Lamassoure gailentzen da. Zer espero duzu bere gestioez?**

Alain Lamassourek gaitasun politiko berezia du, nortasun handiko pertsona eta estatu politika-gizona da. Gero eta irmoagoa azaltzen da euskal aldarrikapenen alde, biziki itxaropentsua naiz daraman lanarekin. Europaren eraikuntzan berezko ikusmolde bat dauka, zeregin berezia jokatzeko

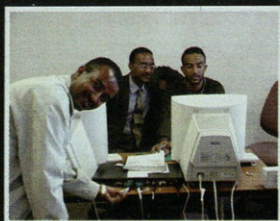
du honen eraikuntzan eta etorkizunean are rol handiago bat izatea espero dut. Halaber, UDFk behar duen egokitzapena gauzatzeko gizon funtsezkoa da eta Euskal Herriko aferari dagokionean mintzaidate inportante bat da Frantziako Estatu-
tuan ●

◆ MIKEL ASURMENDI

AFRIKA

Mota bat baino gehiagoko odolustea jasaten du Afrikak. Lehengaiak ebasten zaizkio, kanpotik eragindako gerra bidez milioika herritarren bizia galarazten... Eta zailtasun guztien erdian, urte luzeko ikasketaz eta sos publiko asko kostata profesionalak formatu dituzte, hauek eskapo eginen dute, sorterriko txirotasunetik ihesi.

PROFESIONAL KUALIFIKATUAK EZIN SORTERRIAN ATXIKI

■ Afrikako ekonomia txirolek kario ordaintzen dute tituludunen hezkuntza eta gero hauetako askok Ipar aberatsera egingo dute ihes. Bertan geldituko diren etsipenerako.

Etiopian milioika herritar goseak hiltzeko arriskuan dagoen sasoi honetan, Hirugarren Munduko errealtate garratz horren beste aurpegia erakutsi du David H. Shinn irakasle etiopiarrak: gose eta atzerapenetik ihesi joan diren milaka profesionalen kasua. Burmuin edo garun ihesa, alegia. Estatu Batuetako diaspora etiopiarren urteroko biltzarra baliatu du George Washington unibertsitateko irakasle honek, bere sorterriarentzako laguntza eskatu eta Hirugarren Mundu osoa aurreabidean jartzeko arazo larria den hau-profesional kualifikatuen ihesa- aktuali-

tatearen mahai gainean ipintzeko.

Afrikako profesional kualifikatu asko Mendebal Europara eta Ipar Amerikara joatea ez da gaurko kontua. Lehen munduan bertan ere hainbat herrialdek nozitu du arazo hori. Baina garapen bidean diren herrialdeetan, aparteko larritasuna dauka. 1995eko datuetan, Indiak zientzia alorrean ikertzen zeuzkan herritarren %79 Estatu Batuetan zeuden, eta Txinako %88 berdin. Ordainetan, AEBetan dauden medikuen %23 bere titulazioa beste herrialdeetan hartua da.

Pobretze honen ondorioak nonbait era oso berezian somatzekotan, Afrikan

gertatzen da hori. Nigeria batean, bertan mediku behar gorria dagoen bitartean 2.000 mediku nigeriarrez goiti ari da AEBetan lanean. Titulazio unibertsitarioa duten 10.000 nigeriar baino gehiago dira AEBetan bakarrik ari direnak, aparte Europan, eta beste. Chicago eta bere inguruetan Sierra Leonako doktore gehiago dago Sierra Leonan bertan baino.

New York hirian -aipatu biltzarrean aurkeztutako zifretan- 600 baino gehiago dira Ghanan sortutako medikuak. Zimbabwetik 1997an bakarrik 1.000tik gora profesional joan ziren itsasoz beste alde- ra, sorterri behartsutik ihesi.

BERTAKO PROFESIONALAK IHESI, KANPOKOAK EKARRI.

Afrrikak bere osotasunean 1960tik 1987a bitartean bertan sortutako profesionalen heren bat ikusi zuen herrialde garatueta ihes egiten. Eta gaur egun kalkulatzen da urtero 23.000 unibertsitateko tituludun eta erdi mailako kualifikazioko beste 50.000 profesional doazela kontinentetik kanpo lan bila. Beste asko dira gainera beren ikasketak Europa eta Ipar Amerikan osatzen ari direnak. Eta horietatik %35 ez da itzuliko sorterrian lan egitera. Aipatu ditugun Nigeria, Ghana eta Etiopiaz gain, Egipto, Hegoafrika eta Kenya dira emigratio kualifikatu horretarako herritar gehien eskaintzen dutenak.

Berrikitan Kenyako datuak ezagutu dira. 28 milioi herritarrentzako Kenyako osasun sistema publikoak 600 mediku eta 70 dentista dauzka. Eta hilero herrialde-
tik 20 mediku alde egiten ari direnez -gutxi irabazten dutelakoan- osasun sistema osoa dago arrisku gorrian.

Egoera honek sortutako paradoxa argitzen du David H. Shinn-ek ondoren: Afrikako 300.000 profesional kualifikatu kontinente honetatik urrun ari den bitartean, Mendebal Europako 100.000 profesional ari da lanean Afrikan, horrek daka-

□ Nigerian mediku behar gorria dagoen bitartean, 2.000 sendagile nigeriarrez goiti ari dira lanean Estatu Batuetan

rreren koste izugarriarekin. Medikuez-espezialista bakoitza formatzeko gobernuak 60.000 dolar gastatu dute, eta haiek ihesi joan direnean dirutza hori alferrik gastatu ondoren, kanpotik ekarri beharko dira atzerritarrek ordainetan, berriro diru gehiago ordainduz.

Profesional horiek Mendebal Europa, Ipar Amerika, Australia edo Golkoko herrialdeetan dituzten aukerak izan dira ihes horren arrazoi nagusia. Baina gora-behera politikoek ere lagundu dute elite formatu honen exodoa. Errebolta, ustelkeria eta gerraz gainezka dagoen Afrikan, arrazoi hori dute gehiago Mendebaldean bizimodua eroso irabazi dezaketan profesionalak.

■ Miseria eta gerrak, profesionalak Afrikatik ihes egiteko bi arrazoi sendo.

MEDIKU BAKARRA 47.000 HERRITARRENTZAKO.

Ordainetan, eguneroko jarduera ekonomikoa bermatzeko profesional gutxiegi edukitzeaz gain, eskola eta ikastetxeetan ere nabaritu da hutsunea. Amaiezina litzateke profesional eskasiaz departamenduak itxi behar izan dituzten unibertsitate afrikarren zerrenda.

Etiopiara itzuliz, bertako Osasun Ministerioaren datuen arabera, herrialdean 1988 eta 2001 artean medikuntza ikasketak egin dituzten 2.491 doktoreetatik herenak alde egin du, gehienbat AEB, Europa eta Hegoafrikara. 1996an 1.483 mediku ez-espezialista ari ziren lanean herrialdean, eta 2001ean kopuru hori hamarretik batean jaitsi zen, 1.366ra: lehen atentzioko mediku bat 47.000 herritarrentzako!

Profesional kualifikatuak ihes izugarri horren zergatiaz galdezka hasita, erantzunak bat baino gehiago dira, eta elkarrizketa pilatzen zaizkio. Gerra, diktadura eta injustizia egoerek beren garrantzia dute, kanpoan ere bizimodua ateratzeko gai direla uste duten herritarrentzako. Baina horiek bezain garrantzizkoak dira arrazoi ekonomikoak. Kenyako doktore batek gehienez 414 dolar irabaz ditzake hilabetez; Hegoafrikara badoa, 2.600 dolarretaraino iritsiko da. Eta askoz gehiago irabaztea pentsa dezake Estatu Batuetan. Gainera, oso gutxi irabazteaz gain, bere posizio sozialari dagokion bizimodua oso eskasa izango du jaioterrian, eta atzerrian aldiz askoz bizimodu eroso eta erakargarriagoa eraman ahal izango du, berak bezala bere familiak.

Paradoxikoa badirudi ere, garunen ihesa jasaten duten herrialde horietara

datoz profesional kualifikatu asko... herrialde pobreakoetatik. Hegoafrikatik milaka dira AEB aldera irteten direnak, eta horien ordainetan postu erakargarriak daude Afrikako herrialde txiroagoetako profesionalentzako. Ipar Amerika, Australia eta Mendebal Europako herrialdeek eskuzabalik hartuko dituzte etorkin hauek, medikuntzan bezala unibertsitateetan eta informatika alorretan horientzako adina lan badelako.

DIASPORAK SORTERRIA LAGUNDU NAHIAN.

Azken hamarkodotan herrialde garatuak eta garabidean direnen arteko lezea ez da sakondu bai-
zik egin, eta exodo larri honek bere horretan jarraituko duela pentsatu behar da. Pobreziatik ihesi joan diren profesionalak nekez itzuliko dira, salbuespenak salbuespen. Aldiz, diasporak berak sorterritako ekonomiak sendotu eta bertan direnei aurrera egiten laguntzeko saioak dira ugaltzen ari direnak azken urteotan. Odolaren mintzoa gogorra baita.

Kilometroak tartean direlarik, teknologia berriek elkarrengandik hurbilago bizitzeko aukerak eskaintzen dituzte. Internet iritsi da alor honetara ere. Jadanik Afrikak badiu unibertsitate birtuallak, adibidez, eta horiek baliatzen dituzte herrialde garatuak diren etorkin kualifikatu askok beren sorterrira informazioa eta laguntza helarazteko.

Baina asko indartu beharko dute ahalegin ahul hauek, Afrikak eta orohar Hirugarren Mundu osoak jasaten duen odolustea gelditzea.

◆ PELLO ZUBIRIA

<http://www.argia.com/nethurbil> helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.

OCDE erakundeak munduko ekonomia 2003ko urte honen bigarren seihilekoan suspertzen hastea espero du eta aurreikuspen bertsuak egin dituzte euskal ekonomiari buruz. Aitzitik, euskal enpresa erakunde batzuetako arduradunen iritziz, kontua ez da hain ziurra.

ERAKUNDEAK ENPRESAK BAINO BAIKORRAGO

Litekeena da munduko eta Europako ekonomia hasi berria dugun urte honen bigarren seihilekoan suspertzen hastea, eta, haiekin batera, baita Euskal Herrikoa ere, oro har. Iaz, nolabaiteko motelaldia izan zen gurean, ondoko bi arrazoi nagusi hauek tarteko. Batetik, irailaren 11ko New Yorkeko gertaerek izan zuten eragina; bestetik, Estatu Batuen Iraken kontrako interbentzio armatu posibleak ziurtasun eza ekarri zuen etengabe, eta ekartzen ari da oraindik ere. Jakina, Euskal Herri osoak nozitu du nazioarteko egoera hori, baina Hegoaldeak bereziki, zeinetan aski handia baita esportazioa. Batez beste, ondorio

horixe ispilatzen dute, dela erakunde nazionalak, dela internazionalak, 2003 eta 2004 urteetako aurreikusteko egin dituzten analisiek. Horrekin batera, adierazgarria da, halaber, nazioarteko erakundeen jokabidea: 2002ko azken seihilekoan denek beheratu zituzten ekonomiaren hazkunde eta inflazioko aurreikuspenak, munduko eta Europako ekonomiei zego-kienez. Bestalde, oso antzera ibili ziren estatuko edo erkidegoetako gobernuetako erakundeak.

Adibidez, OCDE Ekonomi Lankidetzak eta Garapenerako Erakunde nazioartekoak 2002ko azaroan adierazi zuen ez zitzaiola iruditzen munduko ekonomia motelduko

zenik, baina, bien bitartean, nabarmen aldatu zituen herrialde industrializatuak aurreikuspen hazkundeak. Hau da, 2002ko lehen seihilekoan, %2,1eko hazkunde eta %3,3koa aurreikusi zituen 2002 eta 2003 urteetarako; bigarren seihilekoan, ordea, %1,5eko eta %2,2ko hazkundera murriztu zituen aurreikuspenak, ondoz ondo. Europako Banku Zentralak (EBZ), berriz, ziurtat jo zuen abenduaren bukaeran 2004. urte arte ekonomia ez dela benetan suspertuko, eta, ondorioz edo, beherago jarri zuen Barne Produktu Gordinaren (BPG) hazkunde, euroaren zonari dagokionez: %2,1ean eta %3,1ean ipiniak zituen 2002ko lehen seihilekoan, baina

■ Euskal aurrezki kutxen txosten batean egiaztatzen denez, kontsumo pribatua gora ari da egiten azken hilabeteetan.

%1,1ean eta %2,1ean utzi zituen bigarrean.

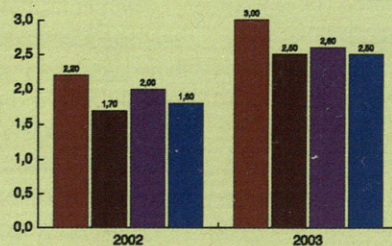
OCDE-REN ETA EBZ-REN AURREIKUSPENAK. Bi erakunde horien aurreikuspenei erreparatuko diegu, erreferentziakoak baitira munduko nahiz Europako egoera ekonomikoa ebaluatze-ko. OCDE erakundeak, zeinetan biltzen baitira munduko herrialde industrializatue-
nak, uste du, nahiz eta ekonomiaren sus-
pertzeta udaberrian aurreikusi baino duda-
mudazkoagoa eta gutxiago hedatua izan,
nekez luzatuko dela motelaldia. Alabaina,
ikusi dugu nola beheratu dituen datuak,
Europako hazkundeari dagokionez, eta
OCDEren beheratze horren barruan dago,
halaber, Espainiako Estatua. Beherako
errebisioa, hiru eta zortzi hamarren arte-
koa da. Erakunde horren datuen arabera,
iaz %2,1 zen haztekoa BPG (hala zioen
apirilean), baina azkenean %1,8an geratu
da. Aurtengorako, 2003. erako, %3,3tik
%2,5era jaitsi du aurreikuspena. Inflazioa-
ren kontuan, berriz, OCDEk %3,5koa
aurreikusten zuen 2002rako eta %2,6koa
2003rako, hau da, udaberrian kalkulatu
baino zazpi eta lau hamarren gehiago.

OCDEko txostengileen iritziz, agente
ekonomikoen konfiantza eza erakutsi dute
urtearen bigarren seihilekoan, eta jarrera
hori bi aldagaitan funtsatzen da. Batetik,
gero eta egoera geopolitiko zalantza-
goa izan dute (AEBek Iraki erasoko ote
zion beldur zen jendea), eta, bestetik, bur-
tsako indizeen beste gainbehera bat egoki-
tu zaie. Hala ere, badute nolabaiteko itxa-
ropena aurtengorako, eta ondoko
adierazgarri hauetan oinarritzen dira horre-
tarako. Beren ustez, orain ikusiko dugu
hainbat herrialdek aplikatu politika fiska-
len eta monetarioen emaitza, eta, horrekin
batera, baita informazioaren teknologien
arloan abiada ere. Bestalde, Japoniakoa eta
Errusiakoa izan ezik, ongi hazten ari omen
dira Asiako ekonomia guztiak.

Europako Banku Zentralak, berriz,
azaldu du beheratu egin dituela Europako
hazkunde ekonomikoari buruzko zifrak,
lehengo ekainean eman zituenekin konpa-
ratuta, eta murrizte horrek esportazioen
%1,25eko gutxitzea eta euroaren kanbio
efektibo altuagoa islatzen dituela. Aurten,
esportazioetako urteko batez besteko kan-
bioa %2,4 eta %5,6 artean haziko omen da.
Europako banku horrek beheratu egin du
barruko eskariaren hazkunde, eta, bistan
denez, aurreikuspen horrek berez erakus-

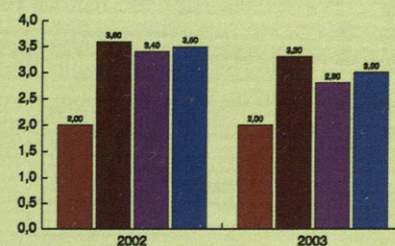
EKONOMIAKO AURREIKUSPENAK ESPAINIAKO ESTATUAN

BPG

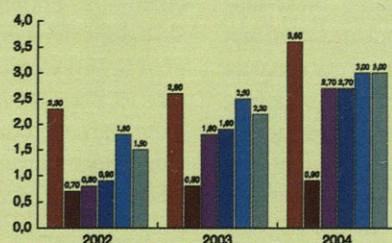
■ Espainiako Gobernuak ■ BBVA ■ Ganberen Kontseilu Nagusia ■ OCDE

KPI

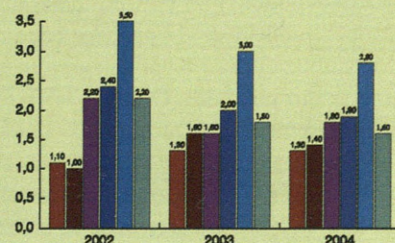

OCDE-REN AURREIKUSPEN EKONOMIKOAK

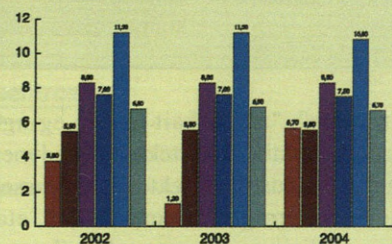
BPG

KPI

LANGABEZIA (1)

(1) Biztanleria aktiboaren % a.

■ AEB
■ JAPONIA
■ EURO ZONA
■ EUROPAKO BATASUNA
■ ESPAINIAKO ESTATUA
■ OCDE-REN GUZTIZKOA

ITURRIA: OCDE

ten ditu finantza merkatuen ahuldadea eta
ekonomiaren duda-mudazko egoera. Bes-
talde, inbertsioen indartzea ere atzeratu
egingo dela aurreikusi du, zeren ez baitu
uste kanpoko eskaria behar adina haziko
denik. Kontuak kontu, banku horrek adie-
razi du 2004an BPGaren hazkundea %1,9
eta %2,9 bitartekoa izatera iritsiko dela.

DENAK EZ DATOZ BAT EUSKAL EKONOMIAREN GEROAZ.

Hegoaldeari dagokionez, pronostikogileen arabe-
rakoak dira aurreikuspen ekonomikoak.
Oro har, baikorrako ageri dira gobernu
autonomikoak eta finantza erakundeak
enpresa erakundeak baino. Euskadiko
Kutxako azterlan zerbitzuan, zeinetan
Hegoaldeko ekonomia guztiaren analisisa

egin ohi baitute, uste dute hurrengo hilabe-
teetan suspertuko dela munduko ekono-
mia. Dena dela, adierazi dute hazkundea
ez dela izango esan zen "bezain handia",
baina aldagai guztiek "munduko ekono-
miaren suspertzeta" iragartzen dutela.
Horrez gainera, azaldu dute Euskal Herri-
ko ekonomia "gainerakoak bezalatsu" bila-
katuko dela, eta, bestalde, gogorarazi dute
gure ekonomia "gai dela baldintza zailei
aurre egiteko". Alde horretatik, iaz, ekono-
miaren desazelerazioa zela kausa, Euskal
Herriko esportazioak nabarmen gutxitu
ziren, eta, jakina, aurten dezente ugaritzen
badira, aurreikusi ekonomiaren hazkun-
dearen seinale onena izango dira.

Eusko Jaurlaritzak uste du iaz %1,8
arte hazi zela BPG eta 2003an iritsiko dela

■ Kontsumo pribatuak eboluzio ona izan du Euskal Herrian

Hegoaldeko Aurrezki Kutxen Federazioaren (FCAVN) azken txosten hiru hilekoan, joan deneko hilabeteetan Euskal Herriko kontsumitzaileek izan duten jarreraren azterketa ageri da, eta, dokumentuan kontrajarrriak diren bi pertzepzio markatzen dira: alde batetik, kontsumitzaileek gero eta konfiantza gutxiago dute ekonomian; bestetik, ordea, kontsumo pribatuak gora egin du azken hilabeteetan. Beraz, kontsumoaren igoera hori egia izatera, esan liteke arrazoi dutela munduko ekonomia bezalaxe Euskal Herrikoa ere hurrengo hilabeteetan suspertuko den tesiari eusten diotene.

Ekonomia atzeratzen ari zen pertzepzioa eta egoera ekonomikoari buruzko duda-mudak tarteko, iazko lau garren hiru hilekoan -14 puntuko balio negatibora arte jaitsi zen Kontsumitzailearen Konfiantzaren Indizea (KKI), eta gero eta bizkorrago jaitsi ere. Ondorio horixe ateratzen da, bederen, FCAVN erakundeak hiru hilez behin kontsumitzaileen egoera ekonomikoaz egiten duen txostena irakurrita. Lehenbizikoz ageri da euskal kontsumitzaileen konfiantza espainiarren eta europarren konfiantzaren azpitik, nahiz eta haiena ere gero eta murriztagoa izan. Europako kontsumitzaileen indizea 8 eta 11 punturen artean gutxitu zen; espainiarrena, berriz, berdin mantendu zen laugarren hiru hilekoan, hots, -12 puntuko atzerapenean.

□ Euskal kontsumitzaileen konfiantzaren galerak zerikusi handia du langabeziarekin

Euskal kontsumitzaileen konfiantzaren galerak zerikusi handia du langabeziarekin. Izan ere, alderdi horrek azken urte hauetako balorazio negatiboena jaso zuen (-29 puntu). Hurrena, langabeziaren ondotik, baina alde handi samarrez, ondoko puntu hauek ageri dira: egoera ekonomiko orokorra (-18 puntuko galera konfiantzan), aurrezteko kapazitatea (-6 puntuko galera) eta egoera ekonomiko familiarra (-5 puntuko galera).

Aurrezki kutxen txostenean, hala ere, beste datu harrigarri hau dator. Nahiz eta testuingurua hain kontrakoa izan, kontsumitzaileek hurrengo 12 hilabeteetan balio ekonomiko handiko ondasun irau-nekoak erosteko asmoa azaltzen dute. Esaterako,

etxebizitza edo automobila (inkestatutako kontsumitzaileen %7k esan zuten etxebizitza erosteko asmoa zutela). Era berean, FCAVN erakundearen txostenean jaso dutenez, nahiz eta horrelako itxaropenak izan (txarrak, alegia), kontsumo pribatua, zein baita Barne Produktu Gordinaren osagai nagusia, eskariaren alderditik aztertuta behinik behin, "gora ari da egiten" azken hilabete hauetan, eta, funtsean, "jarduera ekonomikoa sustengatzeko" determinantea ari da gertatzen. Aurrezki kutxen txostenean datorrenez, aldeko bilakaerak hainbat faktoreekin du zerikusia. Besteak beste, honako hauekin zehazki: "Lanpostu garbien sorrerarekin, laneko ordainsarien edo soldaten igoerarekin eta interes tipoen jaitsierarekin" ●

%2,2 arte haztera. Nafarroari dagokionez, oso antzeko aurreikuspenak ikusten dira, halaber. Aurten, bestalde, oso litekeena da langabezia iazko %7tik %6,7 arte jaistea. Adegipuzkoako enpresaburuen elkarteak, aldiz, irizten dio, aurten, "gogor ez

izan arren", "zertxobait okertu egingo dela" ekonomia. Elkarteko arduradunen ustez, iaz industriako sektoreko enpresek emaitza okerragoak izan zituzten, eta, beren analisien arabera, ez dute ikusten aldaketa handirik aurtengorako. Emaitzak

okertzeko arrazoiaren artean, salmenten gutxitzea, enpresen irabazien marjinen murriztea eta lehengaien prezioen igoera markatu dituzte.

Arabako enpresaburuen SEA elkarteak, bestalde, dio ekonomia geldirik dagoela orain, ez dela "susperraldiko sintomarik" igartzen, eta ekonomia ez dela bere onera etorriko 2004-2005 aldia arte. Ondorioz, uste dute litekeena dela 2003ko ekitaldia iaz baino are hazkunde gutxiagorekin ixtea. Adierazpen horiek 2002ko lehen sei hileko datuen analisian funtساتzen dituzte. Aldi horretan, %5 gutxitu ziren esportazioak eta %3,1 inportazioak. Euskal Autonomia Erkidegoko Confebask enpresaburuen erakundeak, berriz, uste du Euskal Herriko ekonomia Espainiakoa baino gutxiago haziko dela, funtsean ekonomia industrial delako, zeren izaera horrek esan nahi baitu hazkunde ekonomikoaren gehiago hazten dela eta, alderantziz, erkindu egiten dela errezesio ekonomikoaren garaian ●

◆ DANIEL UDALAITZ

ALBERTO ELOSEGI

■ Aurtengo esportazioen bilakaerak neurtuko du Euskal Herriko ekonomia oneratzeko ari den edo ez.

2003ko urtarrila

KM
10
kulturren

KOLDO MITXELENA Kulturunea

Erakusketak

11
ra arte

Pons Artxiboa

Erakustaretoa

Urtarrilaren
zohar

Jose Mari Zabala

"Ehiztari handiak dira begiak"

Ganbara

Urtarrilaren
zohar

Sigfrido Koch (1936-1992)

Modulo interaktiboa

Ataria

Jardunaldiak

Maiatzaren
arte

2003-Topaketak. Trobades. Encuentros

Ekitaldiak zuzenean RealVideo bidez, web-ean

ostirala
15

Katalunia: datozen hauteskunde autonomikoei buruzko ikuspegia

Hizlariak: Josep Lluís Carod-Rovira (ERC),
Pere Macias (CIU), Joaquim Nadal (PSC), Joan Saura (ICV),
Francesc Vendrell (PP)

Moderatzailea: Mariano Ferrer
(kazetaria)

Lekua: Kursaal Elkargunea,
Ganbara Aretoa.
Zurriola hiribidea, 1. Donostia

19:30

Ondarea

Urtarrilaren
zohar

Itsas marruma. Viejas imágenes fotográficas del litoral vasco. 1850-1960

Antolatzailea:
Untzi Museoa
(Gipuzkoako Foru Aldundia)

Argitalpenak

**Agorregiko burdinola eta errotak
(Aia, Gipuzkoa)**

La ferrería y los molinos de Agorregi

Zaharberritze baten historia
Historia de una restauración

(arkeologia 2. zenbakia)

M.del Mar López Colom (ed.)
M.Mercedes Urteaga (ed.)

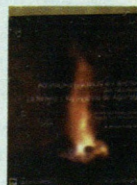
**Agorregiko burdinola eta errotak
(Aia, Gipuzkoa)**

La ferrería y los molinos de Agorregi

Arkeologia esperimental
Arqueología experimental

(arkeologia 3. zenbakia)

M.Mercedes Urteaga (ed.)

Arteleku

Urtarrilaren
zohar

Zehar. 49. zenbakia

Zenbaki berezia:
Artelekuren birsorrera.

arteleku

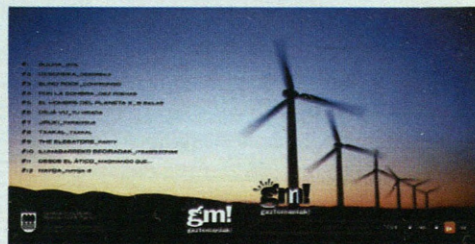

Gazteria

gm!
gaztemaniak

ostirala
17

Gaztemaniak 6. CDaren aurkezpena

Euskara

Gabon
hauean

Euskara da oparirik onena

**Bideoak, mahai jokoak,
CD-ROMak, bideo-jokoak...
denak euskaraz.**

Hiru euskalki galdu dira ia guztiz XX. mendean Nafarroan: erronkaria, Hegoaldeko goi nafarrera eta zaraitzuera. Egun, haien oihartzun isila eta berpiztu nahi dituen egitasmo baten fruitua jaso dugu: Aitor Aranaren "Zaraitzuko Hiztegia" eta "Zaraitzuko Uskara".

ZARAITZU BULUXRIK BERE USKARA BAGE

Euskalki bitxien artean deigarrietarikoak dira zaraitzuera eta erronkaria. Nahikoa da "hau-hori-hura" entzun beharrean, "kau-kori-kura" entzutea horretaz jabetzeko. Baina bitxi izateak ez die hilezkortasunik eman eta, gaur egun, arnasik gabe ari dira geratzen euskalkiok. Erronkariak, dagoeneko, ez du hitzunik eta zaraitzueraz dakiten bizpahiru lagun baino ez dira geratzen. Hala ere, itzaltzearen dauden euskalki horien garra indartzeko ahalaginetan dabilenik bada; bestek beste, Aitor Arana idazlea burubelarri dabil hiztegiak eta euskalki horiek ikasteko liburuak osatzen, Hiria argitaletxearen ekimenaren baitan.

XIX. mendean, sei euskalki zeuden Nafarroan, eta XX. mendean hiru desagertu ziren: Hegoaldeko goi nafarrera, bospasei herritan mantentzen dena; erronkaria, hitzunik gabe geratu dena; eta zaraitzuera. Hiria argitaletxearen helburua hitzunik gabe geratzen ari diren lekuetan material idatzia biltzea, eta hori hiztegieta jasotzea da. Dagoeneko, Gares aldeko goi nafarrerari eta zaraitzuerari buruzko lanak argitaratu dira, Nafarroako Gobernuaren laguntzarekin.

Egitasmo horrekin, lau zapabost urteren buruan bailara horietako euskara gordeta geratuko den itxaropena dauka Aitor Aranak. Bera da "Zaraitzuko Hiztegia"ren eta "Zaraitzuko Uskara" liburuaren egilea. Baina kontua ez da euskalki horiek gordetzea, baizik eta ahal den neurrian berpiztea. Eta horrek luze joko duen arren, egunen batean lortuko

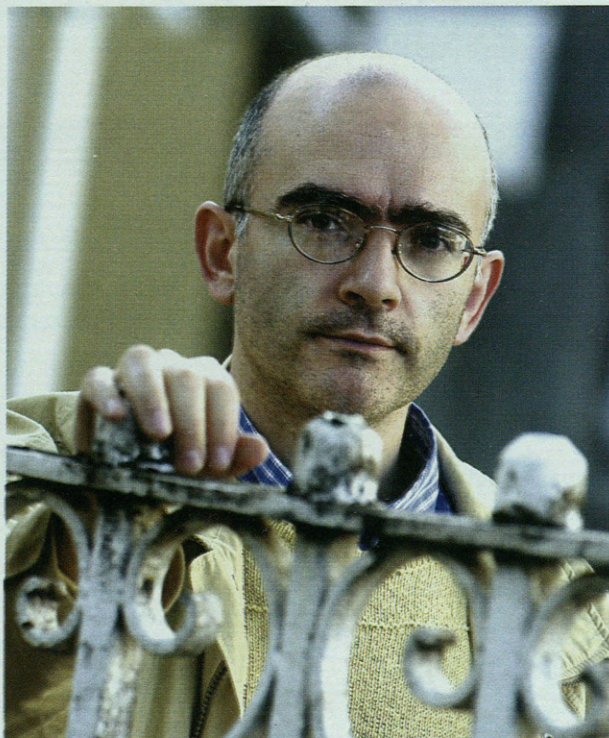
dela uste du idazleak: "Eremu batzuetan bertako euskalkia galtzen ari da, baina horrek ez du esan nahi euskara betirako desagertuko denik. Izan ere, euskara batua dakien jendea badago, eta badute

jaunak (bi gizon) dira zaraitzueraz dakiten azken hitzunik. Zaraitzu haran piri-niara da; iparraldean Behe Nafarroa eta Zuberoa ditu, ekialdean Erronkari osoa, hegoaldean Romanzado ibarra dauka, eta

mendebaldean Aezkoako bailara eta Urraul Goiti. Bailara horretan ibili da Arana denbora luzean bertako euskalkiaren azken hatsa arnasten. "Behin egunkari batean irakurri nuen zaraitzueraz zekiten bi hitzun bakarrik geratzen zirela, gizonezko bat eta emakumezko bat. Ni, orduan, zaraitzuera hiztegia egiteko asmoz nengibilen, eta, batez ere, zaraitzueraz idatzita dauden testuetan oinarrituta egin behar nuen. Baina noski, hitzunik baldin bazen nik lekukotza bizia jaso nahi nuen, eta jasota neuzkan hitz haiek guztiak galdetu nahi nizkien", azaldu digu idazleak. Bila ibili ostean, Espartzako Antonia Gartzia zena ezagutu zuen, eta berekin hasi zen lanean. "Hiztegia egiteko, idatzita neuzkan hitz guztiak banan-banan galdetu nizkion. Egundoko pazientzia izan zuen, bost mila eta berrehun hitz galdetu bainizkion. Hortik bi mila eta zazpiehun bat ezagutzen zituen berak, eta

nik ez nekizkien bostehun bat ere eman zizkidan".

Antonia Gartzia 2001eko otsailean hil zen, baina handik pixka batera ezagutu zuen Aranak Eaurtako Mari Kruz Esarte, 84 urteko zaraitzuarra, eta bi emakumeon testigantzari esker osatu zituen hiztegia eta zaraitzuera ikasteko metodoa. Bertan agertzen den gramatika lantzeko, testu liburuetan oinarritu da gehienbat, baina esamoldeak lantzeko laguntza handia eman zioten Mari Kruz Esartek eta Antonia Gartziak.

■ Aitor Aranak zaraitzuera jaso du bi liburutan.

beren euskalkia berreskuratzeko gogoak. Ikasteko metodoak eta hiztegiak ere badaude, beraz, lanean hastea da falta dena". Dirudienez, horretarako asmoa ere badute Otsagi aldean. Iaz zaraitzuera ikastaro bat antolatu zen, eta 2003an ere egingo da Otsagiko irakasle batzuentzat. "Beraz, zaraitzuera koma larrian dago, baina berpizteko aukera badago oraindik", adierazi digu Aranak.

Gaur egun, Eurtako Mari Kruz Esarte andrea eta Otsagiko Zoko eta Eseberze

ALBERTO ELOSEGI

EZAUGARRI DEIGARRIAK.

Aitor Aranak dioenez, sinkopa da zaraitzueraren ezaugarri nagusia. Hau da, bokalak erori egiten dira euskalki horretan. "Ibili" aditzaren antzinako forma, adibidez, "ebili" da, baina zaraitzueraz, nagusiki, "ebli" esaten da; erdiko bokala erori egiten da. Gauza bera gertatzen da aditzekin ere; "haiek dira" esateko "kurak dra" esaten dute. Edo "maite zaitut" esateko "maite ztut" esaten dute. "Antzinako euskara japoniera bezalako omen zen, hau da, kontsonantea-bokala-kontsonantea-bokala; hizkuntza silabikoa. Pirineotan, ordea, kontrako joera eman zen; azentuak eraginda gogortu egiten ziren hitzak sinkoparen bidez; kontsonante-bokal sisteman bokalak erori egiten dira", azaldu digu.

Horrez gain, berezko hitzak ere badiu zaraitzuerak. "Ekarri" adibidez, "eraugi" esaten da. Hala ere, denetan aipagarriena erakusleetako "k" protetikoa dela dio Aranak. Horren eraginez, "hau-hori-hura" erakusleak gisa honetan esaten dira: "kau-kori-kura"; eta "hemen-hor-han": "kemen-kor-kan" eta abar.

Bestalde, hizkuntza tratamenduek beste ezaugarri berezi bat eman diote zaraitzuerari. Nafarroa Beherean eta Erronkarin ere oso erabilia den xuketazko tratamendua du zaraitzuerak. "Xuketako 'ni nixu', 'kura xu', 'gu gixu', 'kurak txu' adizkiak (ni naiz, hura da, gu gara, haiek dira) benetan oso zaraitzuarrak dira", esan digu Aranak. "Antonia Gartzia esan zidanez, xuketa gurasoeekin egiten zuen, anai-arrebekin hika eta apaizarekin zuka".

Erlatibozko esaldiak ere oso modu bitxian egituratzen dituzte Zaraitzun eta Aranak ikasgai osoa eskaini dio liburuan. Gehienok "oso usain txarra zegoen etxe batean egon nintzen" egitura ohikoa erabiltzen dugu. Zaraitzun, berriz, subjektua hartu eta mugatu gabe hasieran ipintzen dute, eta bukaeran erlatibizatzen dute. Horrela, "Usain txarra duen zakurra hona etorri da" esaldia "Txakur urrin gaixto duena kona xin da" izango litzateke.

Guztira 30 ikasgaiz osatu du Aranak "Zaraitzuko Uskara" liburua, eta lehen-dik eginda zuen "Zaraitzuko Hiztegia"rekin, ondo jasota geratu da euskalki hori. Baina, orain, berpizte lana da geratzen dena, baldin eta XIX. mendean Nafarroako euskarak zuen aniztasuna berreskuratu nahi bada.

◆ LORE AGIRREZABAL

Arturoren kaiera

EUROPAKO HIZKUNTZA GUTXITUAK

Apirilaren 8a eta 10a bitartean Europako Hizkuntza Gutxi-tuen eta Ikerketaren gaineko Mercator Nazioarteko Sinposioa egingo dute Galesko Unibertsitatean, Europako Batzordearen laguntzaz. Dizi-plina akademikoetako parhaideak eta hizkuntza

normalizazioan jarduten duten eragileak bilduko dira Galesen, informazioa trukatzeko eta normalizazioan eta suspertze lanetan elkarlana areagotzeko.

ADMINISTRAZIOKO EUSKARA PLANA LUZATUA

1998-2002 artean EAEko Administrazioan aurrera eramandako euskararen normalizazio planaren bigarren zatia luzatzea erabaki du Eusko Jaurlaritzako Gobernu Kontseiluak. Plan horren helburua EAEko Administrazioan euskararen erabilera progresiboa normalizatzea da. Planaren hirugarren zatia abenduaren 31 aurretik onartu beharko dute eta 2007 urte arteko iraupena izango du.

PRENTSA ETA LITERATURA IPARRALDEAN

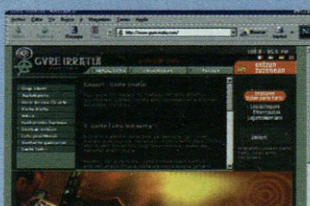
ALBERTO ELOSEGI

"Euskaldunon Egunkaria"k, Gatzuzain eta Elkar argitale-txeek, "Herria"k, "Maiatz"ek, "Pika"k eta Sii Aziak batzordea eratu dute Euskal Konfederazioarekin batera eta Hitzar-men Bereziari argitalpenak diruz laguntzeko eskaera egin diote. Batzordeko ordezkarien ustetan, botere publikoek borondate argia erakutsi behar dute, euskaraz irakurtzeko gogoia zabaltzeko. Elkarrek euskarazko bi liburu laguntzea eskatu du, Gatzuzainek haur liburu saila sendotzeko eta hel-duentzako bi liburu laguntzeko diru eskaera egin du eta "Herria"k astekariaren itxura aldatzeko eta gehigarriak egiteko laguntza galdegin du. Bestetik, "Euskaldunon Egunkaria"k, beste sustatzaile batzuekin batera, belaunaldi berriei zuzenduko zaien doako aldizkari baten beharra adierazi du eta horretarako laguntza eskatu du.

INFORMATIKARI EUSKALDUNEN IV. BILKURA

Informatikari euskaldunek datorren apirilaren 4an hitzordua izango dute Donostian. UEUK antolatutako Informatikari Euskaldunen IV. Bilkuran, honako gaia aztertuko dute: informatikaria gizarte elektronikoan.

Urrea

■ Sarean da Gure Irratiaren web gunea: www.gure-irratia.com. Hala, irratia eguneko 24 ordutan Internet bidez entzun daiteke. Bestalde, aipatzekoa da irratian eskaini izan dituzten euskara ikastaroak Interneten paratu dituztela, frantsesez mintzo direnek ikasteko aukera izan dezaten.

■ Langraizek badu saihezbidea jada. Herritarrek hamar urtez aldarrikatu ostean, lortu dute. Arabako Foru Aldundiak ordea, ez die auto gidari eta bidaiari euskaldunei adierazi nahi izan saihezbide berria dagoela, errepidea iragartzen duen seinalizazioa gaztelaniaz baitago. Nanclares de la Oca seinalatzen du eta ez Langraiz.

ARGAZKI PRESS

I k a t z a

EGALITÉRIK EZ ESKOLAN

Europako Estaturik jakobinista eta zentralistenean zortzi hizkuntza mintzatzen dira. Aberastasun kulturala izan beharrean, hori oztopo eta madarikazioa izan da frantses klase politikoarentzat, frantsesaren mesedetan desegin eta suntsitu behar zena. Eskola izan da Estatuaren tresna nagusia ezabapen hori gauzatzeko. Erreportaje honetan, hain zuzen, gai horri heldu diogu: hizkuntza gutxituak Frantziako hezkuntzan. Okzitaniera, katalana, euskara, korsikera, flandriera, bretoiera eta alemanak Okzitanian, Ipar Katalunian, Ipar Euskal Herrian, Korsikan, Westohek herrian, Bretainian eta Alsaziako eskoletan aurrera egiteko dituzten baliabideak jorratu ditugu.

Testuak: Josu Albero

Hezkuntzan zentratu dugu artikulua baina, hezkuntzaz gain, giza eta psikologi faktoreek frantsesa ez diren hizkuntzak ahuldu dituzte ere: goi mailako jendearentzat hizkuntza horiek "beheko" hizkuntzak izan dira, nekazari, baserritar eta analfabetoekin lotuta daudenak, hitzunen artean egundoko konplexuak eta autogorrotza sortuz; honek nabarmen gutxitu du belaunaldien arteko hizkuntz-transmisioa. Okzitaniera, korsikera edota euskara, kasu, prestigiorik gabeko hizkuntzak omen dira, abereak gobernatzeko baka-rik balio dutenak. "Patois" adjektiboak, frantsesez, zentzu iraingarri eta umiliagarri nabarmena dauka, eta Hexagonoaren hizkuntza periferikoak aipatzeko erabili

da (Hegoaldeko erdaraz "jerga" edo "jergonza"ren antzekoa).

1789ko Iraultza, "Liberté, Egalité, Fraternité," lema sortu zuena izan zen, paradoxikoki, Frantziako ohiko hizkuntz-tolerantzia apurtu zuena. Geroztik, hezkuntza agintarien obsesioa Bretainia, Iparralde, Alsazia, Ipar Katalunia edo Okzitanian eskolen frantsestea izanen da, berezko hizkuntzak ezabatzeke. 1794ko Barère txosten ospetsuak hortik aurrera ezarriko den ildoak ohartarazten du: "Federalismoa eta superstizioa bretoieraz mintzo dira; etorkinak eta Errepublikaren gorrotoa alemanez mintzo dira: kontrairaultza korsikeraz mintzo da; eta fanatismoa euskaraz. Kalteak eta hanka sartzeak eragin dituzten instrumentuekin hautsi behar da".

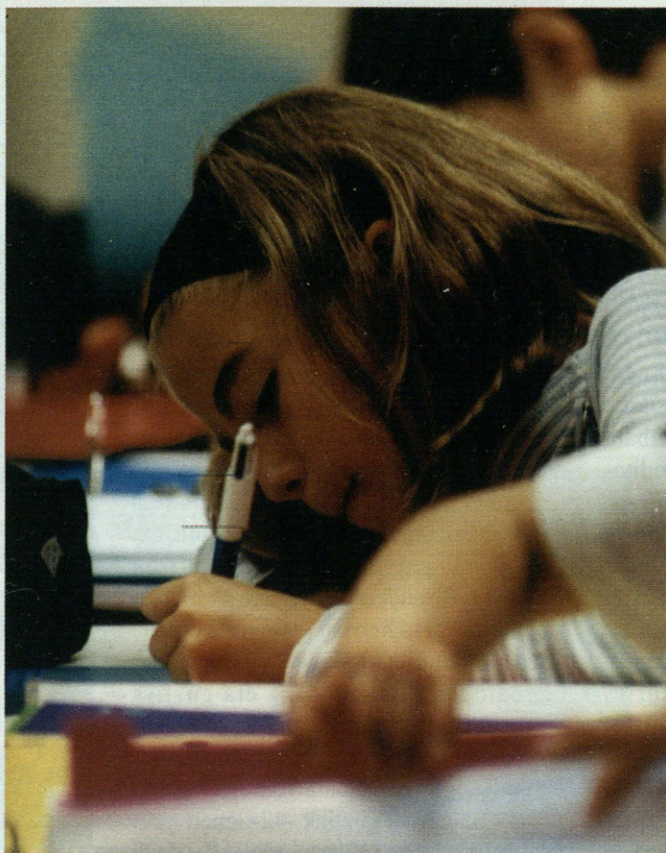
Bi mende luzeko kultur ezarpenak bere ondorioak ekarri ditu: Hexagonoaren hizkuntza batzuk hil zorian daude (bretoieraz, esaterako, biztanleriaren %10 baino gutxiagok hitz egiten du) eta denek frantsesaren mesedetan galdu dute haien hizkuntz-nagusigoa. Lehen "gutxiengo linguistikoak" zirenak "hizkuntza gutxiak" bihurtu dira. J.M. Barrill-en iritzia jarraituz, "gutxiengo linguistikoak" eta "hizkuntza gutxiak" desberdinduko dugu. Lehen, estatu baten barruan gutxiengoan dagoen hizkuntzari deritzo (adibidez, katalanera Espainian edo frantsesa Kanadan), eta bigarrena bere nazioan bertan gutxiengoan dagoen hizkuntzari deritzo (bretoiera, euskara edo galesa, adibidez).

Azken urteotan eskolaren betiko helburu suntsitzailea aldatu da pixka bat, Ikastolak, Diwan ala Calandreta bezalako eskola "autoktonoak" agertzeaz gain frantses eskola nazionalak onartu

duelako -modu apalean bada ere- frantsesek deitzen dituzten "erregio-hizkuntzak" irakastea. Aurrerapen xume hau, nolanahi ere, beranduegi ailega daiteke bretoiera edo flandriera bezalako hizkuntzen patua aldatzeko, hizkuntza oso gutxiak direlako.

1951ko "Deixonne" legea frantses irakaskuntzan "erregio-hizkuntzak" sartzeko lehenengo urratsa izan zen, beti ere aukerako ikasgai gisa eta ordubete astero soilik. Beranduago, 1982an, "Savary" legeak "Deixonne" legearen ahalmenak garatu zituen, asteroko 3 orduko hizkuntz-irakaskuntza onartuz.

Frantses sozialistek "La France au pluriel" izeneko liburu bat argitaratu zuten 1981ean, Mitterrand-en sarrerarekin, "erregio" hizkuntzen gaia ukitzen zuena, haien beharrezko irakaskuntza eskoletan proposatuz. Agintea lortu zutenean Savary ministroak bere izena darman legea atera zuen, eredu elebidunearantz heltzekotan; zoritxarrez, Savaryk dimititu egin zuen laster, eta bere asmoak

ALBERTO ELOSEGI

■ Haur eta gazteek ez dute erraza frantsesa ez den beste hizkuntza bat ikasteko.

ezerezean geratu ziren.

Izan ere, Frantziako sozialisten artean eztabaida biziak egon dira Hexagonoaren nazio-hizkuntzen gaiaren aurrean: batzuk jarrera irekiak erakutsi dituzten bitartean (Savary, Jack Lang, Jospin...), beste muturrekoek jakobinismorik itxienari atxiki diote (Chevenement, Trautmann, sindikatu

publikoak eta eskola katoliko pribatuak sarrera eman diete ere herriko hizkuntza ezberdinei hezkuntza elebiduna eskainiz, zenbait kasutan, edo 1 eta 3 ordu arteko asteroko klaseak (Hegoaldeko "A" ereduaren antzera, ahulago bada ere).

Beranduago aipatuko dugunez, "hizkuntz-murgilketa" aplikatzen duten eskolen artean Iparraldeko ikastolak dira ikasle kopururik handiena dutenak; portzentualki, 16 urtetik beherakoen artean %5ak baino gehiagok euskaraz ikasten du frantses administraziopean dagoen gure herriko zatian. Beste muturrean, Calandreta

okzitaniarrek Okzitaniako ikasleen %0,1 soilik bereganatzen dute. Nolanahi ere, kopuru hauek ez dute zer ikusirik Hegoaldeko datuekin: Nafarroan, esaterako, 16 urtetik beherakoen artean %21ek euskaraz ikasten du (D eredu), eta EAEn %41ak. Portzentaje hauek, hala ere, txikiak dira Kataluniaren aldekoekin: han, ikasleen %72ak katalan hutsez ikasten du ●

■ **Eskolaren betiko helburu suntsitzailea aldatu da pixka bat, frantses eskola nazionalak onartu duelako frantsesek deitzen dituzten "erregio-hizkuntzak" irakastea**

batzuk...). Arestian, Korsikarako estatutu berria eztabaidatzerakoan, jarrera kontra-jarri horiek agerian geratu dira; ez dira samurrak izan jakobinoek, esaterako, korsikar hizkuntza ama eskoletan eta lehen hezkuntzan sartzeko proposamenaren aurrean bota dituzten mehatxuak: "Frantziaren desintegrazioa", "eskolako apartheid" eta antzeko bitxiak entzun ahal dira haien ahotik.

● Okzitania

Calandreten 25 urteko ibilbidea

Okzitaniako 15 milioi biztanletatik % 20 inguru da gai okzitanieraz mintzatzeko. XX. mendean atzerakada nabarmena jasan zuen hizkuntzak. Orain, eskola "autoktono"etan, Calandretetan, 1.600 haur ari da ikasten. 43 Calandreta daude eta 50era heltzeko asmotan dira.

Frantziako hegoaldeko nazio zabala da Okzitania, Atlantikotik Mediterraneoraino zabaltzen dena, Frantziako Estatuaren ia erdia osatzen duena. Haren 15 milioi biztanleetatik %20 inguru gai da okzitanieraz mintzatzeko, azken ikerketen arabera. Frantziako Estatuan hizkuntza ofizial bakarra frantsesa denez, ez dago inongo hizkuntza-zentsurik; zaila suertatzen da askotan, beraz, hiztunei buruzko datu zehatzak ematea.

Okzitanieraz hitz egiten duen eremu Italiako zenbait haranetan (Piamonte) eta Espainiako Estatuko Val D'Aran-en. Azken honetan, gainera, hizkuntza ofiziala da.

Atzerakada nabarmena ezagutu du okzitanierak XX. mendean. Baina iraganean osasuntsu eta bizkor zegoen hizkuntza, historia distiratsuen jabea baita; Erdi Aroa garai oparoa izan zen Oc hizkuntzarentzat, trobalariek sortutako literaturak gailurrera eraman baitzuen mintzaira. XVI. mendetik aurrera ofizialtasuna galdu zuen frantsesaren alde, baina herri xehearen komunikazio tresna izaten jarraitu zuen XX. mendearen hasierara arte.

Okzitanieraren berezko eskolak Calandretak dira. 1979an sortu zen lehenengo Calandreta, Pauen. Egun, 43 Calandreta daude Okzitanian zehar sakabanatuta, eta helburua 50 arte iristea da epe laburrean (proiektuan dauden artean, Ipar Euskal Herriko Angelu herrian sortu nahi dutena dago). Calandreta gehienak Okzitaniako hegoaldean pilatzen dira, eta guztira 1.600 ikasle biltzen dituzte. Oso kopuru apala, Okzitanieraren biztanleria handia eta eremu geografiko zabala kontuan hartuz.

Ia Calandreta guztiak -42- lehen mailako eskolak dira (12 urte arteko ikasleak dituzte). Kolegio bakarra dago, eta ez dago Lizeorik. Okzitaniera hutsez emandako hezkuntza, beraz, haurrei zuzenduta dago erabat.

Joan zen mendeko laurogeiko hamarkadan bertako hizkuntza hasi zen sartzen zenbait ikastetxetan, eta gela elebidunak agertu ziren. Oso kopuru apalean ere, egun 1.000 ikasle inguruk jasotzen du hezkuntza elebiduna, gehienek ama eskoletan eta eskoletan. Azken urteotan eredu elebiduna oso gutxi hazi da.

Hazkunde nabarmenagoa ezagutu du

■ 1999an Calandretaren urteurrena zela-eta Pauen haurrak antzeztzen.

okzitanierak irakasgai gisa eskoletan. Lehen aipatu dugun "Savary" legearen haritik, ume askok gutxiengo harremana daukate hizkuntzarekin, 1-3 ordu arteko harremana astero. Eredu honek ez du bermatzen, inondik inora, hizkuntzaren ikasgoa, maila baxuetan abestitxo batzuk besterik ez baitituzte ikasten. Egun, 70.000 ikasle inguruk jarraitzen dute eredu hau, Okzitaniako ikasleen %3ak ●

● Korsika

Herritarren erdia mintzo da korsikeraz

Berezko eskolarik antolatzerik ez dute izan, baina korsikarren erdia bertako hizkuntzan hitz egiteko gai da. Uharteko eskoletan korsikera oso zabalduta dago eta lehen hezkuntzan ikasleen % 80ak ikasgai du korsikera.

Nortasun handiko uharte honek 260.000 bizilagun ditu, Ipar Euskal Herriak bezainbeste. Azken urteotan etorkin asko jaso arren, hizkun-

tzari atxiki diote korsikarrek, biztanleen %50ak korsikeraz hitz egiten baitu. Korsikar jatorrikoak gutxiengo dira jadanik irlan (%45), baina %90ak hiz-

kuntza mantentzen du.

Irakaskuntzari dagokionez, Korsikan ez dago murgiltze sistema aplikatzen duen eskolarik (Ikastolak, Calandretak, Diwan edo Bressola-ren antzekorik). Hizkuntza Frantziako Estatuko beste tokietan baino hobeto mantendu arren, korsikarrek ez dute asmatu eskola "autoktono"ak sortzen. Antza, duela urte batzuk ahaleginak egin ziren, baina ez zegoen behar adina

Lehen Hezkuntzan:

- ✓ Ikasleen %20ak ez du korsikera ikasten.
- ✓ % 60ak ordubete astero.
- ✓ %15ak 3 ordu astero egiten du.
- ✓ %5ak eredu elebidunean ikasten du.

Bigarren Hezkuntzan:

- ✓ % 65ak ez du korsikera ikasten.
- ✓ % 20ak 3 ordu astero egiten du.
- ✓ % 15ak ordubete astero egiten du.
- ✓ Ez dago eredu elebidunik ●

eskaera sozialik. Oraingo ahaleginak eskola elebidunak sortze eta zabaltzeari zuzentzen dira.

Hutsune hori eduki arren, korsikera oso zabaldua dago uhartearen eskoletan; lehen hezkuntzan, esaterako, korsikera ikasten dute ikasleen %80ak, ikasgai gisa (beraz, korsikera ikasten dute, ez korsikera). Kopuru hau oso altua da, ez dago antzekorik Frantziako beste inon.

Pil-pilean dagoen gaia da hizkuntzarena Korsikako eskoletan. Duela bi urte, Korsikarako estatutu berria eztabaidatzerakoan, Frantses Gobernuak korsikeraren irakaskuntza eskola guztietan sartzea

proposatu zuen, abertzaleen gogoak kontuan hartuz.

Frantziako jakobinoek, oster, gogor

■ Korsikako jaialdia bertako produktuak salgai direla.

erreakzionatu zuten Lionel Jospin eta Jack Lang Hezkuntza ministroaren aurka, Frantziako konstituzioaren aurkako neurria zelakoan. Egun, Matignon-go prozesua deitu duten horrek irekita dirau, negoziatiopean. Azken susmoen arabera, Frantziako Gobernuak prest dago korsikera ikasgai gisa onartzeko eskola guztietan, gurasoek kontrakoa esaten ez duten bitartean (hots, aginduzkorik gabeko ikasgai gisa). Hizkuntzarena izan da Matignon-go prozesuan eztabaida bizienak eragin dituen gaietako bat, korsikar abertzaleek tinko exijitu dutelako estatus berri bat hizkuntzarentzat.

Duela hogeit urte hasi zen sare publikoan korsikera sartzen. Hasieran ikasle gutxi zegoen harremanetan hizkuntzarekin, baina denboraren poderioz kopurua igo zen; lehenengo urteetan ikasle gehienek ordubete astero bakarrik egiten bazuten ere, orain gehiengoak hiru orduko ukimena du korsikerarekin; 1990. urtean, berri, eredu guztiz elebiduna agertu zen, poliki-poliki igotzen ari dena ●

● Ipar Katalunia

580 haur katalan hutsez

Hego Katalunian katalan hiztunen kopurua %70eraino heltzen da.

Ipar Katalunian berri, % 25-30 mintzo da katalanez. 400 ikasle dituzte Bressolek (eskola "autoktono"ek) eta sare publikoan katalan hutsez erakusten duten Arrels-etan 180 ikasle ari dira.

Frantziako Estatuko Kataluniak 390.000 biztanle dauzka. Ipar Euskal Herriaren antzera mendeetan zehar etorkinen sorburu izan den lurraldea frantses jubilatutako askoren aterpe bihurtu da azken boladan. Hiztunen kopurua Hego Katalunian baino apalagoa da: %25-%30 artean, zundaldien arabera (Hegoaldean %70eraino iristen da). Beste hizkuntza gutxituetan gertatzen den legez, gazteen artean hiztunen portzentajea erdira jaisten da.

Ipar Kataluniako jatorrizko eskolek Bressola dute izena (sehaska, katalanez). Lehenengo Bressola 1976an sortu

zen. Egun 400 ikasle ari dira, lehen mailako zazpi eskoletan; ez dute kolejiarik ezta lizeorik ere, hortaz haurrentzat soilik eskaintzen dute irakaskuntza.

Sare publikoan badaude katalan hutsez funtzionatzen duten eskolak ere, Arrels izenekoak (sustraiak, katalanez); 180 ikasle dute.

Katalan hutsez ikasten duten ikasleak 580

dira, beraz. Ipar Kataluniako ikasleen %1, alegia.

Sare publikoan eredu elebiduna eskaintzen duten 3 ikastetxe daude, 150 ikasle biltzen dituztenak.

Ikasgai gisa harrera hobeagoa dauka katalanak: 4.000 ikasle inguruk ikasten du 1-3 ordu arteko ordutegian astero (ikasleen %6ak). Abestitxoak ikasteaz gain, baina, ezer gutxi eskaintzen du eredu honek eskola askotan ●

■ Ama eskola eta lehen hezkuntzako Bressola.

● Ipar Euskal Herria

Eskola "autoktono"en aitzindari

Iparraldeko ikastolak Frantziako Estatuko eskola "autoktono"en aitzindariak dira. 1969an sortu zen lehena eta orain 1.951 haur dituzte. 16 urtetik beherako Iparraldeko ikasleen % 5,5 biltzen dute.

Lapurdin, Nafarroa Beherean eta Zuberoan 250.000 euskal herritar bizi dira. Zundaldiek ez dituzte beti datu berdinak ematen, baina bat etortzen dira euskaldunen kopurua %25-%30 artean jarritz.

Hegoaldeko egoerarekin alderatuta, oraindik euskaldunagoa agertzen zaigu Iparraldea (Hegoaldean euskaldunok %23 besterik ez gara). Epe laburrera, hala ere, terminoak aldatu litezke, Iparraldearen deseuskalduntze prozesua aurrera baitoa.

Ikastolak dira Iparraldean euskarara hutsez irakasten duten eskolak; 1969an sortu zen lehena, Frantziako Estatuko eskola "autoktono" guztien artean aitzindaria izanik (ikastolak kenduta, eskolarik zaharrena Bressola da, 1976.

■ Urruñako ikastolaren eraikin berria inauguratu zenekoa.

urtekoa). Egun, 23 ikastola daude, horrela bananduta: 19 lehen mailako eskolak, 3 kolejio eta lizeo bat (Baionan). Guztira 1.951 ikasle biltzen dute; 16 urtetik behe-

rako ikasleen artean, Iparraldekoen %5,5 bereganatzen dute ikastolek.

Ez dago Frantziako Estatu osoan portzentaje hau gainditzen duen berezko eskolarik; Iparraldean dago hizkuntza gutxitu batean ikasten duen ikasle multzorik handiena (portzentualki, jakina).

Irakaskuntza elebidunari dago-kionez, Frantziako beste nazioekin alderatuta ez da makala egoera ere: sare publikoan 3.000 ikasle ikasten dute elebidunez, Ikas Bi gurasoen elkarteak bultzatuta. Honetaz gain, bada beste elkarte bat, Euskal Haziak izenekoa, eskola katolikoe-tan elebidunez ikasten dutenen gurasoz osatuta, 1.500 ikasle biltzen dituen.

Irakaskuntza elebiduna jasotzen duten 4.500 ikasle horiek Iparraldeko ikasleen %12a dira. Berriz ere, ez dago Frantziako beste inon antzeko portzentajerik eskola elebidunetan. Lehenengo eskola elebidunak 1982. urtean agertu ziren Ipar Euskal Herrian, geroztik bertan matrikulatutako haur eta gazteen kopurua urtez urte gora doa.

Eskoletan eta kolejioetan badago beste ikasle multzo bat A ereduaren antzeko irakaskuntza hartzen duena, 3 ordu astero euskaraz; ikasleen %5 ingurukoa da ●

Lehen Hezkuntzan:

- ✓ Ikasleen % 6,5ak euskara hutsez ikasten du.
- ✓ % 12ak elebidunez.
- ✓ % 4ak 3 ordu astero.

Bigarren Hezkuntzan:

- ✓ Ikasleen % 4ak euskara hutsez ikasten du.
- ✓ % 6ak elebidunez.
- ✓ % 7ak 3 ordu astero ●

● Britainia

Seme-alabek ez dute bretoiera ikasten

Bretoiera da egoera larrienetakoan dagoen hizkuntza. 15 eta 20 urte bitarteko gazteen artean % 2ak besterik ez du hizkuntza ezagutzen.

Diwan-ek (eskola "autoktono"ek) 2.400 ikasle biltzen dituzte.

Menhirren nazioak (Breizh, bretoieraz) 4 milioiko biztanleria du. Bretoiera da haien jatorrizko hizkuntza, K.o. V. mendean Britainia

Handitik joandako etorkinek eramanda. Hizkuntza zeltikoa da bretoiera, galesaren familiakoa, eta azken ikerketen arabera ez da %10era iristen bretoieraz mintza-

tzeko gai diren bretoien kopurua (duela ehun urte, hiztunen kopurua %60a omen zen).

Bretainiako Mendebaldeko eskualdeetan mintzatzen da bretoiera. Hexagonaren hizkuntzen artean egoerarik larrienetakoa du hizkuntza honek; hiztun gehienak oso zaharrak dira, eta 15-20 urteko gazteen artean %2ak besterik ez

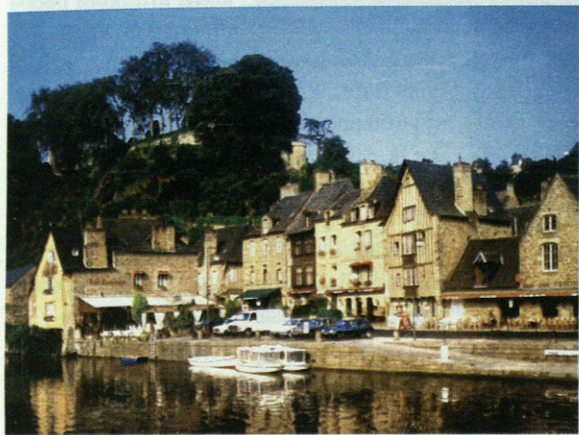
du hizkuntza ezagutzen. Belanauldien arteko hizkuntz-transmisioa eten egin da, arestian egindako ikerketek erakusten baitute guraso bretoïdunen %20ak bakarrik irakasten dietela hizkuntza haien seme-alabei. Datu kezagarri horiek mehatxu larria eragiten diote bretoieraren etorkizunari.

Diwan (hazkunde) da bertako ikastolen izena; 1977an sortu zuten bretoieraz bakarrik funtzionatzen zuen lehenengo eskola. Egun, 35 Diwan daude Britainian zehar sakabanatuta, hauetakoak 28 lehen mailako eskolak izanik, 4 kolegio eta lizeo bat. Guztira 2.400 ikasle dituzte,

portzentualki 16 urtetik beherakoen artean Britainiako ikasleen %0,5.

Diwan eskolek estatus berezia daukate, murgiltze sistema aplikatzen duten gainontzeko eskolek (Ikastolak, Calandretak edo Bressolak) ez dutena: 2001. urtean, Jack Lang Hezkuntza ministroak luzatutako gonbidapena onartuz, Diwan-ak Frantziako sare publikoan integratzea erabaki zuen, gainontzeko eskolak integrazioaren aurka azaldu zirelarik. Erabakia korapilatsua izan zen oso, Frantziako hezkuntza publikoaren aurrean mesfidati baitzeuden eskola "autoktono" gehienak. Nolanahi ere, arazo ekonomikoak eta azpiegiturarenak argudiatuz, Diwanen gehiengo osoa integrazioaren alde agertu zen.

Hezkuntza elebidunari dagokionez, 4.400 ikaslek (2-16 urtekoek) jasotzen dute ikasgaien erdia bretoieraz; haietatik, 2.400 sare publikoan eta 2.000 eskola katolikoetan; Dihun elkar-teak biltzen ditu azken hauen gurasoak. Hezkuntza elebidunak igoera itzela ezagutu du azken urteotan, egun Britainiako ikasleen %1ek

■ Dinango portu zaharra.

● Alsazia

Sustrai germaniarra agerian

Frantzia eta Alemaniaren harropakina izan den Alsazian ez dago aleman hutsez klaseak ematen dituen eskolarik. Eredu elebidunean ikasten du ikasleen % 3ak eta eredu indarra hartzen ari da. Ikasleen % 45ak berriaz, ikasgai gisa aukeratzen du alemana.

Alsazia *Elsass* da alemanez. Lurralde honek 1.550.000 biztanle ditu, eta bi departamentutan dago zati-tuta: Bas Rhin eta Haut Rhin deitutakoetan. Alsazia ez da alemaniera jatorrizko hizkuntza duen Frantziako eskualde bakarra, Lorrena eskualdeko zati batek (Moselle departamentuak) berezko hizkuntza baitu ere alemana, hiztun gutxiago badu ere.

Errolda ofizialik ezean, Alsazian egindako ikerketek biztanleen %50-%60

artean alemanez mintzatzeko gai dela baieztatzen dute. Frantziako Estatuan normala denez, hizkuntzaren ezagupena asko jaisten da gazteen artean. Nolanahi ere, Frantziako beste nazioekin alderatuta egoera hobean dago Alsazia, biztanleriaren erdiak hizkuntza ezagutzen duelako eta hizkuntza hori ofiziala eta sendoa delako aldameneko estatuan (100 milioi hiztun).

Historia korapilatsua ezagutu du Alsaziak, Frantzia eta Alemaniaren harra-

Lehen Hezkuntzan

(ama eskolak eta eskolak):

✓ Ikasleen % 0,5ak Diwan-en ikasten du.

✓ Ikasleen % 1ek elebidunez ikasten du.

✓ Ikasleen % 1-ek 1-3 ordu astero.

Bigarren Hezkuntzan (kolegioak):

✓ Ikasleen % 0,3ak Diwan-etan ikasten du.

✓ % 0,8ak elebidunez ikasten du.

✓ % 2ak 3 ordu astero.

✓ % 5ak ordubete astero ●

eredu horretan ikasten du. Diwan-ak duen ikasle kopurua bikoizten du eredu elebidunak.

Beste ikasle multzo handi batek azaleko harremana du hizkuntzarekin: 1-3 ordu arteko harremana astero, alegia; 15.000 ikasle inguru daude talde honetan, gehienek ordubeteko ordutegi laburra ginez ●

pakina izan baita mendeetan zehar. Politikoki, azken ehun urteetan bi aldiz izan da alemaniarra eta bi aldiz frantziarra, kultur eta hizkuntza arloan sustrai germaniarra nabaria izan arren.

Hezkuntza mailan Alsazian ez dago alemanez bakarrik klaseak ematen dituen eskolarik; bertako haur eta gazteek ez dute herri hizkuntz-murgilketa sistema ezagutzen. Eskola elebidunak, aldiz, egon badaude, eta urtez-urte gora doa haien kopurua.

1991. urtean guraso multzo batek, tokiko agintarien patxadaren aurrean eta antzeko ekimenek izan zuten arrakasta ikusirik -besteak beste, Iparraldean eta Britainian-, lehenengo klase elebidunak (frantses-alemana) eskola publikoetan

Lehen Hezkuntzan:

- ✓ Ikasleen %0,4ak ABCM eskoletan ikasten du (680 ikasle).
- ✓ Ikasleen %4a eskola publiko elebidunetan dago (6.900 ikasle).
- ✓ Ikasleen %34ak alemana ikasgai gisa ikasten du (63.000 ikasle).

Bigarren Hezkuntzan:

- ✓ Ez dago ABCM-zweispfachigkeit eredurik.
- ✓ Ikasleen %0,5 eskola publiko elebidunetan dago (350 ikasle).
- ✓ Ikasleen %70ak alemana ikasgai gisa ikasten du (55.000 ikasle) ●

martxan jartzeari ekin zion, ABCM-zweispfachigkeit elkarte sortuz. Egun, ABCMk 12 eskola elebidunak ditu Alsazian zehar, 700 ikasle bilduz ama eskoletan eta lehen mailako eskoletan (12 urteak arte).

ABCM-zweispfachigkeit-aren ekimenaren ostean, frantses agintariek zen-

■ Strasburg eta Ill ibaiaren kanala.

bait eskola publikotan sarrera eman diote eredu elebidunari ere, 90eko hamarkadaren erdian. Eredua "elebidun" horrek, baina, ez du eskaintzen (ABCM-ren eskolek eskaintzen duten bezala) ikasgaiaren %50ean alemanez, gutxiago baizik (%30 inguru). Irakasleen kontratazio sisteman ezberdintasun nabariak daude ere ABCM eta sare publikoan

dauden eskola elebidunen artean. ABCMk alemanak ama hizkuntza duten irakasleak kontratatzen dituen bitartean, eskola publikoek frantses irakasleak dituzte ere alemanez irakasteko.

Guztira, Alsazian osoko ikasleen %3ak (8.000 ikasle inguru) ikasten du eredu elebidunetan, kopuru hori urte-urte gora badoa ere.

Askoz handiagoa da alemana ikasgai gisa duen ikasleen kopurua (gure A ereduaren antzekoa). Ikasleen %45ak alemanan ikasten du 3 ordu astero, kopuru hori altuago izanik kolegioan eskolan baino. Horren arrazoia zera da, Bigarren Hezkuntzan ikasleen %50ak alemana aukeratzeko duela "lehenengo kanpoko hizkuntza"tzat, ingelesaren ordeza ●

● Westhoek

Belgikako flandriarrei mirespenez begira

Flandriera hutsez erakusten duen eskolarik ez dago, ezta eskola elebidunik ere. Zenbait eskoletan ikasgai gisa irakasten da. Egoera larria frantses flandrieraren eta nederlandera batuaren artean aukatzearen eztabaidak okertzen du.

Frantziako Ipar-Mendebaldean (Nord-Pas-de-Calais) Flandriako zati historiko bat dugu, Westhoek izenekoa, politikoki XVII. mendetik hona frantsesa dena. Lurralde horrek ozta-ozta mantendu egin du bere jatorrizko hizkuntza gaur arte, bere 300.000 biztanleetatik, 60.000 (%20) gai izanik flandrieraz hitz egiteko. Dunkerke da Westhoek hiri nagusia.

Frantziako flandriarrek jakobinismoaren eraso bortitza jasan dute urte luzeetan, haien hizkuntzaren osasuna nabarmen gutxitu duena; mirespenez begiratzen diete Belgikako flandriarrei, hauek hizkuntza sendo mantendu dutelako eta hizkuntz-borroka irabazi diote-

lako Belgikako zentralismo frantsesari.

Westhoek da, Britainiarekin batera, hizkuntza arloan egoerarik kaskarrena duen lurraldea. Hezkuntza arloan, baina, egoera Britainiarena baino makurragoa dute oraindik: ez dago flandriera hutsez irakasten duen eskolarik, eta ezta eskola elebidunik ere; dagoen flandrieraren presentzia apurra, ikasgai gisa eta zenbait eskoletan bakarrik, izaten da. Hori gutxi balitz, dialektismoaren eztabaidak okertzen du giroa ere, batzuek frantses flandrieraren aldeko irakaskuntza proposatzen duten bitartean, besteek nederlandera batua sutsuki defendatzen dutelako.

Giro makur honi aurre eginez zen-

bait kultur talde eta politiko lokalen ahaleginek lortu dute flandrieraren sarrera, aukerako ikasgai gisa, 18 ikastetxetan (12 ikastetxe publikotan eta 6 ikastetxe pribatutan); Tegaere Toegaen elkarteak bultzatu du hizkuntzaren aldeko borroka hezkuntza mailan. Egun, 1.200 ikasle inguru daude Westhoek osoan nederlandera ikasten, ikasle guztien % 4, alegia. Hori etatik 700 inguru eskoletan eta 500 kolegiotan ●

Frantziako Estatuan mintzatzen diren zazpi hizkuntza banan bana aztertu berri ditugu. Bataren zein bestearen ezaugarri bereziak ikusi ondoren, konpara ditzagun beraien artean, guztiek ere ahul dituzten indarrak neurtzeko asmoz.

ZAZPI HIZKUNTZEN DIAGNOSIA

Unescok, 2002. urtean argitaratutako txostenean, Frantziako Estatuako hizkuntza gutxitu guztiak "arrisku larrian" daukela ohartarazten zuen, korsikera izan ezik. Artikulu hone-tan aztertu dugun zazpi hizkuntzen egoera ez da batere samurra, Frantziako legeriak frantsesa ez den beste hizkuntzarik onartzen ez duelako (Konstituzioaren 2. artikulua erabatekoa da: "Errepublikaren hizkuntza frantsesa da"). Jakobinismo bortitzak Hexagonoaren hizkuntzei bizitzeko behar duten gutxiengo arnasa murrizten die "égalité eta fraternité" lema-zen izenean.

Ezagupenari dagokionez, Alsaziako alemana eta

Korsikako hizkuntza dira ondoen daudenak, biztanleriaren erdiak ezagutzen eta hitz egiten dituelako. Beste muturrean, okzitaniara, flandriera eta, batez ere, bre-

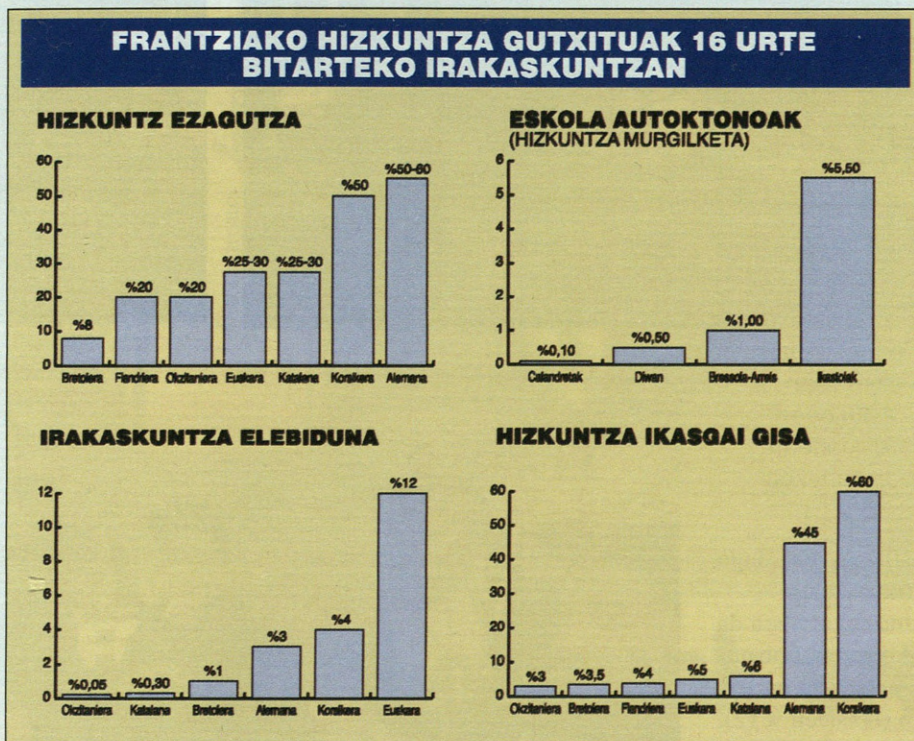
toiera kinka larrian daude, gutxiengo "masa kritikorik", hiztunen aldetik, ez dutelako. Bi talde horien artean euskara eta katalana daude, %27ko hiztun kopuruarekin (ikus taula).

euskara eta katalana koofizialak dira ere Pirinioetatik behera, eragin nabarmena sortuz iparraldeko bi komunitate horietan. Guztiz isolatuta geratzen dira, ordea, okzitaniara eta bretoiera, kanpoko erreferentzia sendo

barik; horrek, gizartean duten ahuleziarekin batera, etorkizun iluna ohartarazten du bi hizkuntza horientzat.

Hezkuntzari dagokionez, frantsesaren nagusitasuna Hexagonoaren eskola guztietan begibistakoa da. Hizkuntza-murgilketa sistema aplikatzen duten eskola "autoktono"ak daude, baina ikasle kopuru xumea edukitzen dute eredu frantsesaren aurrean. Arrakasta gehien lortu dute-

nak Ipar Euskal Herriko ikastolak dira, aitzindariak izanik ere; beste muturrean, Okzitaniako Calandreta dago, umeen %0,1 soilik eskolaratzen duelarik. Korsi-

Alemana eta flandriera hizkuntza ofizialak eta sendoak dira alboko estatuetan, eta honek nolabaiteko babesa ematen die Alsaziako eta Westhoekeko mintzairei;

www.kaixo.com

ALBERTO ELOSEGI

■ Eskola "autoktono"en aitzindari dira ikastolak. Goian ezkerrean Hazparneko ikastola, eskuinean goian Donaixtikoa eta eskuinean Seaskak 30 urte bete zituenekoa.

kan, Alsazian eta Westhoeken ez dago eskola "autoktono"rik (ikus taula).

Hezkuntza elebiduna eskaintzen da zenbait ikastetxe publikotan eta pribatuan. Eredu elebidunak arrakasta handia du Ipar Euskal Herrian (ikasleen %12), eta oso ahula da Okzitania (%0,05) eta Katalunia (%0,3). Korsikan eta Alsazian, eskola "autoktono"rik ez dagoenez, irakaskuntza elebiduna da ikasle askok duten aukera bakarra eskolan herriko hizkuntzari eusteko. Westhoeken ez dago eskola elebidunik (ikus taula).

Ikusi dugunez, Ipar Euskal Herrian izan ezik gainontzeko nazioetan eragirik handiena duen hizkuntza eredua

□ Ezagupenari dagokionez, Alsaziako alemana eta Korsikako hizkuntza dira ondoen daudenak, biztanleriaren erdiak ezagutzen eta hitz egiten dituelako

astero ordubete eta hiru ordu artean eskaintzen dena da. Eredu hau oso zabaldua dago Korsikan (ikasleen %60) eta Alsazian (%45), hots, hizkuntza hobeto mantendu duten bi erkidegoetan. Korsikan, gainera, portzentaje hori hazi liteke Frantziako Gobernuak onartzen badu korsikarren hizkuntza eskakizunak Matignon-go negoziazioetan. Eredu honetan ikasleek, hala ere, azaleko harremana dute hizkuntzarekin, sakondu gabeko ikasketa eginik (ikus taula).

Orain dela 40 urte soilik, Iparraldeko

frantses maisuek zigor lotsagarriak ezartzen zizkieten eskolan euskaraz aritzen ziren umeei: "Je ne parlait plus jamais en basque" ehunka aldiz kopiatu beharra, esaterako. Batzuen zitalkeria haurrei diru isunak jartzearaino iristen zen. Egun, aurkako jarrera horiek baretu dira anitz, baina Frantziako Estatuak ez du oraindik legalki onartzen daukan aniztasun linguistikoa. Chauvinismoak eta jakobinismoak sorburu dute Frantzian. Haien hondamena ikusiko ote dugu inoiz? ●

Iñaki Garmendia "Laja"

“Soinujole onenak ere, jendearekin tratuan ez badaki, bide motza du”

P E R F I L A

Elgetak erakutsi zion tradizioari hauspoa ematen, herriaren doinu ondareari nork bere arnasa jartzen, zaharretik berria sortzen.

Soinu txikia “infernuko hauspoa” izatetik, Kursaalera fokoen atentzio puntu izaterainoko bidea bizi izan du Lajak. Landakanda izan du bikote lehial, hogeitaka urte “dibortziatu” gabe eman baitute.

Zaila izango omen da halako gizon zuzena eta kantari ona topatzen.

Lajak beste urte askoan segiko du erromeriaz erromeria, etxetik ateratzeko motibo ederra baita.

Kanpoan festarik ez denean, berriz, erromeria berak ekartzen du etxera: Laja jatetxean afaria iragarri, jantokia bete-bete egin, eta oinetakoak puskatu arte joaz soinua.

Testuak: Estitxu Eizagirre eta Ixiar Eizagirre Argazkiak: Alberto Elozegi

Hamahiru urterekin hasi zinen, aitak erakutsita. Aita nolako soinujolea zen, eta nola iritsi zen soinua zure eskutara?

Aita hemengo auzoetan ibilia zen soinua jotzen, Izarraitz mendiko erromerian ere jotzen zuen. Gero, baserriari oso lotuta zegoenez, ez zen gehiegi azaldu. Baina bere kasa ikasia izateko nahiko egokia zen. Baserritik bestaldeko mendian bizi zen bere emaztea izango zena, eta baserritik soinua jotzen zion harantz begira jarrita. Hala bidaltzen zizkion arratsalderako seinaleak goizean. Berak hala esaten du, hego haizea zegoenean bestalderetik ederki entzuten zela!

Garai hartan ondorengoei erakusten zitzairen, bati behintzat beti. Arreba eta bioi erakutsi zigun. Arrebak berak ere oso ondo jotzen zuen. Garai hartan emakumerik ez zen horrela inon ibiltzen, eta utzi egin zion. Apaizen beldurra, infernuko hauspoa bazela eta ez zela...

■ Elgeta izan zenuen gero maisu...

Elgeta Tolosan zegoen, Miserikordian ordurako. Sakabiri hots egin zion, ea soinua jotzen ikasi nahi zuenik ba al zen

galdezka. Nik beti Sakabiri lataka jarduten nion, ikasiko nuela eta zera, baina hark astirik ez. Sakabik bidali zuen nigan. Orduan 14-15 urte izango nituen. Oraindik gogoan dut nola etorri zen: ama kalera jaitsia zen tratura eta harekin etorri zen, behetik gora, gizon txiki bat, soinua asto gainean zuela.

“Elgetak aurrez aurre erakusten zigun. Modu horretan, piezari zuk ematen diozun aire hori zuzenean pasatzen diozu ikasleari”

■ Nolako gizona zen Elgeta?

Mutil zaharra zen. Oso argia. Gu denak apaizaren beldurrez, eta hark ordurako sekulakoak botatzen zituen! Gerran-eta ibilita zegoen, eta oso azkarra zen. "Zuei sartzen dizkizute aleak!" esaten zigun. Hark esandakorik ez genion ezer

sinesten, beti beldurrez gu. Oso gizon atsegina zen.

Soinujole bezala zer esanik ez, maisurik onena. Denei berdin-berdin jotzen erakutsi zien. Hark erakutsitakoren bati esan "jo ezak halako pieza", jotzen hasi, eta denek berdin jotzen genuela konturatzen ginen.

■ Eta nola erakusten zuen?

Aurrez aurre. Bera jarri soinua jotzen ikasten ari zena bere aurrean, eta hari begiratuta, hari segika ikasten genuen. Berak piezak beti paperetik ikasten zituen, baina erakutsi aurrez aurre. Oso interesgarria da aurrez aurre erakustea, zuk piezari ematen diozun zentzu hori zuzenean pasatzen diozulako ikasleari. Hori paperetik oso zaila da. Paperetik joko duzu bertan jartzen duen bezala, baina hain justu berak ematen zion aire hori oso inportantea zen.

Buruan dagoenari ere zentzu hobea ematen zaio paperekoari baino. Kantatzean ere, buruan daukazu bertso bati ematen diozun zentzu hori, ezin diozu eman irakurrita kantatzen ari zaren bertso bati. Soinuarekin gauza bera gertatzen da.

■ Elgetak 45 urte inguru izango

zituen, eta zu mutil kozkorra, haren ikasle zinenen. Lehen lehengo trikitixa hura nolako zen?

Lehen-lehen, panderojole gabe ibiltzen ziren asko. Ni gogoratzen naizela, Sakabi eta Egañazpi hasi ziren bikote bezala. Lehenago berriz, Gelatxo ibiltzen omen zen andrearekin. Baziren gehiago ere. Baina bolada bat izan zen, auzoetan erromeri mordo bat egiten zena, Erreziletik Tolosara bitarteko auzo denetan festa jaiero egiten zena. Soinujolea bakarrik joaten bazen, askotan panderoa bada ezpada ere eraman egiten zuen; auzoetan beti bazen panderoa jotzen zekien bateren bat, eta hark laguntzen zion. Panderoa jotzen zekiena gustura, eta bakarrik ari zena ere bai, biak pozik. Debaldeko laguntza zen, garai hartan diru aldetik ordain gutxi izaten zen-eta.

■ Erromeriatan sarrerarik-edo kobratzen zenuten?

Mutil gaztea nintzela Ernion txartelak saltzen genituen, dantza duro bat-edo kobratzeko. Hori probatuta gaude. Diru-biltzailea eramaten genuen, edo bestela panderojolea jartzen zen txartelak saltzen. Dantza lotua jotzen genuenean, dantzan jende asko bazen, orduan sartzen zen jende artera. Eguraldi ederra eta jende asko bazen ondo, baina aldameanean soinu-jolea hobeia jartzen bazen, ni batere gabe. Orduan ahal zen eta builarik handiena atera behar soinuari, jende mordo biltzeko! Orain, berriz, udala joaten da soinu-jole gazteengana zenbat kobratzen duten galdezka, eta eguraldi txarra eginda ere berdin-berdin kobratzen da. Garai hartan, gainera geuk pasa behar lotsa, eskera bezala joaten ginelako. Erromeriara joateko ere makina bat denbora oinez eman behar. Bizimodua, "larre motza" esaten zaiona huraxe zen. Orain orduko baldintzatan joan behar balute, pila ederra geldituko litzateke etxean. Guk sekulako gogoia izaten genuen eta joan egiten ginen.

■ Nolakoak ziren orduko erromeriak?

Oso onak. Orduan jendeak zuen dantzarako gosea! Dantzari asko zegoen, soinu-jole gutxi, eta auzoetan jendea amorra-

- **Jaio:** Azkoitian, 1944. urtean.
- **Soinujolea.**
- 13 urterekin hasi zen soinu txikia jotzen. Aita izan zuen lehenengo maisua, eta ondoren Elgeta.
- 45 urte daramatza plazaz-plaza. Bere bikote izan dira Berastegi, Etxeberri-
txo, Zabale, Iturbide, Landakanda eta orain Mikel Alustiza.
- **Diskoak:**
 - Lehen diskoa Iturbiderek ateratu zuen, 1974. urtean.
 - Landakandarekin "Eta gure oroigarri" ateratu zuen 1979. urtean, eta harrezkero etorri dira "Laja eta Landakanda", "Pepe Yanciren omenez", "Trikitillariak" eta "Trikitixa" diskoak.
 - Mikel Alustizarekin ateratu du "Eguzki Begi".

tzen egoten zen dantzarako. Egundoko erromeriak egiten ziren, erromeri sano haiek. Auzoan neska ederrak bazeuden, kanpotik mutilak etortzen ziren; huraxe izaten zen etortzeko motiboa. Bukaera izaten zen polita: auzoko eta kanpoko mutilen artean sesioa. Ordu askoko erromeriak izaten ziren; arratsaldean garaiz hasi, bostetan, eta udan hamarrak aldera amaitzen ziren. Gauean tabernan, mutil zaharren batzuekin parranda pixka bat egin, eta aspertzean etxera.

■ Emanaldiz emanaldi, bolada batean pasara ederra hartu omen zenuten Iturbidek eta biek...

Diskoa ateratu eta ondorenean, hilean egunak baino emanaldi gehiago egi-

nak ginen gu. Erreta ibiltzen ginen. Iturbidek esaten zidan: "Orain ez zaio igartzen soinu jotzen ari garen, edo makinan ari garen!". Hainbeste orduz jo eta jo arituta, azkenerako zentzurik ez genion ematen batere.

Ezkontzatan asko ibiltzen ginen, erromeriatan ere bai, eta jaialdi asko izaten ziren garai hartan. Orduan galarazia zegoen dena, euskara kontuetan-eta kantatzea erabat debekatua zegoen, eta izen pixka bat zuen gitarra joleren bat jarritz

gero, frontoi denak bete egiten ziren. Gogoan dut jendearen harrera ederra! Gu jaialdiari hasiera eta bukaera emateko eramaten gintuzten.

■ Plaza gizona izateko, nortasuna ere klase batekoa beharko du...

Jendearekin tratuan jakitea da garrantzitsua. Publikoarekin atsegina izan, harremana eduki, eta alaia izatea. Batzuek pentsatzen dute sekulako soinu-jole edo musikariak direla, eta publikoari kasurik ere ez. Hori motza izaten da. Hor

benetan garrantzitsua jendearen aurrean nortasuna izatea da, normal ibiltzea, eta bromazalea izatea.

■ **Zer zen orduan plazagizona izan eta baserriko martxari eutsi beharra?**

Nire bizimodua gogor samarra izan zen. Baserrian bizi nintzen, gurasoekin, eta ganadu eta lur asko genuen. Auskalo zenbat lan egiten zen. Askotan idiekin goldan ari nintzela, Sakabiri aditutako piezaren bat akordatu, eta etxera joaten nintzen korrika, buruan nuen hura jotzera. Garai hartan ez zegoen kaseterik ez

ezer, eta eskerrak gehiena buruan gelditzen zitzaidan.

Baserriko lanak eta plaza gizon bizimodua batera egitea gogorra zen. Etxeko martxari ere segitu nahi izaten zenion, ahal zenuela. Aita soinu-jolea zen, ama ere oso zalea... Ni soinua jotzen ibiliz gero, haiek gustura, berdin zitzairen ezer egiten ez banuen ere. Baina tarteetan egin egin behar izaten nuen. Baserrian, badakizu...

■ **Frankismoak zer eragin izan zuen erromeri giroan?**

Pasa genituen susto ederrak! Behin,

B E R T S O A

Doinua: Espainian behera

**Lehendabizi etxean
ikasi zenuen,
eta Elgetarekin
trebatu ondoren.
Hainbat erromeria
pasatu han-hemen,
eta azaldu dezu
ahal zenik ondoen
soinu txikia zeinen
gauza haundia den.**

Aitor Mendiluze

Landakanda eta biok Loiolan ari ginen jotzen, Kiruri jatetxean. Bi ezkontza ospatzen ziren, eta Azkoitiko Beti Alai orkestrak jotzen zuen bata-ekarrita, eta gero guk txanda hartzen genien, beste ezkontzak ekarrita. Beti Alai euskal kantak jotzen ari zen; "Itziarren semea" edo horrelakoren bat zen. Behintzat, aldamean hotel zaharra zegoen, eta guardia zibilen ezkontza bat bertan. Guk txanda hartzean, sartu zaizkigu zortzi bat guardia zibil, gorbata gorri eta traje urdin urdinarekin. Batek galdetu zigun: "Que estais tocando?". Nik, "trikitixa". "Habla en cristiano" esan zigun, eta ea lehen jotzen ari zirenak nor ziren. Guk ez gene-kiela zein ziren (bitartean isilik egoteko keinua egiten ziguten orkestrakoek). Atxilotuta geundela. Landakandak txapela poltsikoan sartu, nik soinua bota mahaipera, egundoko jende mordo sartu zen guardia zibilen gainera, eta atzeko atetik ospa egin genuen, Azpeitira. Han salbatu ginen epelak hartu gabe.

Leku askotan bozgorailu eta traste tartetan gelditzen ginen, beldur galantarekin. Bertsolariekin-eta jarduten genuen ere etortzen ziren, beti zer ari ginen

**"Askotan trikiti
modernoari sekulako
inportantzia ematen
zaio eta dantzarako
denari batere ez"**

jotzen edo zer ari ziren kantatzen galdezka. Bertsolariek multa pilo galanta ordaindu zuten garai hartan, eta gu ere beti tartean.

■ Elizaren presioa ere antzemango zen erromeriatan...

Gaztea nintzela, akordatzen naiz Azkoitian dantza sueltao bakarrik jotzen zela. Amezketan ere bai, arratsaldeko bostetan hasi eta gaueko hamarrak arte, dena sueltaoan; denak izerditan lehertuta! Hanka hotsa, kriskitina eta soinua bakarrik aditzen zen, beste ezer ez. Epeldek eta kontatzen didate, alde batean dena sueltao jo behar, eta etxe atzean edo ezkutu samarrean lotua jarri, eta sekula-ko istiluak izaten zirela.

Gerora, gurekin saxofoia jotzen zuen Poxpiren aita, alkate jarri zenean, dantza lotua jarri zuen Azkoitian. Zer gertatuko, eta gure arreba eta denak, han dantzan jardun zutenak eta ez zutenak, kongregaziotik kanpora bota zituzten!

■ Donostiako Trinitate Plazan jokatu zen Lehen Trikitilari Txapelketan atera zinen zu. Nola gogoratzen duzu txapelketa hura?

Urte mordo batean ez zen txapelketa-rik egin. Sakabi eta Elgetaren gazte denboran egiten omen zen, baina gero urte askoan geldirik egon zen, eta berriz ere hastea nahi izan zuten, Donostian. Rafael Agirre hasi zen aurren-aurrena Trinitate Plazan egiten. Joxe Mari Iriondo Loiolako Herri Irratian zegoen, eta hark esan zigun joateko. Halaxe, ni Berastegirekin joan nintzen, Iturbide Errotarekin, eta ahal zen bezala bikote mordoska bildu ginen.

Nire lehenengo txapelketa hura oso polita izan zen. Bikote bezala, Sakabi eta Egañazpik atera zuten onena. Beste sari bat ere bazen, soinu-jole onenarentzat, eta beste bat panderojole onenarentzat. Ni

Berastegirekin joan nintzen, eta nik atera nuen soinu-jole onenarena. Eta Iturbide beste soinu-jole batekin joan zen, eta hark panderojole onenarena atera zuen. Hasie-

“Aitaren soinu txikiak gaurkoek baino bi nota gutxiago zituen, gainerakoan berdina zen. Pentsa, gaur 80 urte izango zituen soinu hark”

ra hura sorpresa handia izan zen niretzat.

Txapelketak egundoko indarra eman zigun, eta lan asko etorri zen handik aurrera. Lehen dezente ibiltzen ginen. Txapelketara joan ostean, berriz, askoz ere gehiago.

■ Lehenengo diskoa 1974an atera

zenuen, Iturbiderekin. Nahiko saltsa jarri omen zuen...

Orduan ez zegoen disko askorik ere. Sakabi-eta izango ziren diskoren bat atera zutenak. Gure disko horretan zeuden, lehendabiziko aldiz, piezak bikotean jota, lehenengo melodia grabatu eta gero horren bariazioak erantsita; hortik etorri zen misterioa. Soinu handia jotzen zutenak etorri ziren Debara, eta gauza bat galdetu behar omen zidaten: "Oraintxe goia aditzen duk, altutik notak aditzen dituk, oraintxe baxutik aditzen dituk... horiek denak batera soinu handiarekin ez zegok egiterik, eta hik nola egiten dituk?". Nik, berriz, "hor zeudek behintzat eginda-eta...", lehenengotik esan ez! Ez zeuden erantzunarekin konforme, eta berriz ere horri bueltaka hasi zirenean, azkenean esan egin nien, eta nola egiten zen jakinda konforme joan ziren. Baina lehenengotik magia handi samarra zela pentsatu zuten!

BIZITZAREN PASARTEA

Elosiaga auzoan ari nintzen jotzen, erromerian, eta Epelde soinu-jolea azaldu zen. Orain andrea dudan hori han zebilen, inguruan, eta Epelderi esan nion: "Jo hitzak hik bi pieza, segituan etorriko nauk-eta". Alde egin nuen neskarekin. Bidaniraino joan nintzen, neska laguntzera. Etorri nintzenerako han ari zen Epelde, txakurra baino serioago, eman eta eman. Esan nion: "Bejon deikela! Kontu serioak pasa dizkiat eta uste diat andregaia bale dudala. Portatu haiz!". Oraindik kargu hartzen dit Epeldek, afaria ez omen diot-eta oraindik ordaindu, baina tarteren batean ordaindu beharko diot.

ARGAZKI ZAHARRA

Sakabi, Elgeta eta Auntxa, 1942. urtean.

■ Landakandarekin lehenengo diskoa Madrilén grabatu zenuen. Handik pasadizo bat baino gehiago ekarri ere bai...

Seat 133 batean joan ginen, lau lagun, bi soinu, maletak... atea lehertu beharrean, Madrilera. Bidean aurrera gindoazela, diskoetxeko bi gizonak oraindik ez zekiten zer jotzen genuen ere. Batak besteari esan zion: "Hi, hauek zer jotzen duten arrastorik gabe Madrilera bagatzik ba!". Eta bide ertzeko taberna txiki batean gelditu ginen, pixka bat jotzeko. Hasi nintzen jotzen, Landakanda hasi zen kantuan, eta nagusiak: "Bale gaituk! Honek daukan bozarekin, kristoren diskoa egitera goaz!".

Hala joan gara Madrilera, eta sartu gara estudio famosoren batera. Hura guretzat ikaragarria zen. Hasi da Landakanda soinu ateratzen, eta barruan armiarma handi bat. Erdi lotsetan, "hori ez duk Lajakoa, e? Hori beste nonbaiten sartuko ziaten!" esan nien nik. Ez nuen aitortu nahi baserrian sartua zenik!

■ Trikitixa eta soinu txikia nahastu egiten ditugu askotan.

Asko nahastuta daude. Trikitixa deitzen diote soinu txikiari, eta ez da hala. Trikitixa soinu txikiarekin jotzen den pieza klase bat da, kantatua den pieza hori. Eta soinu txikia akordeoi diatonikoa esaten zaiona da, bi ilarako soinu. "Trikitixa jotzen ari dira" esaten dute askotan, eta gerturatu eta tangoa jotzen ari dira agian, edo kalejira!

■ Nola ikusten ditu Lajak Kepa Junkera eta Joseba Tapia?

Guk beti pena handia eduki dugu jendeak soinu txikia gutxiagotzat jo izan duelako. Soinujole handienak ere hamai-ka aldiz lotsatuta eduki gaitu, esanda: "Soinu horrekin? Horrekin ez zegok ezer jotzerik, baxurik ez zeukak-eta!". Alegia, ezkerrarekin ez daukala kapazidaderik.

"Arrebak oso ondo jotzen zuen soinu. Garai hartan ez zen emakumerik horrela ibiltzen eta utzi egin zion"

Gaur pentsa ezazu noraino ailegatu den soinu txikia. Egundoko poza ematen dit. Pentsa Kepa bat noraino heldu den soinu txikiarekin, orkestrarekin jotzera ere ailegatu da. Tapia ere taldean ibiltzera iritsi da. Nik uste gauza denak egin litezkeela. Beti ez dituzte jo behar Elgetaren piezak. Jendeak denetik behar du.

Baina denetatik esaten denean, ordura artekoa ere ez dela gutxiagotzat jo behar esan nahi du. Trikiti modernoarekin hasi zirenean, gertatu zen jada herri mailan inork ezin zuela dantzarik egin. "Horrekin ez zegok dantzan egiterik" esaten zuten dantzariak haserre; baina gazteen-

tzat eta saltoka ibiltzen diren horientzat primerakoa zen. Badakigu onak direla, eta trikitiari izena eman diotela. Baina askotan gauza bati ematen zaio sekulako inportantzia eta beste batzuei batere ez.

■ Nazioarteko Trikitixa Jaialdira Piamontetik, Kataluniatik, Kolonbiatik etorri dira soinu-joleak. Haien berri bazenuten orain arte?

Bai. Andorra inguruan, Seu d'Urgell-etik joanda bada herri txiki bat, Arseguet izena duena, eta han jaialdi bat antolatzen dute kanpoko soinu-joleekin; Kolonbiatik, Txinatik, Italiatik eta toki askotatik etortzen dira. Iturbide 20-25 urtean joango zen hara, eta ni ere askotan joan naiz.

Gaueko hamarretan hasten da erromeria edo jaialdi hori, eta jendea arratsaldeko bostetarako jartzen da plazan, tokia hartzeko! Orain jende inportantea hasi dira ekartzen jaialdira, aurtengoan Errusiatic txapelduna ere etorri zen; baina orain arte han inguruan erromeria asko egindako aitonak etortzen ziren, 60-80 urteko aitonak, hartu soinu bizkarrean eta jotzera. Eta nola estimatzen zituzten!

Epelde eta Iturbide lehenengo aldiz joan zirenean, hasi omen ziren jotzen, eta hangoek ez omen zuten sinesten soinu txikia zenik. "Hau kromatikoa izango duk" esaten omen zuten, ez zuten sinesten hemen jotzen den bezala jotzerik zegoenik. Eman eurei soinu, probatu eta orduantxe sinestu omen zuten. Haien instrumentua ere ez baitago hemengoa bezala prestatua. Gureak sostenituak ere badi-tu, ondo egindako soinu da eskuinetik. Beraiek agian izango zituzten bi sostenitu bakarrik, eta gainera euren kasa ika-siak izango ziren, maisurik gabe.

■ Aitaren soinu hartatik oraingoetara aldaketa handia al dago?

Harenak bi sostenitu zituen goian, eta oraingoek lau dituzte. Bi nota horiek falta izateaz aparte, gainerakoan beste dena gaurkoen berdin-berdina zuen, ezkerra ere berdin berdina, garai hartarako. Eta pentsa, gaur egunean 80 urte edukiko zituen soinu hark. Honner etxekoa zen, Alemaniarra.

Ez dakit nondik ekarria zen soinu, ez nion horixe behin ere galdetu aita zenari. Amerikan badauzkagu senitarteko mordo bat, nire aititeren anaiak, Lajatik joan zirenak. Uste dut, senideren bat handik etorri zen batean oparitu ziola aitari soinu; orain, nondik ekarria zen, behin ere ez nion galdetu. Nahiago nuke jakingo banu! ●

Kudeaketa antzokietan

Gaur egungo euskal gizartean eta sistema ekonomikoan duen egoera objektiboa dela-eta, antzerkia kultura zerbitzu publikoa da, berau ekoizten, kudeatzen eta eskaintzen duen eragile publiko edo pribatua edozein delarik ere. Antzerkigintza kudeaketa publiko, pribatu edo bietariko ekimenei irekia dagoen gunea da, berauetan garatzen diren proiektuen arabera. Ekimen horiek, gradu eta neurri ezberdinean kasu bakoitzaren arabera, aintzat hartu behar dute efizientzia ekonomikoaren eta gizarte eta kultura efizientziaren irizpideen arteko oreka jasagarri batetara iristeko beharra.

Une honetan, Euskal Herrian, ohikotasunez edo jarraikortasunez programatzen duten 73 gune daude. Euskal Autonomi Erkidegoan Eusko Jaurlaritzak koordinaturiko antzoki sare bat dago, SAREA izena duena, eta honek hainbat udali diru laguntzak ematen dizkio Foru Aldundien bitartez. Nafarroan eta Iparraldean ez dago modu horretako koordinaziorik. %90a udal jabetzakoak dira eta oso gutxi dira pribatuak (espazioari dagokionean).

Antzokien kudeaketa ereduak mota askotakoak dira. Batetik, zuzenean udaletik egiten den kudeaketa dago, udalak kontrataturiko animatzaile soziokultural baten bitartez (funtzionarioa); horiek ez dira antzokiak kudeatzera mugatzen, kultura eta aisialdi ekintzak programatzera baizik. Beste kudeaketa eredu bat mistoa da. Alde batetik eraikina dago, antzokia bera, gehienetan udalarena dena; bere kudeaketa enpresa edo kultur elkarte baten esku uzten da eta berak antolatuko du programazioa, hau da, udala eraikina- ren eta azpiegituraren mantenuaz arduratuko da eta kudeatzen duen enpresari urteko diru laguntza bat emango dio.

Bada Kultur Fundazioaren eredu- ere, patronatua. Hori ere mistoa da, baina instituzioek (udalek) duten eragina eta kontrola handiagoa da. Formula hauek hiri handietan ematen dira batez ere: Bilbo, Donostia, Barakaldo...

Kudeaketa eredurik interesgarriena eta etorkizunik orekatuena duena eredu mistoa da, instituzio-enpresa pribatua, bertan ekonomi emaitzak errealitatearekin bat datozelako eta publikoaren inplikazio soziala handiagoa delako. Enpresa pribatua edo kultur elkarte motibatuago dago publikoa bilatu eta desorekarik gabeko emaitza ekonomikoak lortzeko. Normalean elkarte edo enpresa hauetan antzoki publikoen kudeaketa aritzen diren langileak enpresa beraren kontu- koak dira, hori dela eta ahalegin handia egiten dute publikoa ekonomiarekin orekatzeko, hau da, inplikazio soziala bilatzen da.

Antzerkiak kultura eta bizi esperientzia apartekoa ematen du eta baita plazer estetiko bikaina ere, beste inongo jarduerak eskaini ezin

dezakeena eta, beraz, ordezkazina. Antzerkia, ezinbestean, elkarbanatutako praktika da. Ez dago publikorik antzezpenik gabe, eta publikorik gabe ez dago antzezpenik, horregatik bereziki soziala den artea da.

Antzerkiari buruzko gogoeta hauen ondoren eta publikoa antzerkiaren oinarrietako bat dela ikusita, kudeaketa funtzioa antzokietan funtsezkoa da, eta horregatik da beharrezkoa programadorea edo honek antzokietan garatzen duen funtzioa.

Programadorea antzerki gune gehienetan oinarritzkoa da. Antzerki konpainien eta publikoaren artean dagoen pertsona da. Antzerkiaren kalitatea aztertu eta publikoaren gustu eta joerak aztertzen dituen da. Era berean, programazioaren barnean proposamen berriak edo arrisku handiagokoak (ikerkuntza, joera berriak ...) aurkezten dituen da. Gehien formakuntza animatzaile soziokulturalaren tituluan oinarritzen da. Tituluak dioten bezala, aisiarekin, jaiekin eta kultura-

rekin erlazioaturiko jardueren animatzaile dira (herriko jaiak, esaterako), kultur jarduera orokorrean koordinatzaile eta horrez gain, antzerki programadore ere badira, gainera gehienak udaletatik zuzendutako kultur politikari lotuak daude. Oso gutxi dira antzerkia programatzera eskusiboki dedikatzen direnak. Hori, antzerkian dauden eragile guztien artean oso alderdi negatiboa da. Formakuntza urria da, bere figura definituago dauden beste zeregin batzuetan barreiatzen da. Programadorearen izena baino ez da existitzen, ez baita eskusiboki lanbide bezala egiten. Badira ordea sentsibilitate handia eta antzerkiarekin konpromisoa dutenak, baina apustu pertsonal gisa.

Bukatzeko, antzerki kudeaketaren alternatiba, batetik, kudeakidetzat mistoarena da, instituzioaren eta enpresa pribatuaren artean erdibana eginikoa, biak osagarriak baitira. Batetik, zerbitzu publiko bat emateko beteharra dago (udalek), eta bestetik, kultur elkarte edo enpresa pribatuen profesionaltasu-

MONIKA DEL VALLE

Iñaki Larrañaga

Arriola aretoko zuzendaria

“Programadorearen izena baino ez da existitzen, ez baita eskusiboki lanbide bezala egiten. Badira ordea sentsibilitatea eta antzerkiarekin konpromisoa dutenak, baina apustu pertsonal gisa”

na eta inplikazio soziala.

Bestetik, programadorearen figura ere bada. Formakuntza duen profesionala, erabateko dedikazioa eskaintzen diona eta politikarien helburu politikoei lotuta ez dagoena, antzokietara hurbiltzen den jendearen gustuetatik hurbilago dagoena.

Antzerkia kultura zerbitzu publiko bezala ulertzeak berarekin dakar administrazioek herritarrei antzerkira hurbiltzeko erraztasunak emateko betebeharra, behar bezalako baldintzetan, ekimen pribatua laguntzeko zentzuzko eta behar besteko neurriak adostuz, eta ekimen horrek antzerkiak kultur funtzio bat bete behar duela bereganatzen badu, modu zuzenean kudeaketa publikoko jarduerak garatuz ●

E Z P A

PRINTZA

IDAZLE TITULUA

Iban Zalduak honakoa zioen “Zabalik”-en eginiko elkarrizketan:

“(…) Idazle titulua lortzea oso erraza da hemen, eta txikitasunaren ajea da hori ere, txikiak izanik kopuruetan lehia-tu beharraren ondorioa. (...) Euskarak, intelektualitate-ko tresna bezala, oso historia laburra du. Unibertsitatea berria da, eta hor ere, euskarak presentzia eta tradizio oso txikia du. Azkeneko 30 urte hauetan egin dugu saltoa, eta beste leku batzuetan ‘intelektualek’ oro har betetzen duten papera idazleek betetzen dute hemen. Egia da idazle izenaz oso erraz sinatzen dugula -neure burua ere sartzen dut multzo horretan-, baina euskal intelektualitatearen gain-erako esparruak sendotu ahala aldatuko da hori. (...) Inguruko literaturen mailan gaudela esango nuke. Nik uste dut guztietan falta dela kritika arduratsua, liburu bati buruzko iritzia emateaz gain -liburuak ase duen ala ez esateaz gain, alegia- argudioak ere ematen dituenena. Egiten den kritikari sakontasun falta leporatzen diot. Askotan ez dakizu kritika bat irakurtzen ari zaren, edo liburuaren laburpena, edota argitale-txeak egin duen propaganda papera. (...) Beste literatura batzuetan kritikari espezializatu gehiago dago, baina hemen ez dago kritika lite-raiotik bizitzeko modurik, eta idazleengana jotzen da gehienetan lan horretarako. Kritika gehienak idazle izateak, printzipioz, ez luke aparteko arazorik sortu beharko, baina egia da askotan ondorioak dituela maila pertsonalean”.

INTEROLERTI JAIALDIA

SARIAK banatzeko helbururik gabe antolatu du Zarauzko Olerti Etxeak Interolerti izeneko poesia esperimentaleko nazioarteko jaialdia. Poesia zehatza eta bisuala, instalazio poetikoak, objektu-poemak eta objektu-liburuak edota soinudun poesiaren grabazioak aurkeztu daitezke. Lanak Sanz Eneko aretoetan paratuko dira, eta guztiekin katalogo bat osatuko da.

KUKUBILTXOREN 25 URTEKO LANA

EDONORK ezin duelako hogeita bost urte bete txotxongilo antzerkiaren munduan, Kukubiltxok bereziki ospatzea erabaki du bere urteurrena. Horretarako urte osoan “Ekidazu. Lehoiek ez dakite biolina jotzen”, esfortzu gehien eskatu dien muntaia, taularatu dute laurogei aldiz baino gehiago. Lan horrez gain, orain liburu bat aurkeztu dute

ALBERTO ELOSEGI

■ “Ekidazu” azken lanaren irudia.

Txotxongiloen Bilboko Dokumentazio Zentroaren laguntzarekin. “Kukubiltxo: 25 urteko historia Euskal Herrian”, Idoia Agirrek idatzi du eta bertan Kukubiltxoren lanak izan duen garapena, euren partaide izan direnekin eginiko elkarrizketak eta argazki ugari jaso ditu.

MUSIKA GARAIKIDEA ZABALTZEKO

SEI hilabeteko bira bat antolatu dute Oiasso

Novis taldeak eta Bordeleko Proxima Centaurik. Musika garaikidearen gaineko interesa pizteko xedea du bira honek, eta bide batez, Euskal Herrian eta Akitanian egiten den sormen lana erakutsi nahi dute. Horretarako, dagoeneko Leioan eta Bordelen eskaini dituzte emanaldiak, baina maiatza bitartean Baionan, Pauen, Gasteizen eta Erreterian izango dira.

EUSKARAZKO ARGITALPENEN ZIFRAK

GUZTIRA, 1.514 liburu eta esku-orri argitaratu ziren euskaraz 2001. urtean, EAEko Memoria Sozioekonomikoaren arabera. Horietatik, %50,05 literatura arlokoak ziren; %28,27 haurrentzako argitalpenak; eta %27,87 eskola liburuak.

TXOMIN BADIOLAREN HAUTUA

OTSAILAREN 1a arte Txomin Badiolak aukeratutako filmek osatutako zinema ziklo bat eskainiko du Bilboko Arte Eder Museoa. 60ko

H I T Z B I T A N

- Mikel Urdangarinek “Entzun!” aldizkarian adierazitakoa da honakoa: “Artista batentzat inportantea da entzuna izatea, baina inportanteena da norberak arrazoiak bilatzea horretan segitzeko, barruko arrazoiak. Ezin dena da beste zerbaiten arabera honetan lan egin”.
- Iñaki Garitaonandia “Gari”k “Euskaldunon Egunkaria”n: “Artista batek berak nahi duena egiten du, eta hor inork ezin du esan bat euskalduna dela, bestea erdalduna eta hura kanpotarra. Adieraztea da garrantzitsuen”.

L A K

HUTSUNEA BETETZEN

1998an sortu zuen Eusko Jaurilaritzak Kimuak izeneko egitasmoa film laburrak sustatzeko eta hauek nazioarteko eta Espainiako jaialdietan eta hemengo aretoetan erakutsi ahal izateko. Izan ere, hori baita laburmetraiek duten hutsune handiena: hemengo ekoizpenarentzat sare egonkorra lortzea. Horretarako, urtero zenbait lan aukeratu eta promozionatzen dira. 17 lanez osatutako katalogoa 44 jaialdietara aurkeztu du Kultura Sailak aurten. 20k aukeratu dute lehiaketetan parte hartzeko laburren bat. Gainera, Kimuak 2002ko laburrek 12 sari eskuratu dituzte dagoeneko, horien artean hiruk laburmetraia onenarena.

hamarkadako zinema izango da honen ardatz. Jebbetg Angerrek, Andy Warholek, Jean-Luc Godardek, Pier Paolo Pasolinik eta Rainer Werner Fassbinderrek eginiko filmak eskainiko dira. Garai hartan jazo zen aurreko zinemarekiko hausturaren lekuko dira film hauek guztiak. Badiolak bere "Malas formas" erakusketarekin zerikusia dutelako aukeratu ditu hauek.

HEMINGWAY PROTAGONISTA

ERNEST Hemingway idazle ospetsua izango du protagonista nagusi Edorta Jimenezek idatziko duen nobela berriak. Lan hau osatzeko, Kubara eta Ameriketako Estatu Batuetara bidaiatu du informazioa biltzeko. Eta beraz, kontakizuna benetan gertatutako hainbat jazoerekin hornituko du. Eleberriak, besteak beste, inoiz argitaratuak izan ez diren agiriak plazaratuko ditu.

Bestalde, Habanan bere etxea izan zen Finca Vigian dauden hainbat dokumentu mikrofilmatzeko baimena eman dio Kubako erregimenak

AEBei. 3.000 gutun, 3.000 argazki eta 9.000 liburu osatutako funtsa dago Hemingwayk 21 urtetan bizileku izan zuen Habanako etxe horretan. Dokumentazio originala bertan geratuko da eta grabazioak Bostongo John Fitzgerald Kennedy liburutegi eta museora eramango dira.

■ Rupert Ordorika.

IZENAK

Rupert Ordorikaren "So ik'so" eta "Dabilen harria" diskoetako kantuak biltzen dituen bilduma plazaratu du Madrilera Nuevos Medios diskoetxeak, bere hogeigarren urteurrena ospatzeko. Bernardo Atxagak idatzi du bildumaren aurkezpen testua.

Lucia Lacarra dantzari zumaiaarak omenaldia jaso zuen lehengo astean bere jaioeterrian. Lacarra munduko dantzari onena izendatu zuten orain gutxi Monakon. **Pedro Berrondo** "Don Quijote de la Mancha" liburuaren itzultzailea zendu berri da, 83 urte zituela.

Jon Mikel Euba artistak bi bideo instalazio eta fotografia lan bat jarri ditu ikusgai Artiumen otsaila arte. 2002ko Gure Artea sarien irabazleetako bat izan zen Euba.

Etsaiakek atsedeen luze bat hartzea erabaki du. Bitartean zenbait egitasmo jarriko ditu martxan. Besteak beste, Auo eta Toki Pin Pan Pun Band izenekoak prestatzen dabilta.

■ Etsaiak taldea.

- Unai Elorriaga honela mintzo zen "Hermes" aldizkarian: "Egiaztatu dut gizartean indar gehiegi ematen zaiola literaturari. Iruditzen zait garrantzi gehiegi ematen zaiola idazleari. Gaur egun literatura denborapasa bat da, aisialdian egiten den zerbait (...)"
- Jon San Sebastianen aburuz, "Euskal Herrian komikilari asko dago, eta maila handikoak, marrazki nahiz ideia aberatsekoak". Hitzok "Euskaldunon Egunkaria"k jaso zituen.
- Jon Kortazarrek egunkari berean eginiko adierazpenak dira hauek: "Sariak kanonizazioarako bidea direla konturatu dira idazleak".

Laurogeiko hamarkadan bi liburu kaleratu zituenetik ez dugu Imanol Zurutuzaren literaturaren berririk izan gaur arte. Orain Elkarren eskutik kaleratutako "Errautsera arteko sugarra" izeneko lanarekin itzuli zaigu, heriotza gai hartuta.

"KONTATZEN DUDAN ISTORIO TRISTEA INORI INTERESATUKO OTE ZAIO?"

JOSEBA OLALDE

Maisu-lantzat jo daiteke lasai asko Imanol Zurutuzaren azken nobela, eta hala ere, "Errautsera arteko sugarra" k agian ez du irakurle askorik izango. Nahiz gizakiaren gogoetetan beti egon den, dagoen eta egongo den gaia ukitu. Goiz edo berandu, horrela ez bada bestela, bizidun orori ziur gertatuko zaigun trantzea. Baina beste hark esana utzi zuen bezala: "O heriotza, zein gauza samina den zure oroipena munduko gauzetan bihotza daukanarentzat!". Eta nor bere buruaren biziaren etena gogoratzea gaitza bada, are gaitzago bihotzez maite dugun norbaitena denean. Eta horixe egokitu zitzaion idazleari, emaztea galtzea, min bizi batekin hasi zena minbizi

gertatu zelako. Eta horretaz dihardu Imanol Zurutuzaren lanak.

□ "Ni beti izan naiz irakurle, eta tarteka, idazle. Kasu honetan, gai bat etorri zait, nahi gabe, eta gai horrek eskatu dit idazten jartzea"

■ Laurogeiko hamarkadan "Behin bitan" ipuin liburua eta Irun saria irabazi zuen "Haizeak iparlaino beltzak dakartzanean" idatzi zenituen, baina gero isilik egon zara. Nolatan hasi

zinen "Errautsen arteko sugarra" idazten?

Ni lehenago idazten aritua nintzen, bai, baina aspaldian erabat utzia neukan. Ni beti izan naiz irakurle, eta tarteka, idazle. Kasu honetan, gai bat etorri zait, nahi gabe, eta gai horrek eskatu dit idazten jartzea.

■ Errealitatea eta fikzioa asko nahastu al dira zure nobelan?

Bai, argi dago liburuan errealitatea eta fikzioa oso nahasiak daudela eta zenbaitetan ez dela erraza biak bereiztea. Dena den, nik ez dut uste inork hutsetik sortzen duenik ezer. Guztiok irakurri dugu asko, ikusi ditugu milaka film, eta horrek gure pentsaeran eta izaeran izugarritzko eragina dauka. Nire ustez, oso bestelakoak izango ginatke hori gabe.

■ Rousseuren hitz batzuk jasotzen dituzu liburuan: "Hona ni hemen, bada, bakarrik munduan...". Halako sentimendu batek bultzatu al zintuen hau idaztera?

Liburua hasieran, narrazioko protagonista den idazle horrek sentimendu hori dauka. Gero, ordea, bilakaera bat dago. Liburua idazten bi urte eman ondoren, ezin izan berdina hasierako eta bukaerako gauzak sentitzeko modua, eta hasieran nahiko giro goibela ageri bada ere, bukaeran zerbait argiagoa nabaritzen delakoan nago, nahiz eta azkenean heriotzaren kontua hor jiraka eta bueltaka ibili. Beste pasarte batean ere esaten du, nolabait sentitzen duela idazleari aurrea hartu beharra daukala. Bera pertsonaia den aldetik dio hori, baina aldi berean idazlea ere bera da, eta beraz badaki bizitzan aurrera egitea berari dagokiola, ezin duela zulo horretan sartuta geratu, eta hain zuzen nolabaiteko metafora horrekin adierazten du bere barne egoera

horretatik atera beharra.

■ **Protagonista horrek, emaztea galdu eta berehala, bizipoza ia ezkutatu beharra izaten omen du, eta hurrengoan, berriz, galerazia duena tristezia duela ematen omen du...**

Hori da! Azken batean, txanpon bera-
ren bi aldeak dira. Zenbaitetan ematen du
inguruak eskatzen dizula triste egotea,
eta hala ere, zerbaitek pentsarazten dizu:
hala eta guztiz ere bizitza honek merezi
du, baditu gauza onak gertatu zaidana
gorabehera... Eta ematen du hori ez dela
"politikoki zuzena". Eta alderantzizkoa
ere, denbora pasa ondoren beldur zara
bateren batek esango ote dizun: "*Motel,
nahikoa duk, hasi adi aurpegi hori alai-
tzen!*". Haatik, pertsonaiak ez du aukera-
tzen noiz dagoen alai edo noiz triste,
baina argi dauka eskubidea duela triste
dagoenean triste eta alai dagoenean alai
egoteko.

■ **Seneca, Esopo, La Fontaine, Jose Hierro, Gandiaga... eta askoz gehiagoren aipuak egiten dituzu. Nola moldatu zara nobelan aipatzen dituzun idazle horiek guztiak aukeratzeko?**

Esango nuke ez dudala aukera bat
egin, lehendik irakurriak nituen poemak
eta pasarteak etorri zaizkidala gogora.
Hor bada, adibidez, Cortazarren "*Rayue-
la*"ko esaldi bat, nik orain dela hogeitau
urte irakurriko nuena, eta grabatuta gel-

ditu zitzaidan, iruditzen zitzaidalako
gauza asko biltzen zituela bere baitan.
Aipatzen dut baita ere Pedro Salinasen
poema bat, eta nolabaiteko lotura egiten
dut Cortazarren bestea eta poema horren
artean. Lotura hori, neronek eginga da, ez
dut inon ikasia. Eta gero badago beste
gauza asko idazten ari nintzen neurrian
-asko irakurtzen ari bainintzen baita ere-
sortzen zitzaizkidanak eta berez, txerta-
tzen zirenak istorioan.

□ **"Nire emazte zenak konbentzimendu handiz esaten zuen berak ez zuela halako sufrikarioaren beharrik hori ikasteko"**

■ **"Errautsera arteko sugarra"n bi istorio daude txertaturik: gaixoa eta haren alargunarena, eta hegazkinean doazena. Zergatik sartu dituzu biak?**

Istoria autobiografikoezia egiteak
zeukan arriskuari ihes egiteko, beharba-
da; batzuetan, bestelako pertsonaia
batzuk ere behar nituen, istorioa gara-
tzeko.

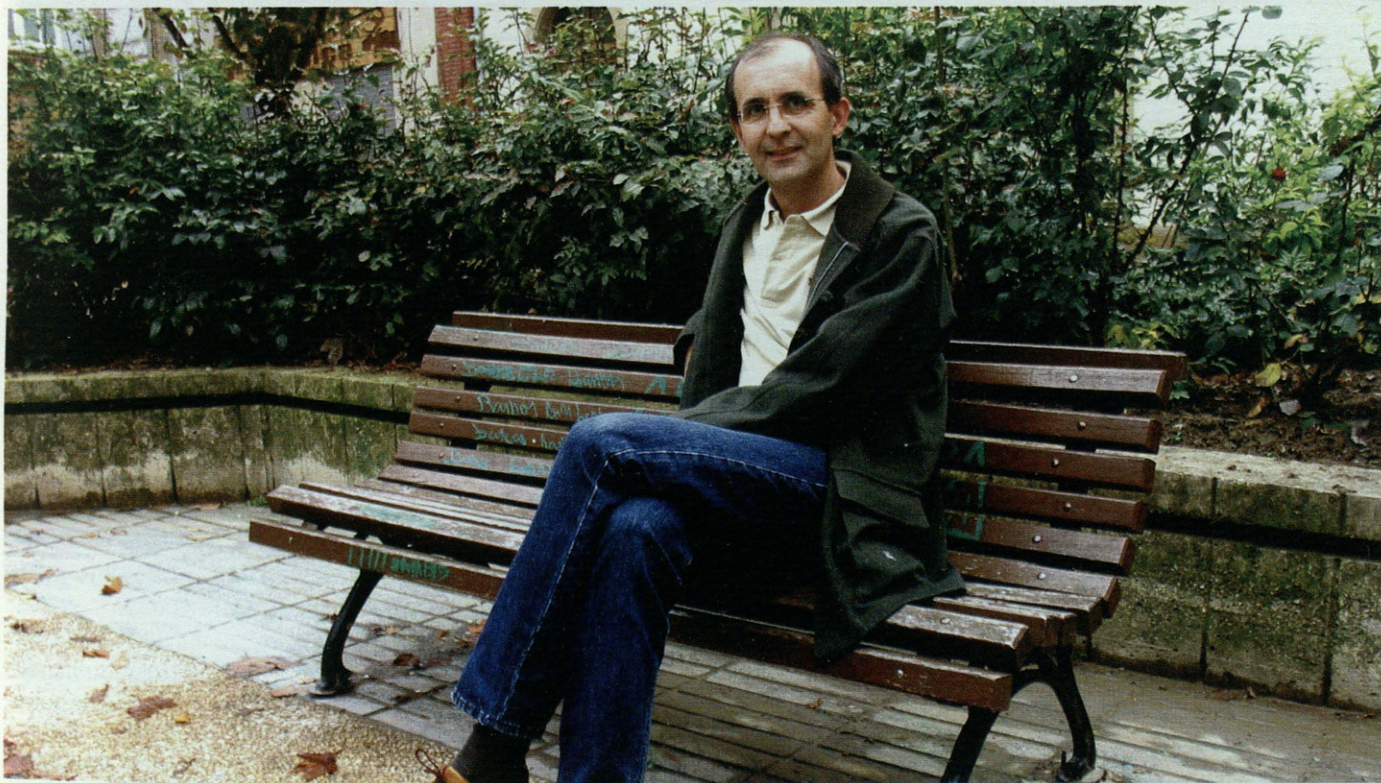
■ **Horregatik errepikatzen al dira**

liburuan zenbait pasarte, irakurleari arnasa hartzeko beta emateko-edo?

Ez dakit oso ondo zer dela-eta egin
nuen horrela, ezta zertarako egin nuen
ere. Egia esan, idazten hasi nintzenean,
ez nekien idazten ari nintzen hori argita-
ratzeko edo kaxoi batean uzteko izango
ote zen. Banekien idazteko premia neu-
kala, eta horregatik ekin nion. Denbora-
rekin ikusi dut nobela bat izan zitekeela.
Bestalde, liburuan agertzen diren aipuak
eta beste batzueganako harremana, oso
lagungarriak izan dira niretzat. Azken
batean, bakardade mundu horretan, hala-
ko elkarrizketa egiteko modu bat aurkitu
dut aspaldi joandako eta gaur egungo
idazleen lanetan. Nola adierazi hobeto
tristezia, Nerudaren "bertsorik tristenak
idatz nitzakeen gau honetan..." poemare-
kin baino?

■ **Bi herrialde besterik ez omen dago munduan: sasoian daudenena eta gaixoen...**

Hori, Enrique Lihn poeta txiletarrare-
na da. Bernardo Atxaga da poesia hori
liburu batera aldatu zuena, eta lagun
batek utzi egin zion liburu hori nire
emazte zenari, eta hark paperera aldatu
zuen, liburu itzultzen zuenean berekin
gordetzeko. Poema hori aurkitu nuenean
konturatu nintzen zeinen ondo islatzen
zuen, seguraski, nire emazte zenak bere
gaixoardian sentitu zuena, eta ezin nion

JOSEBA OLALDE

JOSEBA OLALDE

■ “Nik ez dut uste inork hutsetik sortzen duenik ezer. Guztiok irakurri dugu asko, ikusi ditugu milaka film, eta horrek gure pentsaeran eta izaeran izugarritzko eragina dauka”.

uko egin hori nobelan txertatzeari. Ezin bestekoa zen, nobelan egiten ditudan beste aipua bezala. Bada hor maiz aipatzen dudana Sabatoren liburu bat ere, eta Sabatok dioenez bi motatako pertsonak daude, aipu gehiegi egiten dituztenak, eta sekula aipurik egiten ez dutenak, eta okerrak bigarrenak omen dira, zeren horiek ez dute inoren aipurik egiten halako lotsaz-edo, norbaitek konpetentzia egingo ote dien. Ni umilagoa naiz alde horretatik, nire ustez, eta ez dut inongo lotsarik besteren aipua neureganatzeko, ondo eginda daudenean.

■ **Nobelak dio balitekeela heriotzaren hurbiltasuna sentitzen duenari ere errudun sentimendua gailentzea besteen gainetik, bizidunak bizidun izateari utzi eta beste nonbaitera joan beharrak eraginda. Benetan?**

Ez dakit sentimen hori den. Kezka bat bai, behintzat, dudarik gabe. Gaixoari kezka handia sortzen dio maite dituenak

bakarrik uzteak.

■ **Hark bazekien arriskuan zegoela, baina zenbateraino?**

Bateren batek esan zuen, normalean, gaixoak uste izaten duela dena dakiela gaixotasunaz eta ingurukoek ez dakitela hainbat gauza, eta alderantziz, osasunean dagoenak uste duela badakiela dena eta gaixoak ez dakiela horrenbeste, elkar engainatzen dutela nolabait. Gaixaldi honen kasuan, alde batetik argi dago medikuek nahiko argi esan zituztela gauzak beti, ezer gutxi ezkutatatu zutela, baina, aldi berean, egia da osasunean dagoena zer edo zer ezkutatatu beharrean dagoela. Alegia, pertsona bati ezin zaio esan: zortzi hilabeteko bizitza itxaropena daukazu. Pertsona bati esan dakiok, tumore

bat duzu buruan eta aurrera ateratzeko aukera bakarra kirofanoan sartzea da, eta gero tratamenduak jarraitu beharko dituzu eta ikusi beharko da nola doan. Niri mediku batek esan zidan zortzi hilabeteko bizitza itxaropena ematen ziotela. Hori berari ez zitzaion esan, baina berak uneoro bazekien hari batetik zintzilik zegoela.

■ **Eta hala ere, itxaropena zuen?**

□ **“Erdizkako egiena da kontua: zer esan, nola esan, noraino... gai zaila da. Gainera, zein da egia?”**

Bai. Inoiz hitz egiten zuen lanera bueltatzeaz-eta... Beharbada berari gauzak ez zitzaizkion jarri besteok ikusi genituen bezain gordin, baina aski gordin zeuden hala ere. Erdizkako egiena da kontua: zer esan, nola esan, noraino... gai zaila da. Gainera, zein da egia? Zortzi hilabeteko bizitza itxaropena ematen zioten, eta gero askoz gehiago iraun zuen.

Eta une batean sentitu nahi duzu itxaropena, nahiz eta jakin ateak itxita daudela. Latza da!

■ **Bakarkako lana omen da bizitza...**

Nire liburuan, izen propioz agertzen diren pertsonaia bakarrak medikuak dira. Lagunen batek kuestionatu zidan hori, baina nik eutsi egin nion, haiei nolabaiteko omenaldi bat egiteko modutzat ere ikusten dudalako. Egia aitortu behar badut, orohar tratua oso ona izan da, ez daukat inolako kexurik medikuntza sistema publikoarekin. Horregatik agertzen dira izen eta guzti. Aldiz, bestelako pertsonaiak -eta asko daude-, izenik gabe agertzen dira, eta hala ere badakit nire inguruko jende askok bere burua islaturik ikusiko duela. Aipatu duzun bertso hori euskal idazle batena da. Laguna dut, eta hori jartzea hari egindako halako keinu bat da. Eta hori bezala, beste keinu asko daude.

■ **Ramon Saizarbitoria ere izen propioz agertzen da. Galdera bat egiten diozu. Erantzunik jaso al zenuen?**

Beno, hori joko bat da. Argi dago nik Ramon Saizarbitoriari ez diodala galdera hori serio egiten, bai baitakit zergatik idazten diren horrenbeste istorio triste: mundu honetan daudelako eta batzuk haiei buruz idatzi beharra dugulako. Baina ni ez naiz batere segurua, eta liburu hau idazterakoan ere zalantza asko izan nituen: egiten ari nintzenaren balioaz, zertarako... Orduan, Saizarbitoriaren esaldi horrekin topo egin nuenean -jende asko dagoela anbulategietako itxaron geletan inori interesatzen ez zaizkion kontu tristeak kontatuz-, bada, nire buruari galdetzen nion: “Kontatzen ari naizen istorio tristea inori interesatuko ote zaio?”. Horregatik egiten dut galdera hori liburuan.

■ **Zergatik sartu zenuen hiztegi subjektiboa?**

Neronek ere ez dakit oso ondo nola sortu zitzaidan ideia hori. Agian hiztegiekin lan egiten dudalako, eta

batzuetan hiztegiek ez nautelako asetzen.

■ **Gaixoak dio gaixotasunak ez duela asko irakasten. Hala al da?**

Nik hori oso argi ikusi nuen. Eta nire emazte zenak konbentzimendu handiz esaten zuen berak ez zuela halako sufrikarioaren beharrik hori ikasteko ●

◆ PILAR IPARRAGIRRE

MUSIKA

Kokein talde eibartarrak bere estraineko diskoa kaleratu du Gaztelupeko Hotsak diskoetxearen eskutik. Taldearen izen bereko lanak popa eta rocka uztartzen dituzten sei abesti biltzen ditu.

"TONTAKERIA DA KANTA BATEK BESTE TALDEEN ANTZIK EZ DUELA ESATEA"

ALBERTO ELOSEGI

■ "Talde gogorretan aritu izan bagara ere, gure gustu musikalak beti izan dira oso zabalak", dio Jatsuk.

Eibartarrak dira eta "Kokein" aurkezpen lana argitaratu berri dute. Rocka eta popa era berezian uztartzen dituzte. Sei abestiz osatutako lehen lana Soralueko Gaztelupeko Hotsaken eskutik plazaratu dute.

Lau musikaririk osatzen dute banda gipuzkoarra: Zaloa Urain ahotsean, Jatsu Argarate baxuan, Txitxes gitarran eta Haritz Lete baterian. Baina hori ez da hasierako formazio originala. Mende berriaren hasierarekin batera, 2000. urtean, sortu zen Kokein. Guztia Markos Untzeta-ekin egindako grabaketa batean hasi zen. Luther taldeko Iñaki baterian zutela cd bat grabatu eta elkarrekin zenbait kontzertu eskaini ondoren Zaloa, Txitxes eta Jatsuri talde bat sortzea otu zitzaion. Horretarako, Ermuako Storbais taldeko Fory bateria

jolearekin harremanetan jarri eta lehen entseguak egiten hasi ziren. Haritz Letek 2001. urtean ordezkatu zuen Fory baterian. Egun Legarre auzoko lokaletan entseatzen dute, Eibarren bertan. Ezberdin idazten bada ere, J.J. Cale gitarra jolearen abesti batean oinarritu ziren taldeari izena jartzearako orduan. "Slowhand" diskoan Eric Claptonen hain ezagun egin zuen "Cocaine" abestia, hain zuzen. "Belarrira atse-gina egiten zitzaigun! Hori izan zen 'Kokein' izena aukeratzeko arrazoi bakarra", dio Zaloak. Eta garbi utzi nahi dute taldearen asmoa ez zela izan drogaren aldeko edo kontrako aldarrikapenik egitea. Zuzenekoetan abesti mitikoa jotzen ez badute ere, kontzertua amaitutakoan soinu ekipotik entzuten den lehen gitarra riffa "Cocaine" abestiarena izan ohi da.

AURREKARI METALEROAK.

Kukka taldetik datorren Zaloa ezik beste partaide guztiak musika gogorra egiten zuten bandetatik datoz: Haritz (Kafha), Jatsu (Luther) eta Txitxes (Ehun Kilo). Beraien ustez, ordea, ez da arraroa horrelako musika egiteko elkartu izana. Izan ere, jendeak beraienganako duen erreferentzia aurrekari gogor horiek izan arren, inoiz ez dira estilo konkretu bat entzutera mugatu. "Talde gogorretan aritu izan bagara ere, gure gustu musikalak beti izan dira oso zabalak", dio Jatsuk.

Taldearen musika eraginak asko dira eta partaide bakoitzak iturri askotatik edaten du. Guztien eraginak batuz gero, sekulako zerrenda osatuko luketela diote. "Gure asmoa ez da talde konkretu baten soinura gerturatzea. Bestalde, egia da

ALBERTO ELOSEGI

ALBERTO ELOSEGI

abesti bat atera eta entzun ostean talderen baten kantaren bat gogoratu izana. Tontakeri bat izango litzatzeke abesti batek beste talderen baten antza ez duela esatea, munduko orijinalena izango bazina bezala", azaltzen dute eibartarrek.

Gaur egun jorratzen duten estilora heldu arte denetarik egin dute Kokein taldekoek. "Funkya egiten hasi ginen eta gero pila bat estilo jorratzen, berdin zitzaion zein motako abestia irtetzen zen", dio Jatsuk. Taldearen ustez diskoak ez du islatzen ordura arte Kokeinek egiten zuen musika. Diskoa prestatzen hasteak, nolabait, baldintzatu eta mugatu egin zuen azken emaitza. Horrela, abestiak estilo batera bideratzen joan ziren. "Diskoa prestatzeko Piltko Rafa Ruedarekin jarri ginen

harremanetan, besteak beste, horrexegatik, norabide bat zehaztu nahi genuelako", azaltzen du taldeko baxujoleak. Dena dela, Zaloaren ustez Lete baterian sartzeak ere izan zuen horretan eraginik. Izan ere, ordu-ra arteko kantak funkyagoak baitziren.

BOST HILABETEKO LANA. Diskoak Piltren lokalean grabatu dute Sanperekin, Mungiako bandako bateria jolearekin. Eta nahaskateak eta ahotsen grabaketak Garate estudioan egin dituzte Haritz Harreguyrekin. Grabaketa hasi aurretik, ordea, Rafa Ruedarekin aritu dira lanean taldea sendotzeko asmoz. "Gaztelupeko Hotsakeko Xarrari Kokeinen proposamena egin genionean taldea bideratzeko norbait nahi genuela jakinarazi genion. Berak Rafa

aipatu zigun eta ongi iruditu zitzaigun", dio Letek. Memento horretatik aurrera makina martxan jarri zen. Taldeak maketa bat bidali zion Ruedari, berba egiteko gelditu eta lanean hasi ziren. Horrela, sei hilabetez aritu da Rafa Rueda eibartarrek lokalean lanean, martxotik hasita abuztuan grabaketa amaitu arte. Epe horretan sei abesti boroildu eta disko bat kaleratzeko moduan izan dira gipuzkoarrak. Eta ohikoena hamar-hamabi abestitako lan bat argitaratzea bada ere, eibartarrek nahiago izan dute ongi landutako sei kanta kaleratu erdipurdiko sorta luzea baino. "Dena dela, talde ezezaguna izanik eta Euskal Herriko musika egoera nola dagoen ikusirik, nahiago izan dugu zerbait txikia baina landutakoa argitaratzea", azaltzen du Letek.

Taldekideak

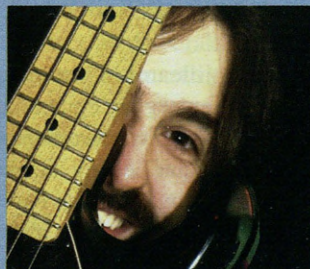
✓ Haritz Lete:

- Bateria jolea
- 23 urte
- Lanbidea: Soinu teknikaria.
- Aurreko bandak: Kafha (E.Gazteako maketa lehiaketara irabazi eta disko bat kaleratu zuten)
- Kuttunenak: Incubus, Pantera eta Living Colour.

✓ Txitxes:

- Gitarra jolea
- 32 urte
- Lanbidea: Torneroa.
- Aurreko bandak: Dankrat, Koxka, Funky Mongi eta Ehun Kilo.
- Kuttunenak: Miles Davis, Paco de Lucía eta Marcus Miller.

✓ Jatsu Argarate:

- Baxu jolea
- 26 urte
- Lanbidea: Programatzailea.
- Aurreko bandak: Funky Mongi, Manso & Brothers Blues Orchestra eta Luther.
- Kuttunenak: Cream, Frank Zappa eta John Coltrane.

✓ Zaloa Urain:

- Abeslaria
- 26 urte
- Lanbidea: Haur hezkuntzako irakaslea.
- Aurreko bandak: Kukka eta Manso & Brothers Blues Orchestra.
- Kuttunenak: Pearl Jam, PJ Harvey eta Bruce Springsteen.

ALBERTO ELOSEGI

■ Eibar: musikari ugariren sorterrria

Hiri armerroan bakarleri, instrumentista eta musika talde dezente sortu izan dira. Rock banden artean Su Ta Gar, EH Sukarra eta Lorelei izan dira esanguratsuenak. Egun, bakarlariren artean, Asier Serrano eta Markos Untzeta ditugu. Eta Bixente Martínez (Oskorri, Hiru Truku) eta Fran Lasuen (Oskorri, Eguen Banda) dira, agian, aipaturikoen artean musika munduan urte gehien daramatzatenak. Eta ziur bidean bat edo beste ahaztu zaigula. "Eibarren musika egiteko eta instrumentua hartu eta jotzeko zaletasun handia dago, ez, ordea, hainbeste musika entzuteko", dio Jatsu baxujoleak. Taldeko kideen esanetan, Eibarren musika oso gogoko duen jendea normalean musikaria izan ohi da. Bestalde, eta gezurra badirudi ere, herrian ez dute kontzertuak ikustera joateko ohiturarik. Euskal Herrian aho bete hortz esan ohi da hori. Alegia, musika egiten dutenek ez dutela emanaldiak ikustera joateko ohiturarik. Hala eta guztiz ere, ez da Kokein taldearen kasua. Gipuzkoarrak ahal duten kontzertu gehien ikustera joaten dira. "Dena den, egia da normalean punta batetik bestera bazoaz ere, beti jende bera ikusten duzula kontzertuetan", gehitzen du Zaloak. Edozein kasutan,

musika emanaldietan Lete bat dator gainontzeko taldeetako partaide gutxi ikusten dela baieztatzeko orduan. Baterijolearen ustez, jotzen duen taldearen arabea publiko artean nor egon daitekeen erraz aurrikusten da. "Azkenean beti berdinak biltzen gara", azpimarratzen du Zaloak.

Gaur egun Euskal Herrian musika talde bat aurrera ateratzea ez dela lan erraza onartzen dute eibartarrek. "Egun ez da lehen bezala, lehen lau talde zeuden eta haiek ziren nagusi. Gaur, ordea, talde asko daude eta gutxi batzuk dira arrakasta lortzen dutenak", dio Letek. Banda ugari dauden arren, merkatua multzo mugatu batera bakarrik hurbiltzen dela uste dute. Gipuzkoarren iritziz, estilo ugari jorratzen dira Euskal Herrian, jendeak ez du, ordea, ezagutzen ez dituen taldeen kontzertuetara joateko ohiturarik. "Egun jendeak areto handietara joateko joera du Gaztetxeetara joan beharrean. Hemezortzi eurotako sarrera ordaintzen du Gaztetxe hiru euroak ordaindu beharrean. Era horretara sekulako kontzertu bat galdu eta gainera hemezortzi euroak zakarrontzira botatzeko arriskuan ere bazaude", diote Txitxes eta Jatsuk ●

BIDEOKLIPA CD-ROM PISTAN.

Gero eta musika talde gehiagok gehitzen die diskoko abestiei CD-ROM pista. Kokeinek ez du atzean geratu nahi izan eta mundu digitalak eskaintzen dituen aukerak aprobetxatuz sei abestiekin batera bideo-klip bat kaleratu du. Grabaketaren zuzendaria Haimar Olaskoaga izan da eta zuzendari laguntzaile eta muntaia lanetan, berriz, Iñaki Beraetxe aktorea aritu da. Grabaketa zer moduz joan den galdetzean Txitxes eta Jatsu dira adierazkorrenak: "Oso aspergarria izan da!, kamera bat bakarrik zegoen, hortaz, behin eta berriro errepikatzen genituen tomak. Beraetxe eskilara batera

igotzen zen, gero ez dakit nondik grabatzen zuten... oso gogorra!", dio Txitxesek. Bideokliparen grabaketa prozesuak bi zati izan zituen: bat, taldearekin grabatu beharrekoa; eta bestea, fikziozkoa. Hasieratik ideia banda toki zabal batean kokatzea zen, fabrika zahar edo hangar batean, adibidez. Azkenean, Alfa enpresaren fabrika huts batean grabatu zuten, Eibarren bertan. Taldekideen arabera goiz oso bat pasa zuten grabatzen. Fikziozko atala, berriz, bi egunetan burutu zuten.

Taldearen izenarekin, eta hortaz, diskoaren izenburuarekin zerikusirik ez duen diseinua du Kokeinen lehen diskoak. Hala

eta guztiz ere, adiera sinboliko zehatza du, azaldu gabe ulertzeko zaila gertatzen den horietakoa: azalean emakumezko maniki baten bularra, kontrazalean maniki aurpegia. Lehen estaldura hori kendu eta Cd-a bera gordetzen duen plastikozko kaxa aurkitzen da. Azalean manikiaren bihotza agertzen zaigu. Hona hemen Leteren azalpena: "Manikia bizitzarik gabeko gorputza da, honek ordea bihotza du, eta bertatik irtetzen da musika". Eibartarren esanetan makina bat argazki zituzten aukeratzeko eta manikiaren ideia izan zen azkenean denak konbentzitu zituena ●

◆ JON GURRUTXAGA

Bizkaiko Foru Aldundia

Gure @rtean

euskaraz!

Bizkaiko Foru Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral de Bizkaia
Departamento de Cultura

Urte berriko ale hartan, editorialgileak eskuindarren inguruan jardun zuen, hauen pentsaera eta jokaera gogor arbuiatzeko argudioak emanaz.

Utikan eskuindarrok

Nork daki zenbat itxaropen zeuzkaten jarriak ZERUKO ARGIAko arduradunek hasi berria zen urtean. Handi samarrak behar zuten izan, nolanahi ere, “Utikan eskuindarrok” editoriala plazaratzera animatu zirenerako. Zer, eta eskuindarrok pikutara bidaltzea. Noiz, eta 1973an!

AKERRAK ADARRAK...

Eraso on bat baino hobeagorik ez omen, norberaren burua defendatzeko, eta horrelako zer edo zerekin ekiten zion editorialgileak bereari: “Beti arritu izan gaitu azken auziko bereizketak: zintzoak, ardiak, eskuinean, eta gaiztoak, akerrak, ezkerrean. Ardia da zintzoaren irudi. Akerra gaiztoaren ixpilu. Izan ere ‘akerrak adarrak okerrak ditu’. Baina zergatik daude zintzoak eskuinean eta gaiztoak ezkerrean? Eskuindar dena bakarrik delako zintzo eta ezkertiar dena bakarrik delako gaizto?”.

Oso ausarta zen galdera, batik bat Kaputxinoen aldizkari batean egiteko. Jainkoak berak sartu behar ote zuen, bada, auzian?

“Hala uste du askok -jarraitzen zuen-. Eta uste horrek eraginik gero eta eskuinago jotzen dute. Zenbat eta eskuinago orduan eta zintzoago direla uste bait dute. ‘Oinezkoak ezkerretik’ irakurri ohi dugu erregebidearen bazterretan. Baina zeinen edo zeren ezkerretik? Oinez datorrena-

■ “Beti arritu izan gaitu azken auziko bereizketak: zintzoak, ardiak, eskuinean, eta gaiztoak, akerrak, ezkerrean. Ardia da zintzoaren irudi. Akerra gaiztoaren ixpilu. Izan ere ‘akerrak adarrak okerrak ditu’”.

rentzat ezkerra den hori bera bait da autoan doanarentzat eskuina. Orobat azken auzia ere. Aurrez aurre egon ohi dira auzian epailea eta epaitua. Horrelatsu, noski, azkenean ere. Beraz denon aurrean eta erdian dagoen Kristo-epailearen eskuin alde da epaituon ezkerra”.

Gehiegitxo ez al zuen iradoki pentsatuz-edo, honakoa zioen segidan: "Ez dakit zer erantzun liguketen Liburu San-

tuetan jakintsu direnek. Jakin dezatela
behintzat amor emateko prest gaudela
oker bagaude eta ez dugula 'Sanctum
Ofitium' en aldizkarien gaitzespen eta
anatemarik nahi. Aholkutxo bat aski gen-

■ Denetarik

Amatiño, 1973-I-14

Ez genekien, A. Apat Etxebarne adiskide on bezain idazle finari irakur ahal izan diogun arte, Californiako (USA) Los Angeles deritzan hiriburuan, 1893 urtean euskal astekari bat sortu zenik. Izan ere, 1885 urtean Etxeberrik *Eskualduna* izeneko astekaria sortu zuen Baionan, eta sor-

keta honek eragin bide zuen Californiako zenbait nafar-lapurtarren artean, Ameriketara ere beste hainbeste egiteko asmoa. Honela sortu omen zen 1893 urteko uztaillean *California-ko Eskualherria* zeritzan astekaria, Gytino jaunaren zuzendaritzapean 1897 urte arte iraun zuena ●

[illegible]

duke zuzentzeko. Dena den, hau da guretzat eskuindar: denboraren ordua gerarazten duena edo geldiarazten aztarrikatzen dena. Egonean geldi dagoena eta ez ibilian dabilana. Ezkerra, berriz, ibilian dabilan orduaz aurrera egiten duena”.

ESKUINDARREN BEKATUAK

Anatema gorabehera, ziur zeuzkan editorialgileak hainbat gauza, antza denez: “Ezin uka, noski, Kristo eskuindarrek il zutela. Zegoen egoera onartzen zutenek. Ezer aldatzerik eta berritzerik nahi ez zutenek: legegizonak, apaizek, agintariek, aberatsek, armadunek, ezarria zegoen ordenaren eta legearen aldekoak, Erromarekin bat zeudenek eta Erromari jokoa egiten ziotenek. Kristo zen arnasa berria zekarrena; askatasuna eskaintzen zuena, lege berria ezarri nahi zuena, larunbataren, jai egunaren, ohituren eta legearen gainetik gizona jarri nahi zuena, zapalduen eta behartsuen alde zegona. Kristo zen aldaketak sartu nahi zituen, gizarte obearen alde burrukatzen zeno. Kristo zen lehengoaz asetzen ez zena, berriaren egarri bizi zena. Kristo zen ezker-tiar, berritzaile, aurrerakoi eta iraultzaile. Honen etsaiak, berriz, eskuindar, atzerakoi, zahartzale eta lehengoaren euskarri”.

Hara! Ordurako, “baita zera ere!” pentsatzen hasia izango zuen irakurle

bat baino gehiago, eta azalpena eskaintzera deliberatzen zen editorialgilea: “Izan ere, Bibliako Jainkoak dioenez, gizonaren zeregina da mundua gizonaren zerbitzuan jartzea, mundua aurrertuz eta osatuz, gizonak dauzkan zapalketa, lokarri eta uztarri guztiak deseginaz. Eta kristauok Kristo dugu hontan eredu eta indar itxaropentsu. Ezkertiar deituraz, indar aurrerakoi, berritzaile, askatzaile eta iraultzaile hori artzen dugula esan dugu. Eskuindar deituraz, berriz, indar atzerakoi, zahartzale, lotzaile, geldiarazle eta lehengoaren gordetzaile hori. Dagoen egoera, biziera, pentsaera onartzen duen hori. Berriaren etsai den hori. Aldaketaren arriskurik nahi ez duen hori. Horregatik ‘utikan eskuindarrok’: desberdintasunak onartzen dituzuenok, arriskurik nahi ez duzuenok, dena ondo dagoela uste duzuenok, gizonaren zapalketa ontzat ematen duen sasi-erlijio-zale zeratenok, euskaldungoa egiteko bat dela ukatzen duzuenok, euskera batutzearen arriskua jokatu nahi ez duzuenok, nazioen mugaketak ontzat jotzen dituzuenok”.

Jende mordoxxa baten etsaigoa irabazi zuela horrekin? Bada, are gehiago ere bazuen esateko: “Utikan eskuindarrok: gizon jakinaren askatze osoaren aurka zaudetenok. Ekonomiaren soilketa eta inausketak, kultura arrotzaren gailentza eta erri-egituren desegitea onartzen dituzuenok. Gizon jakinaren

■ Itxaropena

Mikel Ugalde, 1973-I-14

Hamaika lan argitaratu da igaro den urtearen gora beherak aipatuaz, azterketa sakon bat eginaz, alderdi onak goraipatuaz eta txarrak salatuaz. Denetarik izan baita amaitu zaigun urte horretan. Eta urte berrirako zer? Itxaropena. Gauzak onera aldatuko diren itxaropena. Gaurregun nabari den injustizia, zapalkuntza desegingo ote den esperantza. Ametsa ere gerta daiteke, eta horretan badugu arriskurik ●

morrontzarako erlijioa edo nazioarteke-ria edo pentsamolde estua erabiltzen dituzuenok. Utikan asmo berri guztiak, aldaketa berri guztiak, landare berri guztiak ito nahi dituzun eskuindar hori. Betor aurrerapena, askatasuna, txikiarenenganako errespetoa, zuzena, egia, bakea, maitasuna... Betor ohea dena”.

Eta hara zer zen lortu nahi zuena: “Denok edo gehienok amesten edo sinesten dugu gero mundu berria: era bateko edo besteko mundua. Ezkertiarrei esker burutu eta aurreratuko da mundu berri hau. Eskuindarren erruz, berriz, atzeratuko” ●

◆ PILAR IPARRAGIRRE

■ Euskeralari, entzungor ez egin

G. Ansola, 1973-I-14

L. Mitxelenak, 1968 urrilean, Arantzazun, Euskaltzaindiaren bileran, txosten jakintsu eta ikasgarria agertu zuen. Demagun mundu guztiak irakurri duela, gure artean, sei ataletako txosten aipatua: “oinharriak”, “ortografiak”, “hitzen formak”, “hitz berriak”, “morfologia” eta “joskera” dira sei atalen izenburuak. Euskera idatziaren hauzi anitz ukitzen da lan honetan. Batasunerako arau eta jokabide ugari eskaintzen digu hizkuntzalari eta euskeralariak. Baina euskerak, gaurko egoeran, dauzkan hutsuneak ere seinalizatzen dizki-

gu. Batipat, euskera erabateko kultura-bide, jakintzabide eta adierazpide bihurtu nahi dugunean arkitzen ditugun behaztopoak, aipatzen dizkigu “Hitz berriak” deritzan atalean. Harriturik nago, aspaldidanik, atal honen H pasartean Mitxelenak ukitzen duen puntuak ukan duen desinteresaz. (...) Mitxelenak berak dioena hona aldatzea dugu egokiena: “H. Kultura-gaetan hartzaile -besteren zordun, berazgeranez gero, bidezko da, noski, hiztegian ere hartzaile eta zordun agertzea. Gogoetak gerok sortu bagenu, ez genduke, gailtzen bezala jakite-gau-

zetan eta, beste hizkuntzetan sortu dituzten hitzak itzuli nahian ibili beharrik. Gauden gaudenean, ordea, maiz nabaritzen dugu premia hori. Badu euskerak hitz-sorbide ugari, baina baita ere huts nabarmen bat bederen aldameneko hizkuntzen ondoan. Ez dugu (des eta horren antzekoren bat edo beste kenduz gero) aurrizkirik latinezko ad-, ab-, co(n)-, de-, dis-, ex-, eta gainerakoien indarra bihur dezake-nik. Erremedio bat baino gehiago izan dezake huts horrek, baina ongi pentsatu beharko litzake gerora gabe nola joka” (...) ●

A S T E K O L I B U R U A

NORBERAREN KONTZIENTZIA ETA BESTEAK

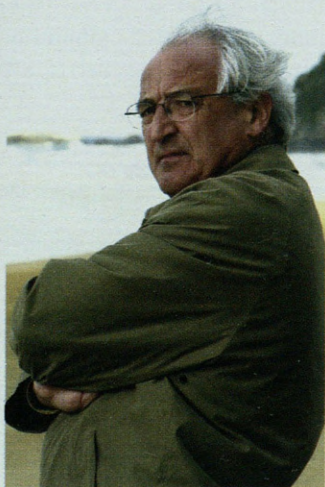
**ZORION
PERFEKTUA**
Anjel Lertxundi
ALBERDANIA
181 orrialde
11,50 euro

Atentatu baten lekuko izatea gertatu zitzaion, gaztaro gordinean zela, Anjel Lertxundiren "Zorion perfektua" nobelako narratzaileari, eta hain zuzen ere orduan bizi eta sentitu zituenak dakartza kontura, urte batzuk berandua go, bere bizitza osoan eragin izango zuen gertaera bortitzaren aurrean bai berak, bai bere ingurukoek hartu zuten jarrera gogoratu. Izan ere, hamasei bat urte zituenean, musika akademiatik irten zenean gustuko mutilarekin topo egiteko irrikitan, horretarako ohikoa zuena baino etxerako bide luzexeagoa aukeratu, eta berandu iritsiz gero amak

emango zion errietaren beldur korrika eta presaka zihoanean, gizon bat tiroz nola hiltzen zuten aurrez aurre ikustea gertatu zitzaion. Berak hildakoan eta hari zerion odolean baino ezin izan zuen bere arreta jarri, baina argazkilari batek, uneaz baliatuz, hurrengo egunean egunkari-ko lehen orrialdean azalduko zen argazkia atera zion. Handik aurrera, gurasoen erreakzioak, ertzainen galderak, bere ikastetxe-ko irakasle eta ikaskideen iritzia kontrajarriak... Eta denen erdian, bera, hildakoaz ezin ahaztuz, eta gertatzen zaizkion haustura guztien inguruko hausnarketa erabakigarria eginez.

▼ Egileari Galdezka

"Gaur, etengabe behartuta gaude erabakiak hartzera"

Anjel Lertxundi

■ "Zorion perfektua" deitzen da zure nobela. Zer dela-eta?

Minutua eta sei segundo irauten du Schumannen "Bonheur parfait"ek, eta nobelako protagonista etengabe ari da pieza hori ondo jo nahian. Oso gutxitan bezala, hasieratik izan nuen garbi liburu honentzako titulua. Eta hara non, bizitzaren kasualitateak, justu liburuari argitaletxean azkenengo zuzenketak egiten ari ginela, egunkarietan azaldu zen soziologoek eginiko inkesta bat: "*Los valores de los vascos y navarros ante el nuevo milenio*". Eta bertan zioen nola euskaldunen artean %93k esaten omen duela oso zoriontsu edota zoriontsu samarrak garela. Sinetsi egin beharko dugu... baina nire liburuaren tituluak jartzen duen "Zorion perfektua"ren distantzia berarekin! Zeren hor ez baitago kasualitatez "zorion perfektu" horren alboan edo behean atentatu baten eragina.

■ Zer esan nahi izan diguzu istorio honekin?

Gaur egun, ideologien eta erlijioen deuseztapen erabatekoaren ondorioz, gizabanakook etengabe behartuta gaude gure erabakiak hartzera, zeren lehen, erlijioak dena gidatzen zuen garaian -eta gure herriak horretaz badaki zerbait-, besteek edo arauak hartzen zuten gure erantzukizuna: bagenekien zer egin behar genuen! Gaur, ordea, hortxe gaude bilutsik gure kontzientziarekin bakarrik. Gure kontzientziarekin eta kanpoko eraginekin, eta kanpoko eragin horiek, askotan, kontzientzia bera baino fuertagoak dira. Eta orduan, gure bizitza da etengabeko elkarrizketa bat kontzientziaren eta kanpoko eragin horien artean. Eta horixe kontatu nahi izan dut nik narratiboki, kontzientziaren joan-etorri horiek interesatzen zaizkidalako: hau da, kontzientziaren mugimendu horien aurrean irakurlea jartzea.

L I B U R U A K

**BERTSO
MINEZ. IDAZLE
BATEN GERLA
ETA BERTSO
OROITZAPENAK.
(KANBO 1939)**

Joseba Zubimendi
ALBERDANIA
182 orrialde
11,50 euro

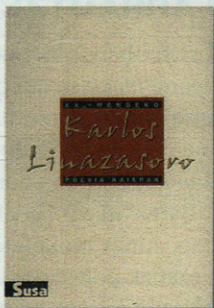

JOSEBA ZUBIMENDIREN "BERTSO MINEZ"

Donostiako Euskararen Udal Patronatuaren ekimen eta laguntzaz plazaratu du Alberdania argitaletxeak Joseba Zubimendik 1939an, hil bezperatan, Kanbon idatzi zuen "Bertso minez" hau, Koldo Izagirrek eginiko edizioan. Joseba Zubimendi Donostian jaio zen, 1897an. Euskaltzale handia eta euskal kazetaritzaren aitzindari izan genuen, eta bere eraginez sortu ziren, besteak beste, "Eusko Abesbatza", "El Pueblo Vasco" egunkariko euskal atala, Unión Radio irratiako euskal saioak eta 1935 zein 1936ko Bertsolari egunak. "Bertso minez"en agertzen den artikulua bildumak bertsolaritza dauka oinarri, baina Joseba Zubimendik hainbeste gorrotatzen zuen Gerran hildako eta preso hartutako lagunaren omenaldia ere bada, aldi berean.

**XX. MENDEKO
POESIA KAIERAK**

Karlos Linazasoro
SUSA
63 orrialde
4,21 euro

KARLOS LINAZASOROREN POESIA

Koldo Izagirrek apailatu eta Susa argitaletxeak plazaratu duen XX. Mendeko Poesia Kaiarak bildumaren azken hamaika olerkariren artean, Karlos Linazasororen orain arteko ibilbide poetikoa azaltzerakoan, isolamendu erradikaletik bizitza konpartitura eginiko bidea dela nabarmentzen du Koldo Izagirrek. Bere hitzetan, bakardadearen poeta dugu, bereziki, Karlos Linazasoro, eta gizartean "arrotz, umezurtz sentimendu handi baten zama dakar" haren lehen poesiak. Baina noizbait, tentuz bada ere, bakarralditik maitasunera egiten du poetak. Inkomunikazioa haustearren prozesua da -Izagirreraren arabera- Karlos Linazasororen poesia, eta horregatik da ezin humanoagoa.

**LOREONTZI BAT
LAPITZEZ BETEA**

Juan Farias
ELKAR
88 orrialde
6,20 euro

HAMAR URTETIK AUERRERA KOENTZAT

Alicia Cañas Cortázarren marrazkiz horniturik datorren "Loreontzi bat lapitzez betea" kontakizuna Juan Farias galiziarrek sortua da, eta Mitxel Muruak euskaratua. Hamar bat urteko mutiko bat du protagonista. Mutiko horri erruz gustatzen zaio itsasora joan eta arrantza egitea, baina eguraldi txarra denean gurasoek ez diote uzten, eta etxean gelditu behar izaten du, zer egin ez dakiela. Halako batean, idazlea izatea erabakitzen du: etxeko guztien kronika zehatza egingo du, eta bere aitak eginiko marrazki batekin idatzitakoa apaindu. Eta halaxe egiten du, samurtasun handi batez bere gurasoak eta anai-arrebak guri aurkeztuz, haien artean Nuria, besteek erraz ikasten dituzten gauzak ez dakizkielako arraro samarra eman dezakeen arrebatoxa.

Zure gorputzak 8 orduko atsedena behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

Zure lasaitasuna da garrantzitsua. Horregatik, **MultiOpticas**en gure produktu eta zerbitzu bakoitzean kalitate eta garantiarik handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko genuke zu gustura egotea Espainiako optika-sarerik handieneko - **MultiOpticas** - profesionalengan konfiantza izan duzulako

**ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS**
ZERBITZU OPTIKOETAN 1^a
Herroni, 4 - DONOSTIA

LIBURUAK

HISTORIA ETA NARRAZIOAK. TESTAMENTU ZAHARREKO ISTORIOAK (II)

Batzuen artean
EREIN
181 orrialde

JOSE ANTONIO MUJIKAREN BERTSIOAN

Rein argialetxeak Jose Antonio Mujikaren bertsioan kaleratutako Testamentu Zaharreko bigarren liburukia dugu haxe. "Agindutako lurraren bila" izenburua duena izan zen lehena, eta han, Pentateukoko kontakizunak daude bilduak, Israelgo patriarken ibilera neketsuen berri ematen duten kontakizunak. "Historia eta Narrazioak" deritzan honetan, berriz, hortik aurrerako kontakizunak bildu dituzte, liburua bi zatitan banatuz: batean, Israelen historia "ofiziala" azaltzen duten hainbat kontakizun daude bilduak, hala nola Josueren gorabeherak, Sansonenak, Dabidenak eta beste. Baina badira historia "ofizial" horretatik bereizita sortu ziren narrazioak ere, eta horrelakoak dira bigarren zatian jasotakoak, Rutena, Tobiasena edota Juditena, kasu.

JONAS LARRI

Juan Kruz Igerabide/
Mikel Valverde
AIZKORRI
36 orrialde
4,40 euro

TXOKOLATEZKO ARRAUTZEN IRRIKAZ

Irakurtzen hasi berriak direnei bereziki zuzendutako kontakizuna dugu "Jonas larri", Juan Kruz Igerabidek asmatu eta Mikel Valverdek marraztutako istorioa. Lauzpabost urteko mutikotxo baten estuasunen berri ematen digu. Izan ere, mutikotxo honi ahoa urtzen zaio gozoki dendan dauden txokolatezko arrautzei begira, baina amak ez dio horrelakorik sekula erosten, hortzei kalte egiten dietela-eta. Baina ama magdalenak erosten eta gozogilearekin hizketan ari den bitartean, Jonas txokolatezko arrautzen kaxa gorri eta txuriari begira-begira dago, eskuak poltsikoan sarturik. Halako batean, Jonasen ezkerreko eskuak poltsikotik irtetea erabakitzen du, eta txokolatezko arrautzen kaxara doa zuzen-zuzen, gero bizkor-bizkor poltsikora itzultzeko...

AGENDAROA 2003

Batzuen artean
EHKME FUNDAZIOA
203 orrialde
15 euro

PELLO ZABALAK KOORDINATUTAKO LANA

Euskal Herria aintzakotzat harturik, Klimatologia eta Meteorologia zientziei lehentasuna emanez, arlo askotan herri jakinduria eta zientifikoa uztartuz, zazpi probintziatan eskola eta filosofia propio bat sortzea eta dagoen potentzialitatea aktibatzea du helburu EHKME Fundazioak, "Agendaroa 2003"ren argitaratzaileak. Pello Zabala da Fundazio honen lehendakaria, eta hark agenda hasieran azaltzen duenez, zerbitzu ahalik eta anitzena luzatzea izan du xede aipatu agendaroak. Aroarekiko kontuak zaintzen ditu bereziki, noski. Baina eguraldiarekin, zerugoi eta lurrarekin, itsaso eta mendikaskoekin, landaretza eta errekonduoekin lotura gozo bat bizitzeko bidean agendaren eroslea jartzea nahi lukete honen egileek.

DISKOA

TERRORISTA

Jousilouli
GOR
13 kanta+ bideoa
14,10 euro

"TERRORISTA", EGUNDOKO MAD-METALA

Jousilouli taldearen bigarren diskoa dugu "Terrorista", egundoko madmetalaren doinuak jasotzen dituen CDa. Hamairu kanta eskaintzen dizkigu, batetik: "Aita, ama, zenbat urterekin ezkonduko naiz?", "Kateak", "Darth Vader", "Gaitz", "Aurkituko al dut?", "Torturita", "Eguzkian gal-gal", Su ta Garren "Hitz margotuak" abestiari eginiko bertsioa, "Vathaplan Scape Plan",

"Espaloiak", "Ikastola maite dut", "Arnasestuka" eta "Tayikistan Night Fever", hain zuzen ere. Baina ez da hor Jousilouluko eskaintza amaitzen, Fulanazzeko Robert Dinero eta Barricadako Enrique Villarrealen laguntzaz osatutako "Pintxo pintxo" izenburutako duen kanta ere hor baitago. Eta baita "Aita, ama, zenbat urterekin ezkonduko naiz?" en bideo-klipa ere!

BILBO, urtarrilak 10-11
Ikastaroa

Magia ikastaroa antolatuta dute, bereziki 13 eta 16 urte bitartekoei zuzenduta. Bi eguneko iraupena iango du eta prezioa 20 eurokoa da. Izena emateko, 944735448 telefono zenbakira deitu.

Karmelo ikastola

EIBAR, urtarrilaren 19a arte
Erakusketa

"Eibar argipean" du izena Eibarko azken 100 urteetako argazkiak biltzen dituen erakusketa honek.

Portalea kultur etxea

ZUMAIA, urtarrilak 10
Antzerkia

Txalo eta Campingagsen eskutik "Biblia osoa... gutxi gorabehera" antzezlanak ikusteko aukera izango da.

Aita Mari aretoa

BAIONA, urtarrilak 10
Musika

Baionako Orkestrak urte berriko kontzertua prestatu du Xavier Deletteren zuzendaritzapean eta Maya Dashuk sopranoaren laguntzarekin.

21:00

Baionako antzokia

ARRIGORRIAGA, urtarrilak 10
Antzerkia

"Círculo de Teatro" ekimenaren 4. edizioan, Arakom Compañía Profesional emakumez osatutako taldeak emanaldia eskainiko du. Sarrera: 3 euro.

Lonbo aretoa
19:30

GASTEIZ, maiatzaren 4a arte
Erakusketa

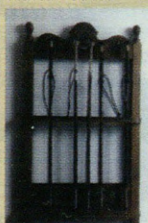
Erakusketa honek guda ondorengo Espainiako eta Alemaniako arte lanak jarri ditu ikusgai, bi kulturen ezberdintasunak agerian utziz.

Artium museoa

LEGAZPIA, urtarrilaren 16a arte
Ikastaroa

Taia ikastaroan parte hartzeko izen emate epea zabala da jada. Ikastaroa urtarrilaren 20an hasiko da eta astelehenetan izango da. Informazio gehiago 943730401 telefonon.

Kultur etxea

LEKUNBERRI, otsailaren 28a arte
Lehiaketa

Uitziko Kontzejuak euskaraz egiten den literatur produkzioa sustatu nahian, Nikolas Ormaetxea "Orixe" literatur saria antolatuta du.

DONOSTIA, urtarrilaren 12a arte
Erakusketa

"Volcánes: La cólera de la Tierra" erakusketak, sumendien fenomenoak hobeto ulertzeko, maketak eta ikus-entzunezko elementuak tartekatzen ditu.

Miramón Zientziaren Kutxagunea

IRUÑEA, urtarrilak 11
Musika

Cuarteto Borodoin taldeak Haydn, Weinberg, Stravinski eta Schumannen harizko instrumentuentzako piezak entzuteko parada eskainiko digu.

20:00

Gaiarre aretoa

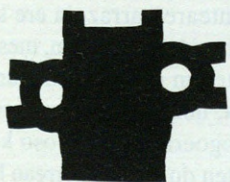

Agendarako deialdiak hogeai egun lehenago bidali 943 37 34 03 faxera

Agenda: KATIXA GARATE

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora

kutxa

zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

Loraldi ederra du Portugal txilarrak urte hasieran, baina aurtengoan urte amaierara aurreratu eta mimosen loraldiarekin bat egin du, Portugal horiz janzten duen loraldiarekin alegia.

PORTUGAL MINA

Abendua eta martxoan artean loratzen den Portugal txilarrarena (*Erica lusitanica*), txilarretan txilarrena, ederrera, alegia, izan ohi da urteko lehen loraldia. Eraldatutako ezpona eta toki hezeetako lur azidoetan topatuko duzu lore zurizten mototsa erakutsiz, tente. Aurten inoiz baino lehenago loratu eta urteko azken loraldia izango litzateke berea, baldin eta kuadrilakide duen mimosa (*Acacia dealbata*) soineko horiz-horieneguz neguko antzoki arrea ustekabeaz poztu asmoz loratu ez balitz. Urte amaia-hasiera berezia aurtengo hau ere itsaso beltzaren ertzeko zirrinda honetan: lore artean

igaro behar gonbitolarriaren mugako zelebrazio egun hauek.

Tasmania eta Australiatik ekarritako mimosak, lau-pabost urtetik behin eguberrietan loratzen deno, Portugal dakarkit gogora; garai batean berak kolonizaturiko tropikoei gerora bera kolonizatzen utzi dielako... erlijioak sustatutako aberastasun materialaren ordeaz adimenarenaren eta intelektuarenaren adierazle. Geurean laharrek edo sasi-arkaziak bezalaxe ahal dituen lur sail guztiak kolonizatzen ditu mimosak Portugalen eta bailarako negua horiz janzten du ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@zerain.com

O S A S U N A

Ongi atera da lehenengoz Espainian heldu bati egin zaion hesteetako transplantea. Arraroa da heldu batek transplante mota hau behar izatea eta horregatik ez da orain arte egin.

HESTEETAKO TRANSPLANTEA

Espainian Ramon y Cajal ospitaleko eta La Paz haur-ospitaleko talde banak heste transplantea egin zioten paziente heldu bati aurrenekoz. Eta susperraldia ezin hobeto joan denez, hilabete pare bat iragan ondoren, pazienteari alta edo senda agiria eman zioten medikuek.

Emilio Vicente doktoreak, Ramon y Cajal ospitalean Gibel eta Hesteetako Transplante Unitateko arduradunak, prentsaren aurrean adierazi zenez, gisa honetako operazioak 1941. urtean hasi ziren egiten. Baina azken urteotan immunologiaren alorrean egindako aurrerapenei esker, eta teknika kirurgikoetan medikuek lortutako aurre-

rapausoak baliatuz, orain oso urte gutxi amets hutsa zirudiena errealitate bilakatu da, gaixoen bizi iraupena asko hobetu dela aprobetxatuz.

Orain arte 140 besterik ez dira izan

mundu osoan zehar paziente helduen artean egindako hesteetako transplanteak, eta arrazoiak asko eta oso diferenteak izan daitezkeen arren, gaixotasun jakin bat, hesteetako poliposi anizkoitza esaten zaiona, izaten da horietako usuena. Espainian egin berri den transplantearen arrazoia ere sortetiko gaitz hori bera izan zen, mesenterioaren sustraian garatzen den tumore desmoidea; normalean haurtzaroan agertzen da egoera hori, eta oso kasu gutxitan irauten du egoera sorrean helduaroraino. Horregatik da hain arraroa transplanteak paziente helduetan egitea, normalean adin pediatrikoan gertatzen direlako ●

◆ JABIER AGIRRE

Lasturko haranean ibilaldia, zezenak noiz ikusiko

Gipuzkoaren ipar mendebaldean dago Lasturko harana, hamaika mendiz inguratua geografia zimurraren erreka zulo batean. Andutz, Garmendi, Gaztelu, Gantzipitxa, Kalaluz eta Arbil inguruan. Lau etxek osatzen dute Lasturko erdigunea, horien artean dira, nola ez, taberna eta San Nikolas eliza. Hauen guztien artean itxitura bat egin eta... hara, hor non eratzen den zezen plaza. Erreka zulo hau zeinek ezagutaraziko eta... zezenek!

Leku xarmangarri gehienak bezala hau ere toki xumea da. Eta zezen plaza horretaz gain, frontoia eta eraberrituriko errotatxo bat besterik ez dago. Goiko zelai eta larreetan bizi dira zezenak. Kare-harritzko lurzoruak tinko dirau inguruko mendi eta mendixkak altxatuz. Hareharria aldiz, hemen ugari den euriek daramate bertan itsasoratzen den Deba ibaian zehar, zokoak eta harantxoak eratuz.

■ Lasturko erdigunea. Bertako eraikinen artean eratzen da zezen plaza.

■ Itsasoa bere zabaltasunean ikusteko aukera izan dugu gure ibilbidean.

LIENI ARRIETA

LIENI ARRIETA

Erreka zulo laiotz honetatik abiatuko dugu gaurko ibilbidea. PR-GI 44 bidea hartu eta marra zuri-horiei segituko diegu, erro-taren albotik pinudian barneratuz. Pinudia zeharkatzen duen pistak lurra jaten du eta lurzorua eta hareharria agerian gelditzen dira.

Baserri artean txalet eta luxuzko etxeak ugaritu dira eta gelditzen diren baserriak erortzeko zorian daude. Hala gertatzen da errepidera iritsi aurretik dagoen azken baserri zoragarriarekin eta atarian duen arte ederrarekin ere. Arteak kare-harriaren etorreraz-edo ohartarazten gaitu. Arteak baldintza lehorrak behar izaten ditu eta Gipuzkoako klima hezearekin zaila izaten da lur lehorrak aurkitzea. Kare-harritzko mendiek aldiz belakien moduan zurgatzen dute ura eta goiko geruzetan etorri bezain agudo alde egiten du urak.

Sastsamendi edo Garmendi inguratuz gora egingo dugu. Hemen bai agertzen direla artadiaren arrastoak, eta baita artea bera ere. Txorbeltza, endolaharra, artea, eta antzekoak agertzen dira nonnahi. Ez dira inolaz ere zuhaitz ikaragarriak eta abereen kimaketa nabaria da. Haritz txikiak ere garatzen dira, lurrean sakonuneren bat edo beste egiten denean, baina hauek ere ezin hasiz nano gelditu dira.

Lurrak etekina eman dezakeen edozein txoko aprobetxatzen du gizakiak eta pinu landareak landatu dituzte hemen ere, bide eta antzekoak errespetatu barik. Goseak dagoen animaliak ordea, ez du landatu eta erne denaren arteko desberdintasunik egiten eta pinu landareen enbor xamurrei ere kosk egiten die. Eztaundi baserrira helduko gara bideko marra zuri-horiei segika eta etxe atzetik gora egiten duen bidea hartuko dugu mendian gora egiteko. Lepora iristean,

■ Lasturko erro-taren albotik ekin diogu ibilbideari, goiko argazkian ageri diren marra zuri-horiek erakutsi diguten bidea jarraituz.

■ Landare basatiak ingurunea ezagutzen ikasteko lagungarri

Aruntak dira gure artean, guk arrotzak direlakoan erabiltzen baditugu ere. Jakiak gozatzeko, bizitzeko, infusioetarako, zein liseriketa errazteko erabiltzen ditugu. Bazkaritan zein bazkalondoren dastatzen ditugun arren, ez

PAGOETAKO LANDARE BASATIEN GIDALIBURUA

■ *Menta*.

dugu uste gure hankapean ohikoak direnik. Eta supermerkatuko kaxatik kanpo, ezagutzea ezinezkoa dela iruditzen zaigu. Igandetako txangoa aprobetxatuz edo egunero egiten dugun ibilalditxoan, bildu ditzakegun landareak dira asko eta asko. Leku eta garai egokian hartuz gero berri, dendan erosita-koak baino mesede

handiagoa egiten dute. Ez da kontua mendian sarraskia egitea baina, behar ditugunak ondo eta neurrian bilduz gero, ingurua ere hobeto irakurtzen ikasiko dugu. Hauek dira ibilbide honetan aurkitu ditzakegun usaina duten landare arruntak:

✓ Xipa-belarra edo menta (*Mentha aquatica*) leku istilduetan, putzu askoko lurretan hazten da. 10-90 cm-ko zurtoin iletsuak izaten ditu, kanpoko sustrai herrestariak.

■ *Oreganoa*.

Lurrak etekina eman dezakeen edozein txoko aprobetxatzen du gizakiak eta pinu landareak landatu dituzte hemen ere, bide eta antzekoak errespetatu barik.

artadian pago multzo bat aurkituko dugu zulo batean. Sorginek akelarreetarako erabiltzen zituzten babes horietako bat izan daitekeena alde batera utzi eta

bidean aurrera eginez azken maldari aurre egiteko prestatuko gara. Gain honetara iritsitakoan ikusizun miresgarri batekin aurkituko gara. Hegoalde-
ra Izarraizko gailurrik ederrera Erlo, atzean Ernio eta itsasotik gertuen, Aiako Harriak eta atzean Larrun. Lasturko haranari so egiten badiogu, harrobia ikus dezakegu; inpaktu mingarria, mendizaleontzat. Gizakion indar eta

LIERNI ARRIETA

■ **Itziarko herria, azken urteotan handitutako industria gunearen ondorioz, asko hazi da.**

■ **Pinudia zeharkatzen duen pistak lurra jaten du eta lurzorua eta hareharria agerian gelditzen dira.**

gose bortitza-
ren eskultura ditugu harrobiak eta Lasturkoa, mokadu goxo eta prezia-
tua omen. Garmendira zuzenean igoko gara hesiaren albotik jarraitu eta gailurreko larre zaka-
rrean gora iritsiko gara. Hemendik, Andutzeko lepora jaitsiko gara. Lepoan ihidia eta putzuak daude hezetasu-
na ere mantentzen du nahi duenean kare-
harriak.

Aurrean dugun men-

dia da Andutz, kare-harrizko belakia larrez estalia. Zuzenean berriro gora eta iritsi baino lehenago zokogune batean haizeak orrazturiko elorri zuriek babesa non hartu duten ikusiko dugu. Andutzero igo eta itsasoa bere zabaltasunean ikusi-
ko dugu. Bizkaia aldetik datozen fuel orbanak ez dira nabari hemen goitik baina, autopistan igaro diren autoek kontzientzia astinduarazi digute. Diruaren atzetik daramagun korrika saioaren ondorioak dira guztiak: pinudiak artadiak ordezkatu ditu, txaletak baserria. Inguru-
mena aberastasuna da, baina baita aberastasan ekonomikoa ere, galdetu bestela Galiziako arrantzaleei. Itsasoari begira

Enborrean zehar doazen hostoak gezi formakoak dira eta puntan lore arroxak eta zuri elkarketak daude. Infusioetan asko erabiltzen da. Garai batean erratzak egiten ziren etxeetan usain ona zabalduz.

✓ **Oreganoa** (*Origanum vulgare* L.). Leku eguteretan, belardi lehorretan, bide edo sastrakaditan egon ohi da. Zurtoina metro batera iritsi daiteke. Hostoak txortendunak dira eta eliptikoak. Ertzak zerraren hortzak bezala ditu. Loreak 20 mm ingurukoak ditu, zurtoinaren puntan elkartzen dira eta arroxak edo purpura kolorekoak dira.

ALBERTO ELOSEGI

■ **Erramua.**

✓ **Erramua** (*Laurus nobilis*) edo ereinotza artadi kantauriarretan. 10-12 metrotara hel daiteke zuhaitz txiki hau. Hosto lantzeola-
tuak ditu, gain aldetik lustratuak eta azpialdea argiagotuta dute. Loreak ernaldu eta

fruitua ematen dute. Oliba formakoa da fruitua. Enborraren azala leuna da.

Betidanik kutsu mistikoa izan du erramuak eta borda eta baserrietako ateetan jartzen ziren sorgin eta mamuetatik babesteko. Gerora elizak ere egun bat eskaintzen dio zuhaitz honi, Erramu eguna. Sukaldaritzan erabiltzen da.

✓ **Ezkaia**, (*Thymus praecox*) kare-harrizko lur lehorretan aurkituko dugu. Landare etzana da. Zurtoin loredunak ditu, 10 cm baino laburragoak. Adar luzeak herrestariak dira. Hostoak berriz, txikiak ditu, eta arrautz formakoak dira. Loreak ere txikiak dira eta purpura kolorekoak ●

PACOETA KO LANDARE BASATZEN GIDALIBURUA

■ **Ezkaia.**

■ Mantso-mantso gerturatuz gero, putzuetan dauden igel eta anfibioak ikusteko aukera izango dugu.

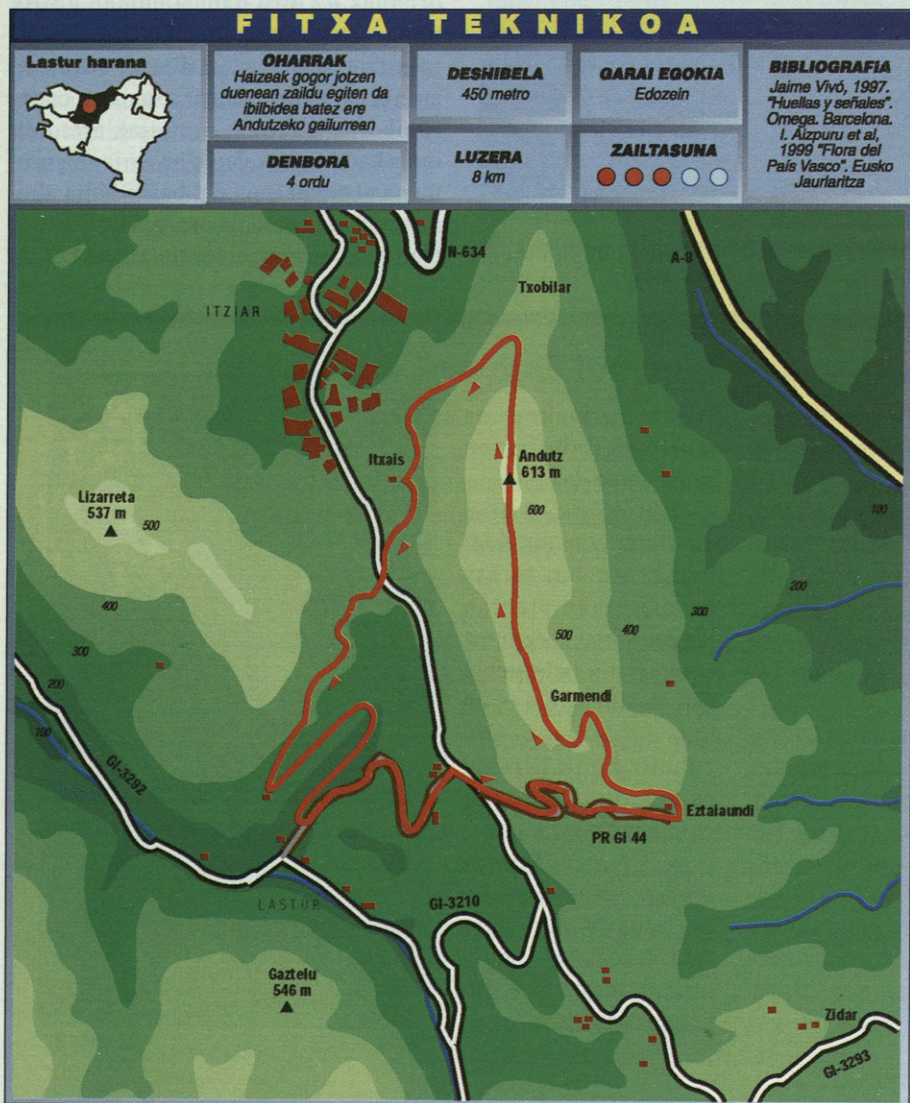

■ Errepidera iritsi aurretik, baserri zoragarriarekin eta atarian duen arte ederrarekin egin dugu topo.

gainez gain jarraituko dugu eta inguru honetako azken mendixkara hurbilduko gara. Txobilar izena omen du gailurrak eta artadiz inguraturiko kaxkoa da. Ber-

tan elur-zuloa dugu eta ezkerretara Itziar-ko herria ikus dezakegu. Azken urteetan industria gunea asko hazi da eta ondorioz baita herria ere.

Txobilarretik bueltan, beheko pinudiarekin muga ezartzen duen bideari ekingo diogu. Bidean aurkitzen diren putzuetan igel eta anfibioak ikus ditzakegu. Nekazaritzaren mekanizazioarekin honelako putzu asko agortu ziren eta beraiekin batera bertako bizidunak. Hurbiltzearekin bakarrik urak mugitzen hasten dira bertako igel, uhandre eta antze-koak ezkutatuz. Mantso-mantso

Gain honetara iritsitakoan ikuskizun miresgarri batekin aurkituko gara. Hegoaldera Izarraizko gailurrik ederrena Erlo, atzean Ernio eta itsasotik gertuen, Aiako Harriak eta atzean Larrun. Lasturko haranari so egiten badiogu, harrobia ikus dezakegu; inpaktu mingarria, mendizaleontzat.

gerturatzen bagara aldiz, denak ikus ditzakegu. Itxaizko baserrira iritsi baino lehen baserri bidea ezkerretara jaitsiko dugu, errepidera ailegatzeko. Baina, iritsi eta berehala Lizarreta baserrira doala dioen bidea hartuko dugu. Zelaietan zehar Ararno baserrira heldu baino lehenago, ezkerreko pista jarraitu eta berriro pinudian barneratuko gara Lasturrera itzultzeko ●

◆ LIERNI ARRIETA
 ◆ AINHOA OIARTZABAL

Denbora-pasak

Kike Amonarrizen
Umorea

LANDALUCIAN

- Landalucian nola esaten zaio, udan euskaldun asko biltzen dituen gune turistikoari?
- ???
- EusCadiz

AZKEN ORDUKO OGIA

Patxiku Txiki arratsaldeko zortziak bost gutxiagotan sartu da auzoko okindegira:

- Gaurko ogirik gelditzen al zaizu?
- galdetu dio okinari.
- Bai.
- Ba, izorrai!

ANIMALIA UGARI

Orain hurrena, azaroaren erdialdera edo, lankide batekin nenbilela aspal-diko ezagun bat topatu nuen Mazarredo ibiltokiaren inguruan... mendiko botak jantzita, lokatzez beteta eta kris-tolako simaur usainarekin.

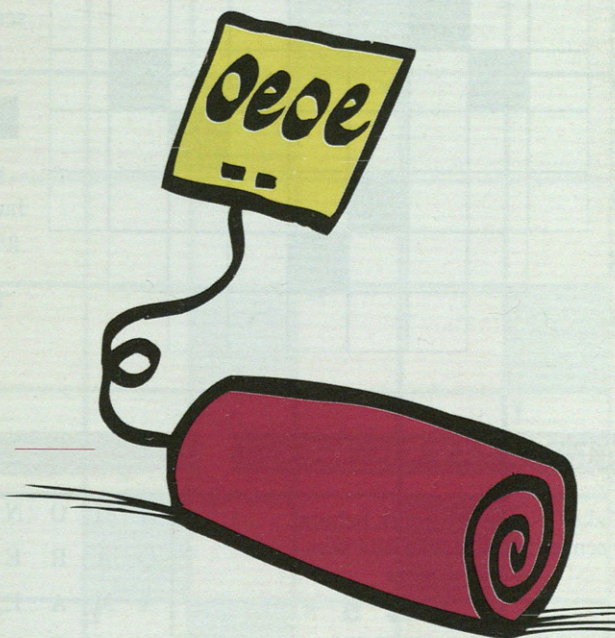
- Baina Miren, zer egiten dun hik horrela Bilbo erdian?
- Biologia iaz amaitu nuen eta orain baserriz baseri nabil. Atzo bertan 300 txahal, 400 ardi eta 30 tona eğur erosi

Asteko Lokuzioa

FREE TIME

2A2PIAK
BATMAN

INDARGORRIKOAK ETORRI

Hilerokoa etorri

GAUR EZ DIN INOREKIN HITZ EGIN NAHI.
NABARI ZAION INDARGORRIKOAK ETORRI
ZAIZKOLA

El mes / Avoir ses ragnagnas / The cake

nituen. Eta nire lankideak:
- Ostra! Agudo hasten zarete Bilbon jaiotza antolatzen!

ZORIONTSUAK

- Josetxo! Zein zoriontsuak ginen duela 15 urte.
- Duela 15 urte? Baina duela 15 urte

ez genuen elkar ezagutzen eta.
- Horrexegatik bada!

IPURDI ELEBIDUNA

- Zein da Euskal Herrian ipurdi elebi-duna duen herria?
- ???
- Uzkiano!

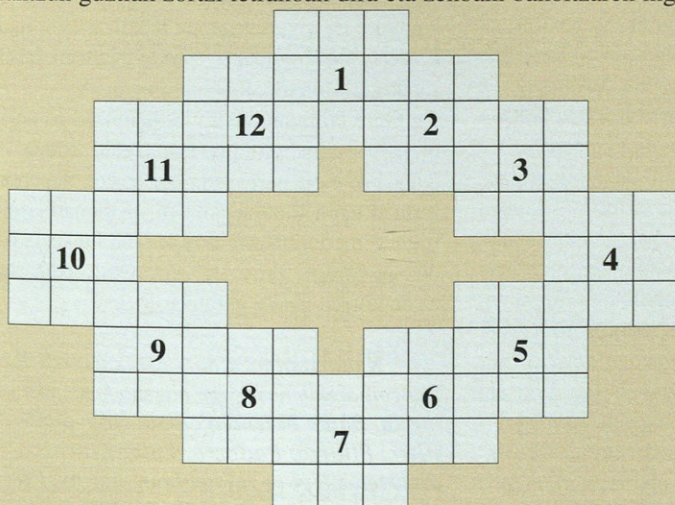
Hitz Gezidunak

	Egokia	▼	Karate egi- ten dute	▼	Garra	▼	Zuberoako udalerria	▼	Azalera neurria
	Libertate		Turkia		Ezohikoa, berezia		Kontso- nantea		
	►		▼		▼		▼		▼
	Hostoa	►					Inoren kontso.	►	
	Jan eta edan						Arma era- kustaldia		
Araketa	▼	Einsteinioa	► ▼	Kanpo	►	Atari	► ▼		
Argazkiko instrumentua		Pl., poesia mota		Kontso- nantea		Bokala			
►		▼		▼		▼			
Auhena	►			Omen	►	Ez eme	►		Betea
Betekadak				Noren atzizkia		Erdiaren erdian			
►				Ekarpena	► ▼	▼			▼
				Iratzea					
VI. hilabetea	►		▼			Kontso. bustia	►	Sufrea	►
Utik!						Bizkaiko herria		L birritan	
►		21. eta 19. letrak	►	Suari dario	►	Hitz	►		
		50		Potasioa		Fosforoa			
Aldrebesak	►	▼		▼	Xumea	►	▼		

Irudia: Musika tresna

8ko Txikian

Erantzun guztiak zortzi letrakoak dira eta zenbaki bakoitzaren inguruan kokatu behar dira. Hitzak ordu orratzen arabera bideratu behar dira, beti ere zenbakiaren gaineko lauki txikitik abiatuta.

- 1.- Fruitu mota
- 2.- Errepideak egiteko gaia
- 3.- Buruan ez du ilerik
- 4.- Nafarroako ibarra
- 5.- Elezahar
- 6.- Ezohikoa, berezia
- 7.- Herri kirola
- 8.- Konturatu gabe
- 9.- Guztiz ase, betea
- 10.- Baserria eta inguruak
- 11.- Ospitale
- 12.- Ipuina, istorioa

ALBERTO ELOSEGI

JOSE IGNAZIO ANSORENA

PITORRUS REX

*Hiru Errege datoz
Kale Nagusitik,
tripak ardoz beteta,
ezin egon txutik.
Gasparrek heltzen dio
Meltxorri besotik,
ez muturrez aurrera
eroritzeatik.*

Gure osaba Jose Luis zenak urtero kantatzen zuen bertso hau Gabon eta Urte berri inguruko ospakizunetan. Bilintxek sortua dela entzun dugu beti familian eta gustatzen zait horrela sinestea. Erregeen lepo barre egitea maite dudalako. Eta Bilintx ere bai.

Inozokeria nagusi den garaietan bizi gara. Eta inozokeriak badu bere alderdi maltzurra. Azalakeriak ontzat emanda, ate azpiko zirrikitutik pasatzen uzten ditu bidegabekeriak eta joku zikinak, ezikusiarena ondo baino hobeto egiten.

MONARKIAREN kontuan beste ezertan baino hobeto nabaritzen da inozokeriaren patologia gaizto hori. Erregeak eta familiarteko guztiak azkarrak, ederrak, eskuzabalak, langileak eta abar amaitezinak omen dira. Dena zoragarri eta miragarria. Itxuraz. Eta izan litezkeen "desbideraketak" ez dira aipatzen. Horixe da monarkiaren alderdirik desgokiena eta kaltegarriena gizartearentzat.

Noski, badakigu gizarteak, edozein lekutan edo garaitan, edozein antolakuntza sisteman, agintariak izango dituela. Behar ote dituen ez dakigu horren ziur inoiz ez delako frogatzeko aukerarik izaten. Eta agintariak, aingeruak ez izateaz gainera, deabru zikinak baino nazkagarriagoak diren koipemaile eta losintxagilez inguratuta egoten direla. Horretarako kobratzen dute eta profesionalak izaten dira lanean.

Baina monarkia justifikatu beharrak erakartzen dituen ondorioak beste gizarte antolakuntza sistemak dituztenak baino askoz okerragoak dira. Nagusia familia genetikoaren eta ultratradizionalaren aldarrikapen itxurazkoa. Praktikan errege-erreginak, printze-printzesak eta infanteak, handimandi guztien antzera, hor ibiltzen dira munduko plazerrak dastatzen eta bestentzat ahalik eta gutxiena uzten. Kontu jakina da -oso ulertzekoa- erregeak normalean erreginekin, eta alderantziz, ez oheratzea. Ezaguna da printze eta printzesen artean homosexual

asko dagoela, gizartean bezalaxe. Baina ukatu egin behar da. Bestela monarkiaren egin dala eta. Alegia hipokresia oinarrian.

Monarkiazaleek, aitzitik, aipatzen dute nola ko trabantza ematen dion gizarteari sistema txar txu honek, gizarte bizitza antolatzekeo arrazionaltasuna ez dela nahikoa, irrazionaltasunari erreberea utzi behar zaiola... Eta Errauskiñeren ipuina.

Irrazionaltasunari egin diezaiogun tarte, ni ere konforme bainago horrekin. Bi eta bi lau matematiketan beste inon ez dira eta. Monarkia dotorea dela? Ponposidadea gustatzen zaigula eta txiste onak sortzeko bidea ematen duela? Aukera dezagun aktore bat -edo bi edo hiru- bost urtean behin Errege eta "enparauak" (baterre gustatzen ez zaidan hitz hau kasu honetan ederki datorkit) papera egiteko. Daudenek baino hobeto eta merkeago egingo lukete. Eta aldiarek izateko bidea legoke: batean familia poligamikoa, bestean homosexuala, bestean bakarrekkoa... Askok, behinik behin, zerbait ikasiko lukete agertuko liratekeen aldizkari arrosotan. Eta, era soilean, antigoaleko irudi idiliko faltsuen ordeztu, familia eredu erreala eta bariatue onarpenera zabaltzen lagunduko luke.

URTE AMAIERAKO Erregeren mezuarren inguruan esamesak izan dira berriro ere. Euskal Telebistak ez du jarri. Gaitzerdi. Eta Espainiako berriak guztiak aztoratuta: ez omen da jarrera demokratikoa. Euskal Telebistak maiz ez du asmatzen. Honetan, ordea, bete-betea. Zer dela eta jarri behar da kate guztietan espainolez ondo ahoskatzen ez dakien Erregeren mezu errepikakorra? Interes informatiborik bala du? Gora Euskadi Askatuta esango balagian. Baina ez du esango. Borboia da. Eta euskaldunoi ez digute mesede handirik egin inoiz. Laster zine aretoetan "No-do" jartzen hasiko zaizkigu. Monarkiak behar du eta.

Gure familian -eredu tradizionalakoa noski- bi izeba moja ditugu. Txantxetan esaten ohi dugu bat moja sartu zela eta bestea Superiora. Monarkiaren kontuan antzera. Ni monarkiazalea izateko modu bakarra horixe izan litekeela uste dut: ni Errege. *Pitorrus* Rex*. Ondo pentsatuta ez da horren gaizki geratzen ●

* Kuadrilan ez didate errespeturik. Piter izengoitiarekin hasi ziren hogeita hamapiku urte direla. Baina berehala abiatu ziren aldaerak: Piter, Pitorro, Pottorro, Potor Atomikoa eta aipatzea zilegi ez zaidan beste batzuk. Errege izatera iristen naizenean ikusiko dute.

"Monarkiaren kontuan beste ezertan baino hobeto nabaritzen da inozokeriaren patologia gaizto hori. Erregeak eta familiarteko guztiak azkarrak, ederrak, eskuzabalak, langileak, eta abar amaitezinak omen dira. Dena zoragarri eta miragarria. Itxuraz. Eta izan litezkeen desbideraketak ez dira aipatzen. Horixe da monarkiaren alderdirik desgokiena eta kaltegarriena gizartearentzat"

Franco hil da

Une hura bizi zutenentzat
oroimen pozgarria.

Bizi izan ez zutenek titular handi
eta alai batean imajina
dezakete esaldia.

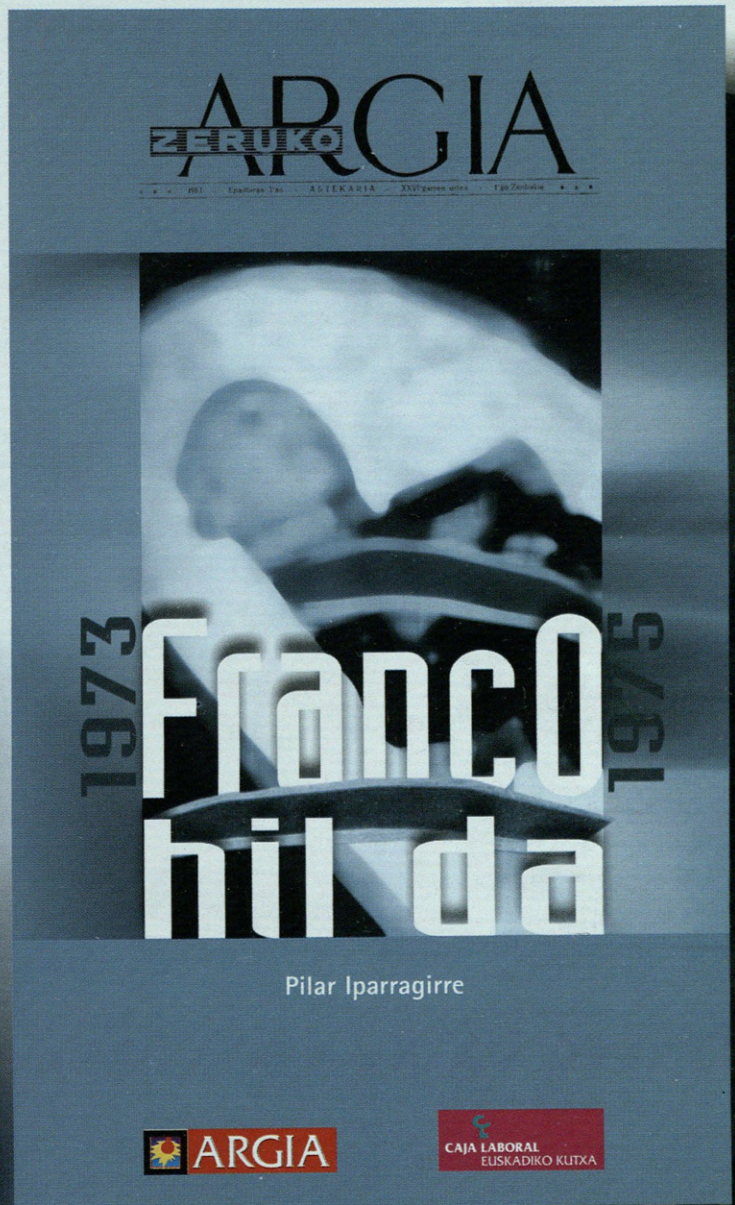
Baina horrelako titularrik
ez zen izan *Zeruko Argian*,
zentsuraren itzala luzea baitzen.

Pilar Iparragirrek

Frankismoaren azken urteetako
euskal gizartean eta kulturean
gertatutakoaren kronika egin du
liburu interesgarri honetan.

Duela 30 urteko girora hurbiltzen
gaituzte *Zeruko Argian*
argitaratutako erreportaje,
elkarrizketa edo iritziek.

Baina giro horren isla dira gainera,
halaberharrez idatzi gabe
geratu zirenak ere.

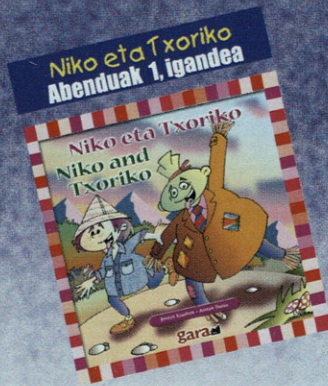

KOLOREZ eta FANTASIAZ betetako mundua

erakutsiko dizu **gara-k**

euskal ipuinen
bilduma 4

Egilea: Antton Kazabon
Ilustratzailea: Antton Dueso

Egilea: Jabier Muguruza
Ilustratzailea: Mikel Cornejo

Egilea: Alex Turrillas
Ilustratzailea: J. Ignacio Treku

Egilea: Jasone Osoro
Ilustratzailea: Kristina Fernández

Egilea: Isabel Millet
Ilustratzailea: Olatz Aguado

Egilea: Harkaitz Cano
Ilustratzailea: Mikel Valverde

Egilea: Joxemari Iturralde
Ilustratzailea: Elena Odriozola

Egilea: Jokin Mitxelena
Ilustratzailea: Jokin Mitxelena

Egilea: Andoni Egaña
Ilustratzailea: Mikel Cornejo

Egilea: Iñaki Odriozola
Ilustratzailea: Antton Dueso

Igande, astearte eta ostegunero ipuin berri bat
2,99 € ipuin bakoitzagaitik +

Kolorez eta fantasiaz betetako mundua erakutsiko dizu **gara-k**